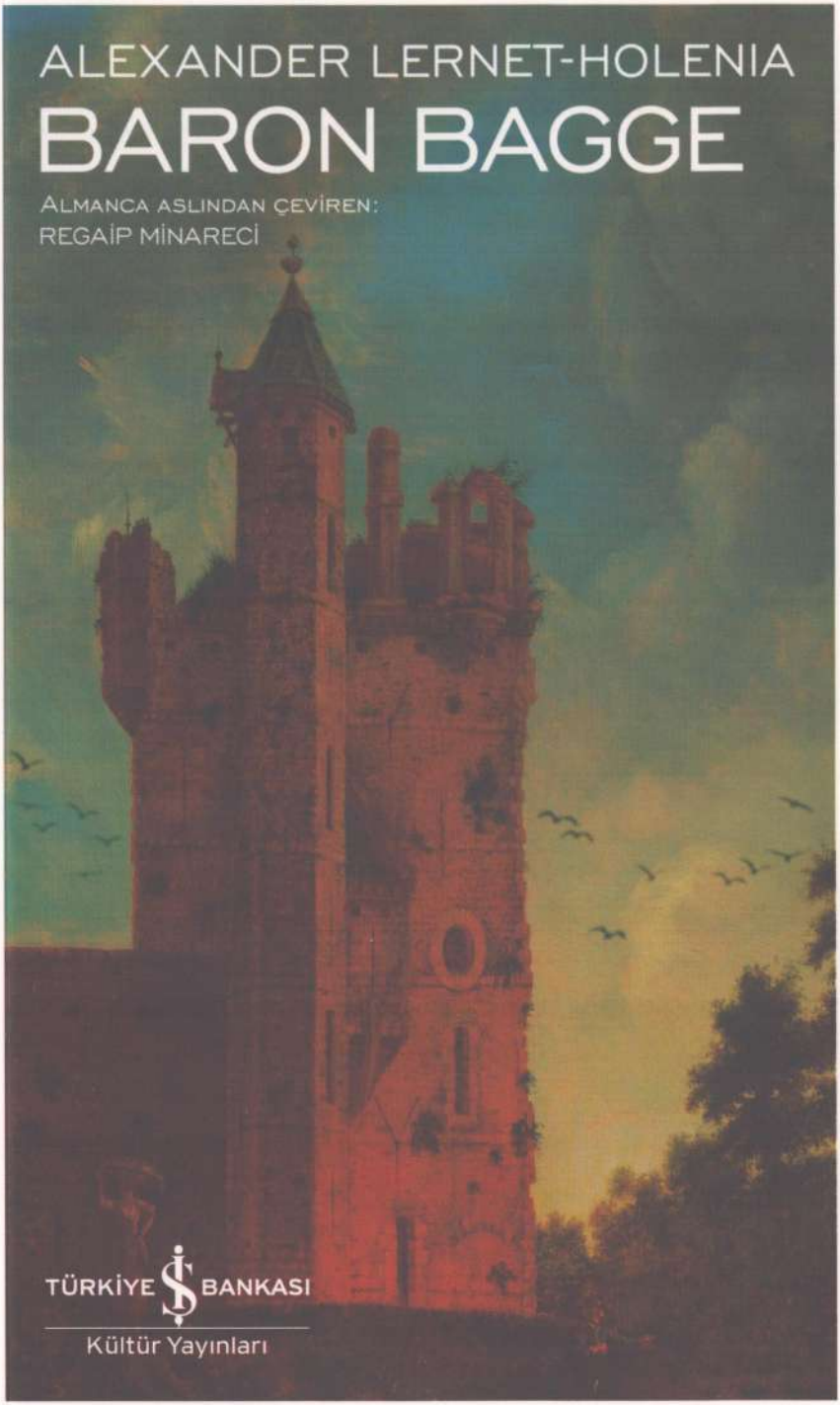
MODERN KLASİKLER DİZİSİ - 226

ALEXANDER LERNET-HOLENIA

BARON BAGGE

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
REGAİP MİNARECİ

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 6028

ALEXANDER LERNET-HOLENIA
BARON BAGGE
YIL 1897

ÖZGÜN ADI
BARON BAGGE
JAHRGANG 1897

© ALEXANDER DREIHANN-HOLENIA, 2022

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2022
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
PELİN MESTÇİ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM ŞUBAT 2024, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-697-0 (KARTON KAPAKLI)
ISBN 978-625-429-698-7 (CİLTLİ)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
Keresteciler Sitesi Fatih Caddesi Yüksek Sokak No:11/1
Merter Güngören/İstanbul
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: REGAİP MİNARECİ
1955 yılında İstanbul'da doğdu. Münih'te tamamladığı ortaöğreniminin ardından Münih Teknik Üniversitesi'nde elektronik mühendisliği okudu. 1977 yılında Hürriyet grubunda çevirmen olarak çalışma hayatına atıldı. Çeşitli yayın kuruluşlarında editör, yazışleri müdürü, yayın yönetmeni ve yayın koordinatörü olarak uzun yıllar idari görevlerde bulundu. Dünya klasikleri başta olmak üzere seksenden fazla eseri Almancadan dilimize kazandırdı. Avusturya Edebi Çeviri Devlet Ödülü sahibidir.

Modern
Klasikler
Dizisi - 226

Alexander Lernet-Holenia

Baron Bagge

Almanca aslından
çeviren: Regaip Minareci

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Alexander Lernet-Holenia ile Stefan Zweig Mektuplaşması 1
Baron Bagge 7
Alexander Lernet Holenia, Yıl 1897 67

Alexander Lernet-Holenia ile Stefan Zweig Mektuplaşması

Stefan Zweig'dan Lernet-Holenia'ya

Viyana, Hotel Regina [1936]

Sevgili Lernet, çağın bana bahşettiği sıkıntıların orta yerinde ender yaşadığım bir mutluluktan söz etmeliyim. "Baron Bagge"niz bir şaheser olmuş! Burada düşün ve gerçeğin arada hiçbir sınır olmaksızın iç içe süzülmesi ve de düşsel bir parlaklıkla dolu bir alan, hummadan ve heyecanlı akan kandan sanatsal renklerle bezeli bir yoğunluk yaratılması sihir ötesi bir şey: Bu novellayı, başka zamanlar şiirlerinizde ortaya koyduğunuz yüce bir ilham mertebesinde sunmuşsunuz ve ben bu nesir ustalığını sadece Hoffmannsthal'in *Andreas* eseriyle kıyaslayabilirim. Bildiğiniz üzere sizi bir dost ve bir insan olarak kendime çok yakın hissettiğimden içindeki her sözcüğün, her cümlenin süzülen bir hafiflikle yerine oturduğu böylesine mükemmel bir başyapıt yaratmanız beni ziyadesiyle memnun etti: Gerçekten bu asla unutulmayacak novellayı bir lütufla donatılmış olarak yazmışsınız.

İçinde yaşadığımız dönem beni ziyadesiyle kaygılandırıyor, muhtemelen yazı geçirmek üzere Brezilya'ya gideceğim; öncesinde elinizi sıkmayı çok isterdim!

Saygılarımla,
Stefan Zweig

Alexander Lernet-Holenia'dan Stefan Zweig'a

St. Wolfgang, 23 Haziran 1936

Sevgili Doktor,

Hoş ve lütufkâr mektubunuzdan dolayı çok teşekkür ederim. Aramızdaki manevi ve dostane ilişkileri hiçbir olayın zedelememiş olmasından ve size duyduğum saygının, hayranlığın ve hürmetin büyüklüğünü tekrar tekrar dile getirme fırsatını bulabilmekten çok mutluyum. Bugün biraz rahatsızım ama satırlarınıza hemen yanıt vermeden günü tamamlamak istemedim. "Maltravers"* ve "Bagge" hakkında söylemek istediklerimin hepsini bir mektuba sığdırmam elbette olanaksız. Zira bu iki kitap arasındaki zıtlık bana gitgide daha çok sorun olmaya başladı. "Maltravers"de her şey söylenmiş ama neredeyse hiçbir şey başarılamamış, "Bagge"de ise neredeyse her şey başarılmış ama hiçbir şey söylenmemiş gibime geliyor. Gerçekten de insan bir şey "söyleyemez", söylenecek olan kendi kendine dile gelir belki. Bir yazar yüreğini noksan ya da tamamlanmamış olana bağlar ve başardıklarının pek farkına varmaz. "Bagge" için durum böyledir. Kitap geniş kitlelerden övgüler aldığında büyük bir şaşkınlık yaşadım.

Buna karşın "Maltravers"in içeriği anladığım kadarıyla az kişi için bir anlam ifade etti, hatta biçimi çoğunlukla

---

* *Die Auferstehung des Maltravers* (Maltravers'in Dirilişi) Alexander Lernet-Holenia'nın 1936 yılında yayımlanan romanı. (ç.n.)

kusurlu bulundu. Biçime sokulan, aslında önceden ne olduğu artık fark edilmeyen şekillendirilmiş bir şeyse eğer ya da bu durumun fark edilmesi istenmiyorsa, belki de aslolan biçimdir. Ya da neye biçim verildiği belki hiç önemli değildir. Sanırım her şey form ve şekilden ibaret, içerik ise ancak biçimin ötesine geçmişse kabul görüyor.

Bagge üzerinde çalışırken ne yazdığımı gerçekten bilmiyordum. Yüzeysel bir bakış açısıyla dokuz günlük ölüm yolculuğu söylencesiydi. Ancak anladığım kadarıyla kitabın anafikri başka bir yerde ve ben yazarı olarak bunu hâlâ göremiyorum. Günümüzde genelde giderek daha sık görüldüğü üzere benliğin olabilecek en tinsel meslekte bile devre dışı kalması aslında acıklı; bizi yönetenin başkası olması gibi kitaplarımızı "başka bir şeyin" yazması da öyle. Biz yazmıyoruz. İnsan bunu idrak ettiğinde bütünüyle tevazua yönelmelidir. Zira bu fikri sonuna kadar sürdürdüğümüzde Luther'in ve Calvin'in Erasmus'tan ve Castellio'dan daha haklı oldukları ortaya çıkıyor: Yıkıcı bir sonuç bu. O zaman biz gerçekte neden buradayız? Başkalarının enerjilerinin –ki bu enerjiler ister reformcularda, diktatörlerda, halkta ya da Tanrı'da vücut bulmuş olsun– sanatsal enstrümanları mıyız? Duruma bakılırsa bizler asla yazar değil, yalnızca yazıcıyız.

Sevgili Doktor, gitmeyiniz Brezilya'ya, orada [kâğıdın sol kenarına enlemesine not düşülmüş] gerçekten çalışmak yerine, bir dernek kurup boş konuşan insanlar topluluğuyla karşılaşacaksınız yine. İş çıkmıyor oralardan: Bütün bu Pen-Club'lar ve kültür cemiyetleri ve benzer kuruluşlar hiçbir hizmet vermiyorlar. Ancak yine de giderseniz, en güzel deniz yolculuklarından birini yapmanızı dilerim. Sonbaharda yeniden görüşmek umuduyla ve daimi minnetle,

Sadık ve içten duygularımla,
Alexander Lernet

Alexander Lernet-Holenia'dan Stefan Zweig'a

8 Ekim 1937

Çok sevgili Doktor,

Lütufkâr mektubunuz için sonsuz teşekkürler; beni öyle mutlu ettiniz ki, size teşekkürlerimi sunmak için hemen cevap yazmak istedim. Çok nadir görüşüyor olmamız beni ziyadesiyle üzüyor. Yaşamımın önemli bir bölümünde çok insancıl ve hakiki bir dostlukla bana eşlik ettiniz; özellikle duyguların daha sonraki yıllara nazaran daha yoğun ve hoş olduğu bir dönemde yanımda oldunuz; zira daha sonra, solunan havanın karasını emmiş çözülen bir damla gibi malum alacakaranlığın izleri başlar; öyledir ki bu alacakaranlık, hiç mi hiç fark edilmeden bastırır ve tül misali ellerimizin ve yüreğimizin üzerini kaplar; ta ki gözlerimiz daha bulanık, duygularımız daha bencil olana kadar, ayaklarımız sonunda yalnızca aşağı doğru inen "suskun basamaklar"a değene kadar yapar bunu! Bunun yalnızca bizim hayatlarımıza değil dünyamıza da musallat olduğunu düşünmek için yeterince nedenimiz var.

Neredeyse bir yıldır hiç çalışmıyorum ve şimdi dalgın, pek dalgın, bir komedinin elyazmaları önünde boş boş oturuyorum; bu beni çok sıkıyor ve düşüncelerimi dağıtıp olmadık konulara sürüklüyor.

Geçenlerde Hollanda'ya dostlarımın yanına gitmiştim, *Erasmus*'unuzu bir kez daha okudum. Olağanüstü gerçek bir kitap! Sizi en çok anlatan kitabınız ve aynı zamanda çağımızın en esaslı kitabı.

Magellan'ınızı büyük bir heyecanla bekliyorum. Hepimiz (Mallarmé'nin dediği gibi) bir "sourire du pâle Vasco"* ile aşılmamış denizlerde yol almayı her zamankinden daha çok istemiyor muyuz? Ama kalmadı böyle denizler.

---

* Solgun Vasco'nun tebessümü. Stéphane Mallarmé'nin "Au seul souci de voyager" (Salt Yolculuk Uğruna) adlı şiirinden. (e.n.)

İki hafta sonra iki üç günlüğüne Paris'e gidiyorum, ama bir koşu Londra'ya gelmeye korkarım zamanım yetmeyecek.

Bu durumda tek umudum sizi tekrardan burada görebilmek. Ama bu seferki her zamankinden daha içten ve daha yürekten!

En samimi duygularımla,
Alexander Lernet

Baron Bagge

Geçenlerde tarım bakanının verdiği bir resepsiyonda Baron Bagge adında biri, von Farago adında genç bir beyefendiyle tartışmaya başladı; henüz toy ve fevri bir insan olan von Farago, bir anda sesini yükseltti ve dikkat çekici bir tavırla Bagge'ye kız kardeşiyle görüşmesini yasakladı. Baron, tesadüfen orada bulunan alayımdan bir binbaşıdan kendisini temsil etmesini istedi; binbaşı ise ikinci temsilci olarak beni önerdi. Bagge'ye tepki gösterenler, Farago'nun kız kardeşini korumaya hakkı olduğu görüşünü benimsediklerini belirttiler. Zira Bagge iki kadının ölümünden sorumluydu. Biz bunu duymamıştık. Zaten Carinthia eyaletinin ücra bir köşesinde yer alan Ottmanach çiftliğinden neredeyse hiç çıkmayan Bagge'nin geçmişi hakkında bildiklerimiz kısıtlıydı, hatta hiçbir şey bilmiyorduk. Ancak bu konuya girmeye salahiyetimiz olmadığını bildirdik; bunlar çok özel, üstelik resmen kanıtlanamaz meselelerdi, yeri burası değildi; böylece Farago'nun özür dilemekten başka çaresi kalmamıştı. Bagge onun özür dileyişini dalgın, oralı olmayan bir ifadeyle dinledikten sonra eğilerek selam verdi ve oradan birlikte ayrıldık. Gelgelelim Bagge sonrasında bana bazı açıklamalar yapma zorunluluğu hissederek hikâyesini anlattı.

Bagge söz konusu iki acınası mahlukun kendi elleriyle yaşamlarına son verdiğinin ne yazık ki gerçek olduğunu anlattıktan sonra, bunu benim uğruma yaptıkları söyleniyor, dedi. Oysa gerçekte benim bunda bir suçum yok! Ne çok yakışıklı ve zengin olduğumu iddia ederek ruhumu okşayabilirim ne de uzun zamandır bir kadının gönlüne girmeye çalıştım. Tam tersi, bir kadının benimle biraz olsun ilgilendiğini fark ettiğimde kendimi daima geri çekmeye çalıştım ve evlilik düşünmediğimi açıkça bildirdim. Gelgelelim bir tür kadınsı itiraz dürtüsünden olacak kadınlardan önce biri, sonra öteki evlilik talebinde ısrarcı davrandı; onlarla evlenemeyeceğimi muhtemelen sezdiklerinde bu talepleri şiddetlendi. Evlenemezdim, çünkü evliydim ve olaylar şöyle gelişmişti:

Savaşın patlak vermesi, beni Orta Amerika seyahatim sırasında yakalamıştı; Panama Kanalı'nın açılışına katılmak, öncesinde de Antiller'e gitmek istiyordum; bu sayede bir Hollanda gemisiyle Avrupa'ya dönmeyi son anda başardım ve Ejderler Marchese ve Kont Gondola alayında Rusya'ya karşı düzenlenen seferin ilk evresine dahil oldum. 1915 yılı başında, Grandük Nikolay'ın ordularının muazzam baskısı altında cephemiz Karpatlar'dan Macaristan ovasına kadar geri çekilmiş, verilen büyük kayıplar ve güç kış şartları nedeniyle kısmen dağılmıştı. Ancak şubat ayında cephe yeniden kurulmaya başlandı. Özellikle Mukaçevo ve Nyíregyháza çevresine yeni birlikler yığıldı; tam ilerlemeye başlanacağı sırada tümenime Tokaj'dan kuzeye doğru keşif yapma emri verildi.

Karpatlar'ın eteğindeki Tokaj yakınlarında asma bahçeleriyle kaplı sönmüş bir yanardağ, yeraltının suskun bir ağzı gibi ovada yükselir. Gondola ve Kont Scherrffenberg Ejderleri'nin yanı sıra Doğulu Uhlan süvari alaylarının ve Toskana Grandükü'nün oluşturduğu tümenin bir kısmı Tokaj'da, bir kısmı da çevre köylerde konuşlanmıştı. Ben, üsteğmen olarak Yüzbaşı von Semler zu Wasserneuburg komutasında ve diğer subaylar Amerikalı J. Hamilton –çünkü Amerika Birleşik Devletleri bize o tarihte henüz savaş ilan etmemişti– ve henüz

çok genç olan Karl Maltitz ile birlikte alayımın dördüncü bölüğünde ya da o günkü adıyla kıtasında görevliydim. Hâlâ hoş bir barış havasının estiği birlik, çoğunlukla Galiçya'daki Polonyalılardan, aynı zamanda Bukovina'lı Almanlardan ve Rumenlerden oluşuyordu.

Semler telaşlı ve sağı solu belli olmayan kişiliğiyle biliniyordu, hatta onun doğrudan bir soytarı olduğunu savunanlar bile vardı. Alayın son birkaç yıldır konuşlandığı küçük Polonya garnizonlarındaki yaşam son derece sıkıcıydı, ayrıca aşırı içki Semler'e yaramamış, sinirlerini germişti. Bunun dışında muhtemelen bir kalıtsal rahatsızlığı da vardı. En azından annemin iddiası böyleydi. Semler ailesini Carinthia'dan tanırdı. Zaten esasen Prusya'ya hizmet eden babamın Carinthia'ya yerleşmesinin nedeni annemdi; onunla evlendikten sonra çoğunlukla Ottmanach'ta yaşamıştı. Ottmanach, annemin mülklerinden biriydi. Annem Semler ailesini iyi tanırdı. Memleketleri Wasserneuburg ya da diğer adıyla Wasserleonburg, Ottmanach'a yakındı, arabayla sadece bir günlük mesafedeydi. Wasserneuburg hakkında birçok hayalet hikâyesi anlatılırdı. Bir aileyle ilgili hayalet hikâyelerinin dolaşması bile o ailenin ruh sağlığının bir şekilde yerinde olmadığını gösterirdi. Semler ailesine kaçıklığı Bayan Von Neumann diye birinin taşıdığı anlatılırdı. Söylentiye göre Neumann, ta ki adı Auersperg ya da Lobkowitz olan son kocası onu alt edene kadar, beş ya da altı kocasını peş peşe öldürmüştü. Küçüklüğümde bu hikâye bana sık sık anlatılırdı. Ama bunlar belki gerçekte çocuk hikâyeleriydi sadece. Semler'lerin tuhaflığı en azından dışarıdan hiç fark edilmezdi. Hatta Semler çok nazik davranabiliyordu. Gelgelelim en kritik anlarda birden sağı solu hiç belli olmazdı. Durum çok geçmeden anlaşıldı. Semler sadece kendi ölümüne değil; Hamilton'ın, Maltitz'in ve yüz yirmi astsubayın ve ejder süvarisinin ölümüne de sebep olmuştu. Az kalsın onun yüzünden ben de ölecektim. Ama gerçekte bundan sorumlu değildi belki. Belki kaçıklığı amaç uğruna bir araçtı sadece. Bölüğün tamamını sürüklediği bu felaketin, bunca insanın ve

atın kurban edilmesinin amacı belki de sırf artık geç kalındığı için yaşarken olamayacak bir şeyin yaşamdan sonra, diyelim ki ölümde gerçekleşmesiydi; ne var ki aslında bunlar ölümde değil, ölmekle gerçekten ölü olmak arasındaki zaman ve mekânda meydana gelmişti. Zira birçokları burada belli bir aralığın bulunduğuna kesin gözüyle bakar. Kimine göre bu süre sadece dakikalarla, kimine göre –en fazla dokuz olmak üzere– günlerle sınırlıdır. Aksi takdirde ölüleri hiç değilse eskiden daha çabuk gömer ya da yakarlardı. Ancak örneğin eski Rusya'da ölülerin gömülmek için bir haftadan fazla bekletildiği dönemler vardı. Fakat dakikalar ve haftalar arasındaki gerçek fark nedir ki... Sanırım beni pek anlayamıyorsun, değil mi? Ama sana açıklamaya çalışacağım. Her şeyin nasıl geliştiğini sana anlatarak açıklamam daha iyi olacak.

Ama önce Hamilton'dan ve Maltitz'den söz etmeliyim. Belirttiğim gibi Hamilton Amerikalıydı, güneyliydi, sanırım Kentuckyli köklü bir aileye mensuptu. Yoksa Kentucky güneyde değil miydi? Pek emin değilim. Dediğim gibi, Antil Adaları'na gitmiştim, ama Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmemiştim. Hamilton uzun boylu, kemikli ve yaşına göre iri yapılıydı. Görünüşe göre kadınlarla pek ilgilenmezdi. Ama çok içerdi ve içince çok eğlenceli birine dönüşürdü. Çoğunlukla Semler'le birlikte içerlerdi. Tek bir farkla, Semler içki kaldıramaz ama Hamilton kaldırırdı. Hamilton ayrıca alayın tamamına mükemmel bir viski temin ederdi; biz o günlerde bu viskiye çok zor ulaşırdık, oysa o bu viskiyi İsviçre üzerinden İskoçya'dan getirtirdi. Çok varlıklı biri olarak bilinirdi. Ancak savaşa neden katıldığı tam olarak belli değildi. Muhtemelen çok erkeksi göründüğü, erkeksi eylemler içinde olduğu ve tamamen farklı milletlerden erkeklere karşı da yoldaşlık hissettiği içindi. Diğer taraftan Anglosakson ırkının kadınları bence o kadar büyük sorunlar çıkarıyor ve özellikle Amerika'da öylesine şantaj ve para peşindeler ki oradaki erkekler erkeksi olmakta zorlanmıyorlar. Ama Maltitz hiç erkeksi biri değildi. Çocuktu henüz. Onunla aslında daima sadece birkaç

kelime konuşmuş olsam da onun için diğerlerinden daha fazla üzülürdüm. Bugün hâlâ sıklıkla gözümün önüne gelirler: Semler koyu kahverengi büyük bir yarımkanın sırtına oturmuş, kürk yakasını kaldırıp altın yaldızlı kordonu yakanın çevresine dolamış, dizginleri koluna atmış, parmakları üşüdüğü için elleri cebinde, süvari bölüğünün epeyce uzağında durmuş derin derin düşünüyor; sırtından doğru esen buz gibi rüzgâr doru atın kuyruğunu sağrısına ve arka bacaklarına savuruyor; sanki bu yüzbaşı ve hepimiz her zaman rüzgâr gibi görünmez olan bir şeyin gücüyle bir yerlere savruluyorduk; Hamilton, o günlerde hâlâ kullandığımız yüksek ve gri renkte miğferini tıpkı geçen yüzyılın başlarından kalma fotoğraflarda Amerikalıların silindir şapkalarını oturttukları gibi daima başının biraz arkasına kaydırırdı; Maltitz'in üşümüş çocuk yüzünü, rütbelilerin ve bölüğün biraz donuk Slav köylüsü yüzlerini yeniden görür gibi oluyorum; o tarihlerde henüz renkli olan, içlerine bazen çelik mavisi fularlar sokuşturdukları üniformaları, kürk paltoları ve kar başlıklarıyla bir karış uzunluğundaki kışlık kılları kabarmış atların sırtındaki yüksek eyerlerin üzerinde maskeli adamlar gibi oturuyorlardı. Hepsi öldü, topluca öldüler. Aslında biri bölüğü gömülüp çürüdüğü yerden çıkarsa benden ve üç dört süvariden başka kimse eksilmezdi; ne asker, ne at, ne silah, ne nal, ne kayış, ne sefertası, ne eyer tokası eksilmiş olurdu; gelgelelim gerçek, benim belleğimden daha berrak olmazdı, zira olaylar her satırı kor iğnelerle gözlerimin içine yazdı adeta; ben hiçbir şeyi unutmam ve unutmayacağım, asla, hiçbir zaman!

Bagge susup boş gözlerle önüne baktı, sonra devam etti:

26 Şubat günü öğleye doğru süvari bölüğü alarma geçirildi ve keşif müfrezesi olarak tümene ve orduya öncülük etme, keşif için kuzeye doğru yola koyulma emri aldı. Zira birliklerimiz güneyi terk ederken düşmanın izinden uzaklaşmıştı ve bulunduğumuz yerle dağlık bölge arasındaki alanda düşman

mevzileri artık saptanamıyordu. Eşzamanlı olarak öteki alaylardan da birer süvari bölüğüne, birbirleriyle belli bir mesafeyi koruyarak keşif için Karpatlar'a doğru ilerleme emri gelmişti. Tümen yakında arkadan gelecekti. Atlarımıza bindiğimizde gerçekten de Tokaj çevresindeki ovalar, karargâhlarından çıkmış ve toplanmaya çalışan alaylarla doluydu. Uzaktan bakıldığında süvariler, geriye doğru devrilen küçük üçgenlere benziyordu ve karla kaplı alanlar bütün o kırmızı pantolonlardan sebep üzerlerine kan zerreleri püskürtülmüş gibi görünüyordu. Savaş borusu sesleri, uzaktan duyulan horoz ötüşü gibi rüzgârda süzülüyordu.

Yola koyulduğumuz sırada karlar erimeye başlamıştı, güneş huzmeleri parıldayan eğimli kılıç şelaleleri gibi ovaya düşüyordu. Derken güneş yine kayboldu ve yol boyunca bir daha görünmedi. Gökyüzü bulutlarla kaplandı, hava biraz soğudu. Donmuş bataklıkların ve Bodrog Nehri'nin üzerine inceden bir sis perdesi yayıldı. Bulutlar koyu lacivert puf puf bir görünüme büründü. Tahminimizce birazdan kar bastıracaktı.

Maiyeti ve mutfağı yanlarına alamadıkları için bagaj, erzak ve yemle aşırı yüklü olan süvari bölüğü, atlarını Sárospatak yolunda tırısa geçirdi ve Tümgeneral Mareşal Teğmen von Coulant zu Kolb'un kurmaylarıyla birlikte bulunduğu üzüm bağlarının eteğindeki noktayı kısa sürede aştı. Von Couland zu Kolb'un eyer kemeri ve önü açık olan paltosunun astarı kıpkırmızı parlıyordu. Boynunda önemli bir madalya asılıydı. Kurmaylar bakımlı ve tıraşlıydı, at teçhizatlarının tokaları parlıyordu.

Cephenin gerisinden, öğleden sonra saat dörde doğru ulaştığımız Sátoraljaújhely kasabasına kadar yürüyüş olaysız ilerlemişti, oysa yol toplarla ve savaş silahlarıyla doluydu. Ancak şimdi piyadelerimizin yarım yamalak kazılmış siperlere girdiği doğudan batıya sonsuzca uzanan hatlara varmıştık; düşmanın görünürde olmadığı söylense de biz ilerledikçe her an karşımıza çıkabilirdi. Böylece bir öncü kuvveti ve kanat

birliği yolladık, piyade mevzilerini atladık. O sırada aşağıdaki siperlere seyyar mutfaklar yanaşmıştı, kıtaya akşam karavanası dağıtılıyordu, ortalık duman ve kahve kokuyordu. Geçebilmemiz için birkaç İspanyol süvari kenara çekildi, biz de yolumuza devam ettik. Ön tarafa alınmış keşif kolları bizim aslında çok eski zamanlardan kalma, modası geçmiş tarzda giyinmiş ve silahlanmış halde atlarımızı belirsizliğe doğru sürmemizi sessizce izledi, derken onlar da geride kaldı; şimdi mevzilerin önündeki ıssız cepheden çıkıp yaygara koparak karşımızda havalanan büyük karga sürülerinden başka kimse kalmamıştı. Sol tarafımızda hâlâ tepeler ve kahverengimsi üzüm bağları, sağımızda üzerinde kuyuların görüldüğü karlarla kaplı ovalar vardı. Uzaklarda en sağ tarafta sönmüş küçük bir yanardağ gördük.

Aynı özellikte başka bir yanardağa saat beşe doğru ulaştık. Küt bir koni şeklinde ve aşağı yukarı altmış metre yüksekliğindeydi, ayın üstüne konmuş küçük bir krateri andırıyordu. Etrafı bomboştu. Ne bir köy ne de insan gördük. O noktaya kadar demiryolunu izleyen yol şimdi hafifçe sağa kıvrılıyordu. Hava kararmaya başlamıştı. Üzerinde ilerlediğimiz kahverengi tekerlek izleri belirsiz bir hedefe doğru yok oluyordu. Kuzeyde, yağmur bulutlarına benzeyen kar yüklü bulutların arasında Karpatlar karanlıkta bulanıklaşmıştı.

Hızımız şimdi kendiliğinden düşmüştü, atlar usul usul burunlarından solurken aniden bacaklarını havaya kaldırarak yürümeye başlamışlardı, toynaklarını toprağa değdirmekten ve fırlayıp bize saldıracak bir nesneye basmaktan adeta korkuyorlardı; zaten bizim de karanlıkta bilinmeze doğru ilerlemek yerine artık durmamız gerekiyordu. Zira keşif kollarının ve istihbarat müfrezelerinin karanlıkta keşiften bir sonuç alamayacakları için gece olduğunda durmaları gerekiyordu. Ama Semler'den böyle bir emir gelmemişti. Üstelik bir kez bile arkasına dönmemişti, biz onun ve savaş borusunu taşıyan süvarinin öne eğilmiş sırtını görüyorduk yalnızca, tırısa kalkmış atlarının sırtında durmaksızın ilerliyorlardı. Öncü

kuvvetler çok geçmeden gözden kayboldu. Atlı hayaletler birliği gibi önümüzden gölge misali karların üzerinde süzülüp gittiler. Hafif bir rüzgâr çıkmış, yüzümüzü yalıyordu. Tuhaftı, rüzgâr tatlımsı bir koku yayıyordu, ama bu kar değil, havasız odaların ve odun dumanının kokusuydu adeta; birden ölüm kokusunun böyle ya da en azından buna benzer olduğunu düşündüm, oysa ölüm hakkında hiçbir fikrim yoktu.

Bu durumun sebebiyle çok geçmeden yüzleşecektim. Öncü kuvvetler ansızın durdular, bir haykırış yükseldi ve kısa namlulu tüfeklerini kaptıkları gibi orada tek başına duran ağacı delik deşik ettiler. Ağacın altında üç adam dikiliyordu. Daha doğrusu uzaktan dikiliyorlarmış gibi görünüyordu. Ama oraya vardığımızda adamların ağaca asılı olduklarını gördük.

Kalın yatay bir dalda yan yana sallanıyorlardı ve ayaklarıyla toprağa dokunuyor gibiydiler. Oysa hakikatte toprakla temasları yoktu, rüzgârdan hafifçe ileri geri sallanıyorlardı ve dal biraz gıcırdıyordu. Adamlar öleli birkaç gün olmuştu, karlar eridiği sırada da orada asılı olmalıydılar, zira az önce duyduğumuz iç bulandıran tatlımsı kokunun aynısı onlardan geliyordu. Muhtemelen casustular ve onları kaçarken yakalayıp asmışlardı. Elleri arkadan bağlıydı, başları yana düşmüştü, yüzlerine aptalca bir ifade oturmuştu, yarı açık gözleriyle bize bakıyorlardı. Zaten bedenleri biraz şişmiş, deforme olmuş, orantılar değişmişti; bostan korkulukları misali giysileri rastgele otla doldurulmuş gibi bir görüntüleri vardı. Ayaklarında ayakkabı ya da bot yoktu artık; birileri ayaklarından çıkarmış ve alıp götürmüş olmalıydı. Adamların göğsüne yazılı birer kâğıt parçası tutturulmuştu, Hamilton bir kibrit yakıp ışığını bunların üzerine tuttu. Kâğıtların üzerinde gerçekten de "Hain domuzlar" oldukları yazılıydı. Derken Hamilton'ın süvari bölüğü ağacın etrafını sardı ve herkes Hamilton'ın kibritinin titreşen zayıf ışığında gözlerini ölülere dikti. Tıpkı gizli bir binicilik okulundaymış gibi geniş dalların altında

bir sürü at duruyordu. Gelgelelim Semler öncü kuvveti bir el işaretiyle hemen kovaladı, sonra süvari bölüğü geri çekildi, manevra yaptı ve atlar yine yüzbaşının arkasından tırısa kaldırıldı.

Bu arada zifiri karanlık bastırmıştı, asma bahçeleriyle kaplı tepeler şimdi sağ taraftan da yola yaklaşıyordu. Semler yola devam ederek büyük bir sorumsuzluk sergiliyordu. Bu arazide pusuya düşürülebilirdik ve bu hepimizin hayatına mal olurdu. Bu konuyu Hamilton'a açtım ve "Semler'e sorumsuzluğunu hatırlatalım mı?" diye sordum. Ama Hamilton İngilizce homurdandı, bu kaçığı durduramayacağımızı, ancak üzerimize ateş açıldığında ister istemez geri döneceğini söyledi.

Böylece silahların ve teçhizatın aralıksız usul usul çınlamaları ve takırtıları eşliğinde yola devam ettik. Uzaklarda bir köpek ulumaya başladı, bir başka köpek ona karşılık verdi, ardından bir süre birkaç köpek birden uludu. Belki köylerden de geçtik, ancak biz hiçbirini görmedik. Bazen kimi ışıklar belirdi sadece ama çok geçmeden kayboldular. Nerede olduğumuzu artık kesinlikle bilmiyorduk. Zira beraberimizdeki tek harita Semler'in üzerindeydi. Gelgelelim sağ koldaki tepelerin tekrardan uzaklaştığını fark ediyorduk. Ayrıca gecenin karanlığı biraz dağılmıştı; ay, bulutların arkasında yükselmişti muhtemelen.

Ancak Trebišov'a ulaşmak için at sırtında daha yaklaşık bir buçuk saatlik yolumuz vardı. Semler sonunda gecenin burada geçirilmesine karar verdi. Ne var ki ertesi sabah ilginç bir durumla karşılaşabilir, bizim gibi orada gecelemiş Ruslarla yan yana uyanabilirdik. Zira oldukça geniş bir alana yayılmış olan bu köyde etraflı bir arama tarama yapılması olanaksızdı; muhafızlarımıza yerleşim alanının etrafını dolaştırıp bununla yetinmek zorundaydık; bizlerse bütün evlerde çıtırdayan ateşten bulabilmek çabasıyla köy sokaklarına daldık.

Bu arada, zifiri karanlık olsaydı görebileceğimizden daha azını gördük. Zira tamamı perdesiz olan pencerelerin çoğundan yayılan ışık gözümüzü öyle şiddetli bir şekilde kamaştırıyordu ki atlarımızın bizi nereye götürdüğünü tam anlamıyla göremiyorduk; gerçekten de Semler bölüğü, bütün köyün içinden boydan boya akan derenin üzerindeki köprü yerine yanındaki donmuş dereden, yani doğrudan buzun üzerinden geçirdi. Neyse ki çoğunlukla Macar bağcılardan oluşan köy halkı, sesimizi duyar duymaz evlerinden çıkıp hemen yanımıza geldi, etrafımızı sardı ve bizi vatansever duygularla karşıladı. Her yerden heyecanlı çığlıklar yükseliyor, kalabalık gitgide büyüyordu; erkekler bizi el kol hareketleriyle çağırıyor, kadınlar ve kızlar, biz atlarımızın sırtında otururken bize gülümseyerek içleri şarap dolu testiler uzatıyorlardı. Gürültülü kalabalığın arasından sirklerdekine benzer bir buğu yükseliyordu.

Söylediklerine bakılırsa Ruslar görünürde yoktu. Ama bu bölgede Macarların dışında çok sayıda Slav vardı artık ve içlerinden bazıları bizi ele vermek üzere yola koyulmuş bile olabilirdi. Geceyi yüksek güvenlik koşulları altında geçirdik. Atların eyerlerini sökmedik; birlik, giysilerini ve silahlarını üzerinden çıkarmadı. Alaylara atların sırtında sırayla kestirme, yani kayışları bir süreliğine gevşetme izni verildi.

O akşam yemeğimizi Semler'in öğretmenin zemin kattaki dairesinin içinde yer alan odasında yedik; servisi bizim hizmetliler yaptı ve genel olarak rahatsız edici hiçbir şey yaşamadık. Gelgelelim Semler'in süvari bölüğünü komuta etme tarzına duyduğum kızgınlık hâlâ geçmemişti, böylece kahveler içilirken bu hususta görüşümü bildirdim ve yemek boyunca sevimli bir tavır takınmış olan Semler hemen asabi bir karşılık verdi. Belli ki kaldıramadığı Tokaj şarabından birkaç kadeh içmişti. Ben derhal kalkıp gittim, Maltitz de bana katıldı. Semler kızgın bir ifadeyle doğruldu ve muhafızları teftişe çıktı. Ancak Hamilton yerinden kalkmamıştı, şarap ve viski

içerken iki kemancıya müzik çaldırıyordu ve köylüler dışarıdan burunlarını camlara dayamış onu izliyordu.

Biz sokağa çıktıktan sonra Maltitz hiç Macarca bilmemesine rağmen belli ki ondan hoşlanmış olan birkaç kızla bir tür sohbete daldı, böylece o geride kaldı, bir köy evindeki odama tek başıma döndüm. Bağcı, bizim evine yerleşmemize sevindiğinden olsa gerek içip sarhoş olmuştu, bana hiç anlamadığım uzun bir konuşma yaptı; o gittikten sonra iki kızı odamda o kadar uzun zaman dolanıp durdu ki beni eğlendirmeyi ve memnun etmeyi bir vatanseverlik görevi ya da en azından ünlü Macar konukseverliğinin bir gereği olarak gördüklerini düşünmeden edemedim. Kızlar bayramlık giysiler içindeydi, ayaklarında çizmeler, her yanlarında kurdeleler vardı ve hiç çirkin sayılmazlardı. Ancak olacaklara dair henüz o günlerde tuhaf bir önsezim vardı, böylece kızları odadan gönderdim. Oda aşırı sıcaktı, o gece berbat uyudum, huzursuz düşler gördüm.

Düşümde bilmediğim bir kentte bir kabaredeydim, şu iki köylü kızı sahneye çıkmış bir adamla dans ediyordu, adamın omzunda kırmızı Çin ipeğinden bir pelerin vardı. Kızların topukları mahmuzlu gibi takırdıyordu. Ama mahmuzları yoktu. Anlaşılan çizmelerinin topuklarına ziller takılmıştı. Sonra bir podyuma çıktılar, yani kızlar çıktı, ipek pelerinli adam aşağıda kaldı ve kızlar podyumun kenarından kendilerini ağır ağır adamın kollarına bıraktılar; fakat devinim ansızın kesildi ya da daha ziyade sarsılmaya ve sallanmaya dönüştü ve kızların boyunlarının ilmiğe geçirilmiş olduğunu gördüm. Ne var ki asılan kızlar gülümsemeye devam ediyordu, ama adam kızların ayaklarından çizmelerini çıkarmaya başlamıştı. Bunun üzerine kızlar çıplak ayaklarıyla havada dans etmeyi sürdürdüler; seyircilerin bu görüntüye hâlâ tahammül edebilmesini inanılmaz buldum; her ne kadar bu durumu içimden kabul etmiş olsam ve başımı çeviremesem de itiraz etmek için yerimden fırladım ve kendimi uyanmış, yatakta oturur halde buldum. Gördüğüm rüya

canımı sıkmıştı, ayrıca oda korkunç sıcaktı, dışarı çıkıp temiz hava almak üzere yatağımdan kalktım. Kapı önünde bir battaniyeye sarınıp bir balya samanın üzerine yatmış uyuyan hizmetlime takılıp tökezledim; aynı anda kapı açıldı, bir emir eri içeri girip Hamilton'ın nöbetini devralmamın istendiğini bildirdi.

Sabah olmak üzereydi. Sokağa çıktığımda kar yağıyor, rüzgâr esiyordu. Yaklaşık iki saat daha görev yaptım, yerleşim alanını dolaştım, nöbetçileri teftiş ettim. İki adım ötesini görmek olanaksızdı. Bu arada rüzgâr da şiddetleniyordu, şafak sökerken yola koyulduğumuzda havada uçuşan kumlarla karışmış bir kar fırtınasına dönüşmüştü. Süvari bölüğü toplanırken atların ve süvarilerin bir yanları hemen karla kaplanıyordu. Soluk mavi renkteki gün ışığı adeta aynı anda hem her yerden geliyor hem hiçbir yerden gelmiyor ve üzerimize bulanık bir kütle gibi yayılıyordu.

Köyden henüz ayrılmamıştık ki Scherffenberg Ejderlerinden Teğmen Kont Khorinski'nin yanında birkaç süvariyle bize yaklaştığını gördük. Uzak keşif devriyesi kimliğiyle üç gündür yolda olduğunu ve son olarak Vojčice'de konakladığını bildirdi. Önceki akşam saat beşe doğru Horovce köyü yakınlarında Ondava Nehri üzerindeki köprüde yoğun bir ateş altında kalmışlardı ve ekipten bir kişi ölmüştü. Ayrıca bir atı yaralanarak orada kalmıştı. Yol, şüphesiz daha kalabalık olan düşman kuvvetleri tarafından kapatılmıştı; Ondava'yı aşmak istiyorsak mutlaka başka bir köprü bulmalıydık.

Bir gün önce içtiği Tokaj şarabının etkisinden anlaşılan hâlâ kurtulamamış olan Semler, bu habere Khorinski'yi paylayarak karşılık verdi: Gerçi mesajı kabul ediyordu, bununla birlikte nehri nasıl geçeceği Khorinski'yi hiç ilgilendirmezdi. Khorinski'nin muhtemelen koca bir tabur sandığı köprü üzerindeki birkaç nöbetçiden kaçmak gibi bir niyeti yoktu, Khorinski illa merak ediyorsa onları atlarıyla ezip toprağa gömecekti.

Üzerinde dayatacağını sonradan anlayacağımız bu kararla Khorinski'ye sırtını döndü ve at sırtında oradan uzaklaştı. Bizler bir an Khoriski'ye baktık, sonra Khorinski bize baktı, ardından omuz silkip o da atını sürüp uzaklaştı. "Bol şans!" dedi yalnızca. Ama biz, köye yaklaşırken atını aniden keskin bir tırısa kaldıran Semler'i takip etmek zorundaydık. Öncü kuvvet kar fırtınasında hemen görünmez olmuştu ve kısa bir süre sonra Vojčice'ye vardığımızda Semler onları hemen topladı. "Dönüyoruz!" diye bağırdı. "Sislerin içinde ne sallanıp duruyorsunuz! Size ihtiyacım kalmadı. Düşmanın yerini nasılsa biliyorum!" Böylece Vojčice'yi geçtik. Köylüler burada da sokaklara koştular, tezahüratlar eşliğinde bize şarap ikram etmek istediler. Ancak Semler bize duracak zaman bırakmadı ve köye girmeden yine keskin bir tırısla kuzeydoğu yönünde yola devam ettik.

Bir süre daha sesimi çıkarmadım, sonra ani bir kararla öne, Semler'in yanına fırladım ve aynı anda sanki sözleşmişiz gibi Maltitz ve Hamilton'ın da bana katıldıklarını gördüm. Bir anda hepimizin yanına geldiğini fark eden Semler, eyerin üzerinde döndü, kaşlarını kaldırarak bize baktı. "Ee?" diye sertçe sordu. "Beyler, ne işiniz var burada, sorabilir miyim?"

"Köprüye saldırmanı engelleyemeyiz," dedim lafı dolandırmadan, "oysa bir keşif müfrezesinin asıl görevi çatışmak değil aydınlatmaktır. Ayrıca sana dün de kuralları hatırlatmamız gerekirdi, sen karanlıkta durmadan ileri..."

"Eleştiri istemez!" diye bağırdı Semler ve kaldırdığı kürk yakasının içindeki kar tanelerinin yapıştığı yüzüne sert, kibir ve kin dolu, delice denebilecek bir ifade oturdu.

"Yalvarırım," dedim. "Sen şu andan itibaren yarım saat içinde muhtemelen yere serileceksin; üstelik sadece sen değil, çoğumuz ve birliğin büyük bir bölümü; o halde lütfen bir iyilik yap ve bölüğe tam olarak hangi emirlerin verildiğini bize açıkla, böylece içimizden biri geriye kalanlara komuta etmeyi sürdürebilsin; o an geldiğinde asıl mesele atları memlekete sürmek değil de komuta etmeyi sürdürmek olabilecekse tabii."

Semler eldiveninin konçlarını çekiştirerek bu sözlere duyduğu öfkeyi bastırmaya çalışırken şöyle dedi:

"Benimle gelmemeyi seçen adamları geri yollamak benim yetkimi aşar. Yoksa yollardım. Bu durumda sizleri yanıma almaktan başka çarem yok."

Yanıt vermedim, diğer ikisi de Semler'e baktı sadece.

"Emirleri alayım lütfen!" dedim.

"Emirler şöyle," diye bağırdı Semler: "Bölük, Nagy-Mihaly'ye götürülecek, orada kalacak; keşif devriyelerinin sevki yapılacak, mesaj alındıktan sonra keşif yapmak üzere kuzeye, Laborza Vadisi'ne doğru devam edilecek. Beyler cesedimin sağ kürk cebinde Ujgorod bölgesinin bir haritasını bulacaklardır. Buna göre ilerlenecek. Haydi şimdi yerlerinizi alın!"

Yerlerimizi almaktan başka çaremiz kalmamıştı; Hamilton ve Maltitz konvoylarına, ben de süvari birliğinin en arkasına geçtim. Emrin aslında elbette şöyle olması gerekirdi: Bölük, Semler'in düşündüğü gibi her koşulda ve ne pahasına olursa olsun değil, *mümkünse* Nagy-Mihaly'ye götürülecekti. Yerleşim merkezinin adı olan Nagy-Mihaly bu kritik anlarda telaffuz edilmiş olsa da beni tuhaf bir biçimde etkilemişti, öyle ki bununla bağlantılı olduğunu düşündüğüm her şey aklıma gelmişti ve burada bize komuta eden pervasız insanın bizi içine sürüklemeye çalıştığı durumu o an neredeyse unutmuştum; ya da daha doğrusu tam böyle bir durumda bu adın zikredilmesi beni daha da tuhaf bir şekilde etkilemişti. Zira annem ilk evliliği sırasında, o zamanki kocası alay komutanıyken iki ya da üç yıl Nagy-Mihaly'de ya da Slavca adıyla Michalovce'de yaşamıştı. Annem bundan sıklıkla söz eder ve orada yaşayan Szent-Kiraly ailesiyle ya da benzer bir adı olan aileyle dost olduğunu anlatırdı. Bu Szent-Kiraly ailesinin Nagy-Mihaly'de –ya da yakınlarında, tam olarak bilmiyorum– bir malikânesi vardı; bu aileyle hiç şahsen tanışmamıştım. Ama annem hastalanıp ölmeden kısa bir süre önce onları son kez Viyana'da

görmüştü. O günlerde ailenin yanında ergenlik çağında bir kızları vardı; annem son dönemlerinde bu kızdan çok söz ederdi; akıllarında sürekli iyi gelin adaylarının dolaştığı yaşlı kadınlara özgü bir tavırla onunla bir gün evlenebileceğimi, daha şimdiden güzel bir kız olduğunu, üstelik parasız da olmadığını söylerdi. Evet, bu evliliğin gerçekleşmesini çok istediğini anlamamı sağlamıştı, beni söz konusu insanlarla tanıştırmak için birçok kez girişimde bulundu; ancak ya ben o sırada seyahatte olurdum ya da bu işler beni ilgilendirmezdi, kısacası tanışamamıştık. Annem kızın adını da sıklıkla anardı. Ama ben bu adı unutmuştum. Derken annem öldü ve bu konu bir daha aklıma gelmedi. Ama şimdi yeniden hatırlamıştım. Annemin ölümü bütün hüznüyle yeniden gözümün önüne gelmişti; annemin son günlerinde tuhaf denecek kadar küçüldüğünü ve biçare bir hale geldiğini anımsadım. Oysa ben annemi gittiği yerde sahiplenecek bir Tanrı'nın ya da soyumuzun eski tanrılarının, adeta çok eski uzak akrabaların ya da azizlik mertebesine ulaşmış atalarımızın olduğunu umuyordum. Hatta önemli olaylar meydana geldiğinde akrabaların her zaman fikir vermek, destek ya da en azından orada olmak için yaptıkları gibi onu belki bir şekilde doğrudan evlerine alacaklarını düşünüyordum. Gizemli varlıklar böyle ya da benzer biçimde hazır bulunabilirdi; gerçekten de annemin ölümü sonunda öylesine büyük bir doğallık, mahremiyet ve huzur içinde gerçekleşmişti ki onun aynı güvenli düzeni öbür tarafta da bulacağından kuşkum kalmamıştı.

Annemin Nagy-Mihaly'deki dostlarına şimdi bir kez daha "merhaba" demek istiyordum. Ancak Semler'in şimdiye kadar izlediği tutumunu sürdürmesi halinde oraya ulaşma şansımın az olduğunu ya da hiç olmadığını kendi kendime itiraf etmiştim. Semler şimdi atını tam anlamıyla kentere kaldırmıştı; dörtlü sıralar halinde dizilmiş olan süvari birliği savaş atlarını en uygun yürüyüş şekline geçirmiş, şakırtılar eşliğinde onun arkasından geliyordu. Birliğin aklından neler geçtiğini, süvarilerin olacakları kavrayıp kavramadığını tahmin edemi-

yordum, zira basık Slav köylü yüzleri hiçbir şekilde açık vermiyordu; ne var ki insanlardan ve atlardan meydana gelen kalabalığı garip bir gerginlik ele geçirmişti, ayrıca bütün bölük birazdan kaçacakmış gibi ansızın bir huzursuzluk hissedilmeye başlanmıştı. Özellikle Hamilton'ın güçlü İngiliz av atı tarifsiz gergindi, mütemadiyen sprint koşuyordu; Amerikalı bana dönüp garip bir hareket yaptı, kendi alnına işaret edip omuz silkti; yüzbaşıyı mı, yoksa atı mı kastettiği anlaşılmadı. Fırtına devasa kar ve kum bulutlarını arkamızdan doğru ittirip üzerimizden geçiriyordu, gerçi bu durum hücum için elverişli olabilirdi, ne var ki biz bile yüz adım ötesini göremiyorduk. Süvariler öne eğildiler, başlarını kürk yakalarının içine çekip hızla ilerlediler. Bütün keşif müfrezeleri toplanmıştı. Ansızın rüzgârın batıdan getirdiği çatışma sesleri duyduk, ama sesler hemen kesildi, diğer keşif müfrezelerinden biri düşmanla karşı karşıya gelmiş, ama sonra hemen geri çekilmiş olabilirdi.

Kısa bir süre sonra yol biraz daha sağa kıvrılmıştı, ama şimdi dümdüz doğuya uzanıyordu. Çok geçmeden karşımızda alçak, uzun, muntazam bir tümsek belirdi. Yatağı ovanın seviyesinden daha yüksek olan Ondava Nehri'nin karla kaplı kıyısıydı bu; şimdi bir anda yakınımızdaki köprüyü ve küçük Horovce köyünün köprünün sol tarafına yayılmış az sayıdaki evini görüyorduk. Semler birdenbire atını dörtnala sürmeye başladı; ansızın kendi başına bırakılan süvari birliği hemen hücuma geçti ve ön taraftan neredeyse eşzamanlı olarak gürültüsü kar fırtınasında zayıflamış birkaç el silah sesi duyduk. Savaş borusunu taşıyan süvarinin hücum sinyali çaldığını duydum ve bütün süvariler ileri doğru uzattıkları uzun ve modern İngiliz kılıçlarını atlarının boynunun üzerinden uzatıp son sürat ilerlediler. Birkaç dakika sonra, köprüye doğru uzanan tepeciğe ulaşılmıştı. Üç ya da dört ejder süvarisinin eyerlerinin üzerinden kaybolduğunu gördüm, sanki balon gibi sönmüş ya da söndürülmüşlerdi, ayrıca birkaç atın devrildiğini fark ettim. Kar, buz parçaları ve içlerinden ikisi bana çarpan çakıltaşları havada uçuşu-

yordu. Taşlardan biri şakağıma yakın bir noktada şakırtıyla miğferime vurdu, diğeri sol omzumun yakınında göğsüme denk geldi. Neyse ki kurşun değilmiş, diye düşündüm. Tam o sırada altımızdaki köprü gümbürdedi ve orada bekleyen Rus nöbetçilerin atların altında ezildiğini gördüm. Birkaç yüz metre kadar ötemizde Vásárhely köyü vardı, o ana kadar setlerden dolayı gözükmemişti ve şimdi bu köyden Ruslar sürü halinde koşarak çıkıyordu; bazıları doğrudan doğu kıyısında, bazıları da bir süre daha koştuktan sonra açık alanda kendilerini yere atıp üzerimize ateş açtılar.

Ancak bu iş için geç kalmışlardı. Köprüyü uçarcasına geçtikten sonra dağınık kümeler ve gruplar halinde bile olsa kendi içimizde derhal bir tür cephe oluşturduk; bir kısmı hâlâ üzerimize doğru koşan, bir kısmı yerden fırlayıp kaçan düşmanı atlarımızla yere devirdik ve köy dışındaki ormanlık alana kadarki mesafeyi yaklaşık yarım dakikada süratle kat ettikten sonra köyün ilk yapılarına ulaştık; burada Rusları sıkıştırdık, kalanını da köye kadar kovaladık. Ruslar silahlarını atıp teslim oldular.

Bu işin tamamı bir dakikadan biraz fazla sürmüştü. Saldırıya geçtiğimizi biz henüz tam anlamıyla kavrayamamışken, köy anacaddesinde yeniden toplanmamız için borular çaldı. Ayrıca çatışmanın aşamalarını, örneğin boğuşma anlarını kesinlikle anımsayamıyordum, sanki oraya at üstünde değil de uçarak gelmiştim, köyün ortasında birdenbire durdum ve hâlâ hayatta olduğum için müthiş bir şaşkınlık duydum. Aslında at sırtından piyadelere karşı yapılan bir saldırı mutlak surette başarısızlığa mahkûmdur. Ancak bu sefer başarılı olmuştuk. Düşman ya uyuyordu ya da büsbütün hazırlıksız yakalanmıştı, belki de kar fırtınasından hiçbir şey göremez hale gelmişlerdi; nedeni her neyse, böğürlerini titreterek soluyan atların sırtında süvari bölüğü oturuyordu, onların yanında bizimkilerden bir ekibin tehditkâr hareketleriyle binanın duvarına doğru sıkıştı-

rılmış bir grup esir duruyordu; ayrıca köylüler de şimdi sokağa çıkma cesareti göstermiş ve her biri ayrı bir çığlık atarak etrafımızı sarmıştı. Kaybımız nispeten azdı. Eksik süvari sayısı on beşi geçmiyordu.

Bu sırada yanımızdan uzaklaşan Semler, cephenin önünde durup bölüğün kendi arkasında toplanmasını bekledi. Doru atının sırtına yine o alışılmış kayıtsız pozisyonda oturmuştu, kürk yakasını kaldırmış, ellerini ceplerine sokmuştu ve rüzgâr, atın kuyruğunu sağrısına ve arka bacaklarına savuruyordu. Böyle çılgınca görünen bir saldırıyı şaşırtıcı bir başarıyla komuta etmiş bir adama karşı bir anda hayranlığımı esirgeyemiyordum artık.

Derken atıyla birlikte ağır ağır bize döndü. Yüzündeki ilk ifade bile şaşkınlığımı daha çok artırdı. Her zamankinden farklıydı, çok sakin ve soğukkanlıydı; yüzü kızarmamış, karlı havada esmerleşmişti, üzerine gölge düşmüş gibi tuhaf bir koyu kahverengiye bürünmüştü; zerre kadar kıpırtı yoktu, ne başarıyla sonuçlanan çatışmanın sevinci ne zafer ne de bizim görüşümüzün aksine haklı çıktığını anlatan kıvanç vardı; adeta donmuş gibi sabit bakan ifadesiz gözlerini bize dikmişti. Atların solumaları ve ileri geri tepinmeleri sayılmazsa, süvari bölüğüne alışılmadık bir sükûnet hâkimdi; çavuşlar her zamanki gibi dizginlere asılmıyor, işlerinin bir parçası sayılan küfürlerini sıralamıyordu; askerlerin koyu, gölgeli bir esmerliğin yayıldığı yüzleri son derece sakin ve ifadesizdi. Zaten genel anlamda ansızın bir şey bütünüyle değişmişti, bir anda fırtına bile epeyce hafiflemişti, köylülerin çıkardığı uzaklardan geliyormuş gibi algılanan gürültüye rağmen garip bir kar sessizliği vardı, derken köylülerin bağırtıları da kesildi. Artık çatıların üzerinden arada bir esen rüzgârın uğultusundan ve atlardan biri gemini ısırıp ezdiğinde çıkan takırtıdan başka bir ses duyulmuyordu.

Semler bizi birkaç saniye süzdükten sonra Hamilton'a müfrezesiyle köyün dış mahallelerinin emniyetini sağlamasını emretti. Bunları söylerken sesi bir çan sesi kadar berrak çınlı-

yordu. Ardından Maltitz'e müfrezesinin yarısıyla orada kalıp evleri aramasını emretti. Müfrezenin öteki yarısı verdiğimiz kayıpları tespit etmek üzere savaş meydanına sevk edilmişti. Semler sonra esirlere döndü.

Esirlerin dizili olduğu bina duvarları boyunca atıyla ilerlerken sergilediği rahat, evet hatta neredeyse asil duruşla beni şaşırtmıştı. Sonradan anlaşıldığı üzere bu adamlar Erivan nişancı alayına ait iki bölükten geriye kalan askerlerdi. İçlerinde üç subay vardı. Semler onların önünde durdu –o sırada doru atı ön toynağının hafif ve son derece latif bir hareketiyle karları eşelemeye başlamıştı– ve subaylara Fransızca olarak düşmanın geri kalanının yerini sordu. Ne var ki subaylar bunu açıklamak istemediklerini söylediler. Semler bir an sonra zaten gerekmediğini belirtti. Nasılsa kendi gözleriyle görecekti. Sesi yine bir çanınki gibi çıkıyordu.

Vásárhely köyünde toplamda bir saat kadar kaldık. Bu süre benim açımdan tuhaf bir hayalcilik içinde geçmişti. At sırtında köy sokağının ortasında duruyordum ve şahsıma doğrudan verilen hiçbir emir yoktu. Yarım müfreze esir ve yaralı, yaşanan çatışma hakkında hazırlanan raporla birlikte geri gönderilmek üzere sevk edildiğinde kimse benimle ilgilenmemişti, ben de unutulduğum duygusuna kapılmıştım. Ayrıca çevremde olup biten olayların tesiri kesintisiz bir seyir izlemiyordu, hatta bence uzun fasılalarla kendini belli ediyordu, zira ne zaman yeni bir şeyi idrak etsem her şey önemli ölçüde ilerlemiş oluyordu. Ancak sinirlerimin bu acayip durumunu, atlattığımız tehlikenin yansıması olarak yorumluyordum. Çatışmadan sağ çıktığımdan hâlâ tam anlamıyla emin değildim. Ama yavaş yavaş yaşananların ayrıntılarını anımsamaya başlamıştım; öyle ki sonunda olayla ilgili hatırladıklarım, içinde bulunduğum zamanı algılamamın önüne geçiyordu; üzerimize açılan ateşin takırtısını gayet net bir biçimde duyuyor, karşımızda yalpalayan Rusları ve kendimi

köy sokağına doğru koşarken görüyordum, köy sokağında olduğumu gerçek anlamda işte ancak o andan itibaren hissetmiştim. Etrafıma bakındım ve şimdi artık üç müfrezeden ibaret bölüğün yoluna devam etmeye hazırlandığını gördüm. Yaralıların ve esirlerin bulunduğu konvoy gitmişti bile.

Bütün bu süre zarfında Semler benimle tek kelime konuşmamıştı, ancak tam hareket edeceğimiz sırada atını yanıma sürdü ve şöyle dedi: "Az önceki sertliğimden dolayı senden özür dilemem gerekiyor. Sizlere kaba davrandığım için kusura bakmayın, bu özrümü diğer ikisine de iletirsen sana müteşekkir olurum."

"Aa," dedim şaşkınlık içinde, "özür dilemesi gereken taraf benim. Hepsinden öte olağanüstü başarından dolayı seni kutlarım!"

Semler "Bu konuda da sana teşekkür borçluyum," dedi.

Ardından ifadesiz diyebileceğim gözlerle beni bir süre süzdükten sonra başını salladı, döndü ve atlarının adeta karların değil de kurumuş yapraklar içinden ilerliyormuş gibi türlü türlü hışırtılar arasında hareket ettiği süvari bölüğünün başında yerini aldı.

Köy dışına çıktıktan sonra kuzeydoğuya yöneldik. Şimdi yeniden yoğun emniyet önlemleri içinde ilerliyorduk. Solumuzda yine üzüm bağları vardı, yolun bir kısmı doğrudan asmaların arasından geçiyordu. Ovanın sağında demiryolu viyadüğü uzanıyordu. Nagy-Mihaly yoluydu bu. Kar fırtınası neredeyse tamamen dinmişti. Henüz köydeyken bile fırtınanın şiddetini azalttığını fark etmiştik, şimdiyse gökten tek tük kar tanesi dökülüyordu sadece. Bu arada hava daha da soğumuş, bulutlar biraz dağılmıştı. Ama güneş çıkmamıştı. Uzakta yine Karpatlar'ın yamaçları görünüyordu. Şansın böylesine bizden yana olduğu bir çatışmanın ardından birliğin keyfinin yerinde olacağını sanmıştım. Ama kimsede keyiften eser yoktu. Herkes umursamaz suskunluğunda ısrarlıydı. Semler'in onlardan

özür dilediğini Hamilton'a ve Maltitz'e ilettim. Anlaşılan bundan ikisi de pek etkilenmemişti. Sonra çatışmada yakaladığımız şanstan ve bunu şahsen hiç beklemediğimden söz ettim; ancak tuhaftı, ikisi de şimdi birdenbire neredeyse hırçın ve sabırsız bir tavırla bu sonucun beklenmedik bir şey olmadığını, çünkü çatışmanın böyle ya da benzer şekilde sonuçlanacağını en azından kendilerinin uzun zamandır tahmin ettiklerini söylediler. Ben asla ummuyordum, diye karşılık verdim. Onlarsa aksini ummadıklarını ve bu sonuca hazırlıklı olduklarını belirttiler. Bari en azından Semler'deki değişikliği garip bulup bulmadıklarını sorduğumda, asla garip bulmadıklarını, doğal karşıladıklarını söylediler. Bunun üzerine başımı iki yana sallayıp bu konuşmaya son verdim, zira onların da sürdürmek gibi bir niyetlerinin olmadığı aşikârdı. Ayrıca Maltitz küstahlık edip hiçbir şekilde anlamadığım bir söylemde bulundu. Mırıldanarak, bana her şeyin anlatılamayacağını söyledi. Ne demek bu şimdi? diye bağırdım. Ama yanıt vermedi. Hiç böyle mutsuz galipler görmediğimi içimden geçirdim, özellikle Maltitz'in aniden sergilediği çokbilmişliğinden ve Hamilton'ın her sözünü papağan gibi tekrarlamasından rahatsız olmuştum.

Ama şimdi anlatacaklarımın en ilginç yerlerinden birine geliyorum. Öğle sonrasının ilk saatlerinde Nagy-Mihaly'ye yaklaştık. Süvari bölüğü, uzaktan görülebilir bir şekilde caddede ilerliyordu, eğer düşman bölgedeyse bizi mutlaka fark edip üzerimize ateş açardı. Ama böyle bir durum olmadı. Sadece kasabadan birileri bize doğru koştu, fakat epeyce kalabalıktılar.

Nagy-Mihaly küçük bir kasabadır; yarısı ovada, yarısı Laborza Vadisi'nin girişindedir; dağlar bu noktada vadinin çevresinde bir çember oluşturmaya başlar. Vadi tabanının orta yerinden küçük, ancak çok dik, ormanlık bir tepe ya da dağ daha yükselir; orada her yerde rastlanan sönmüş volkanlardan

biridir bu ve tepesinde küçük bir kilise ya da şapel bulunur. Vadi girişi bu sayede son derece karakteristik bir görünüme bürünmüştür.

Üzerinde kilisenin oturduğu dağın eteğinden yola doğru çaprazlama bir bulvar uzanır, iki yanı kavaklarla çevrilidir; bize doğru koşan insanlar, bulvarla caddenin kesiştiği, kasabaya yakın, hatta doğrudan kasabanın içinde bulunan noktada şimdi toplanmış bize bakıyorlardı. Muhtemelen bir av aracı olan üstü açık bir arabanın da orada durduğunu fark ettik. Biz kalabalığa yaklaşırken aralarından birkaçı bize mendil salladı; yanlarına varınca durduk, kasabada düşman olup olmadığını sorduk. Hiçbir yerde düşman yok, dediler. O sırada kürk giymiş bir kız ya da genç bir hanımefendi yanında durduğu arabadan uzaklaşıp bana doğru ilerledi, atımın yanına gelip durdu ve "Siz Baron Bagge misiniz?" diye sordu. Ona dikkatle bakacak zamanım yoktu, zira nezaketle "Evet," diyerek ona doğru eğildiğim sırada yüzü benimkine ansızın çok yaklaştı; bir an o harikulade gözlerine baktım, derken kızın kolları boynuma dolanmış, dudaklarım bir buseyle kilitlenmişti bile.

Büyük bir şaşkınlık içinde doğruldum, bunun üzerine kız da bir adım geriledi. Kızın uzun boylu, alışılmadık kadar narin olduğunu ve orada olağanüstü bir zarafetle, deyim yerindeyse süzülerek durduğunu gördüm. Gözlerinin o ışıltılı muhteşem mavisine sanki bütün gökyüzü yansımıştı; bir an bile kırpmadan bana diktiği gözleri, gözlerini kırpmadıkları söylenen tanrıçalarınkini andırıyordu.

Sonunda, "Kimsiniz?" diye sorabildim.

"Ben Charlotte," dedi kız; ne gülümsüyordu ne de yüzü kızarmıştı, hatta herhangi bir şaşkınlık belirtisi bile göstermiyordu. "Charlotte Szent-Kiraly. Adımı duymamış mıydınız? Bana sizden çok bahsettiler." Sonra ekledi: "Hem fotoğraflarınızı görmüştüm. O yüzden sizi hemen tanıdım. Ah, ben sizi iyi tanırım!"

Demek, diye düşündüm, şu ailenin kızı... Annem benim fotoğraflarımı elden çıkarmıştı demek.

"Ama neden buradasınız ki?" diye sordum. "Yani neden kasabanın dışına çıktınız demek istiyorum. Geleceğimi biliyor muydunuz?"

"Evet," dedi kız. "Belki. Belki gerçekten biliyordum. Ama bunun bugün, illa bugün olacağından haberim yoktu tabii. Ancak nihayetinde geleceğinizi biliyordum, Baron Bagge!"

Hızlıca Semler'e, Hamilton'a ve Maltitz'e baktım. Semler kasabadan birileriyle konuşuyordu, adamlar ona orada kesinlikle düşman görmediklerini anlatıyorlardı; Semler bana bakmıyordu. Hamilton ve Maltitz bana doğru baksalar da karşılanma şeklime hiçbir şekilde şaşırmış gibi durmuyorlardı, her şey yolundaymış gibi bir süre sonra gülümsemeden bakışlarını başka yöne çevirdiler; askerlerin gözlerinde de durumu doğal karşılayan bir ifade vardı. Tıpkı çatışma sonrası olduğu gibi genel durumuma yine şu huzursuz edici hayalcilik musallat olmuştu, bir an için oradaki kişinin ben olduğumdan kuşkulandım; hani insanın bazen yürürken, araçla giderken ya da at binerken yürüyenin, araçla gidenin ya da at binenin kendisi olduğuna dair baş döndürücü bir şüpheye kapılması gibiydi. Ancak bu ani baş dönmesini aşırı yorgunluğuma ve uykumu alamamış olmama yordum.

"Şaşkınlığımı bağışlayın," dedim Charlotte'ye. "Nagy-Mihaily'den geçeceğimizi öğrenince ailenizi ziyaret etmeye her ne kadar kesin karar vermiş olsam da beni karşılayacağınızı bilemezdim."

"Oo," dedi kız, "bunu dert etmeyin. Ben sıklıkla buraya gelirim, arabanın yanında durup gelen var mı diye yola bakarım. Beklediğim kişi belki gerçekten sizdiniz. Kasabada kalacak mısınız?"

"Muhtemelen. En azından bir süre."

"Evdekiler sizi görmekten kuşkusuz çok memnun olacaklardır. Bize muhakkak uğrayın. En iyisi hemen şimdi bize çaya gelmek ister misiniz?"

"Bugün mü?"

"Evet."

"Görevim buna izin verirse gelirim," dedim. "Ancak fırsat bulabilir miyim, bilmiyorum. Burada tamamen korunmasız durumdayız ve her an yeniden düşmanla temas edebiliriz..."

"Oo," dedi kız, "buralarda hiç düşman yok."

"Evet," dedim, "öyle söyleniyor. Gelgelelim henüz birkaç saat önce çarpıştık. Hem siz neden buradasınız ki? Ruslar yaklaşırken sizin buradan ayrılıp Peşte'ye ya da Viyana'ya gitmenizi istemediler mi? Anlayamıyorum..."

"Dönüp dolaşıp düşman konusuna gelmeyin sürekli," dedi kız. "Burada düşman olmadığını size söyledim, kesinlikle hiçbiriyle karşılaşmayacaksınız."

"Ben de buna şaşırıyorum zaten," dedim. "Aslına bakılırsa tüm hesaplamalara göre çoktan yeni düşman kuvvetleriyle karşılaşmış olmamız gerekirdi."

"Bırakın bunları artık!" diye gülümsedi kız. "Bana söyleyecek başka bir sözünüz yok mu? Eh, telafi edersiniz artık, beşte ya da beş buçukta bizdesiniz, değil mi? Görüşmek üzere o halde!"

Bunları söylerken bana el salladı. Sonra döndü, arabaya gitti ve kasaya arabacının yanına oturdu. Araba hemen hareket etti.

Kızın arkasından bakarken hâlâ çok şaşkındım. Araba kasabanın ilk binaları arasından hızla gözden kayboldu. Şimdi Maltitz'in ya da Hamilton'ın bir şey söylemesini, örneğin Charlotte'nin kim olduğunu ya da benzer şeyler sormasını bekliyordum. Gelgelelim seslerini çıkarmadılar. Bambaşka bir yere bakıyorlardı, muhtemelen bizimle ilgilenmemişlerdi bile. Semler de konuştuğu kişileri bir el hareketiyle özgür bıraktı. Süvari taburu kasabaya doğru hareket etti. Ama ben kızı hiç değilse teğmenlerin önünde bir şekilde mazur göstermem gerektiği düşüncesine kapılmıştım. Gerçekte ne düşündüklerini kim bilebilirdi?

"Nasıl buldunuz?" diye sordum.

"Neyi?" diye sordu Maltitz.

"Şu karşılamayı?"

"Yani," dedi Maltitz, "nasıl bulmamız gerekir ki?"

"Bazı resmi ortamlarda öpüşmek bir Macar geleneğidir," dedim. "Özellikle selamlaşırken öpüşülür. Hoş bir âdettir. Fark etmemiş miydiniz yoksa?"

"Evet," dedi Maltitz, "erkekler birbirleriyle öpüşürler, kadınlar da öyle. Ama kadınlar erkekleri öpmez, yani onlara karşı bir şey hissetmiyorlarsa tabii."

"Bu ne demek şimdi?" diye sordum. "Bu genç hanımın anne ve babası annemin dostlarıydı."

"Öyle mi?" dedi Maltitz. "Daha iyi ya o zaman."

"Neymiş daha iyi olan? Bana ne demeye çalışıyorsun?"

"Ben mi? Hiç."

"İyi o halde!" dedim sert bir sesle.

"Sahi bizden ne istiyorsun?" diye sordu Hamilton. "Bir şey söylemedik."

"Tamam, ama yanlış anlamanızı istemem. Biriniz böyle karşılansaydı benim de aklıma bir şey gelmezdi."

"Ah," dedi Hamilton bana tuhaf bir ifadeyle bakarak, "biz böyle karşılanmayız. Ama senin durumun farklı."

"Ne demek istiyorsun?" diye çıkıştım. "Benim durumum neden farklıymış? İkiniz de pek tuhafsınız! Birdenbire garip konuşmalar yapar oldunuz! Neyiniz var sizin?"

Hamilton ve Maltitz bir an bakıştılar, sonra Maltitz şöyle dedi: "Yok. Bir şeyimiz yok. Neden bir şeyimizin olduğunu düşünüyorsun? Sana karşı bir şey mi? Tabii ki yok."

"Var!" diye bağırıp dizginleri elimden fırlattım. "Zaten yanıtlarınız da tuhaf! Özellikle sen son zamanlarda çok saygısız davranıyorsun. Buna izin vermem! Senden epeyce büyüğüm ve karşımda düzgün davranmak zorundasın! Anladın mı?"

Böylece dizginleri tekrardan elime aldım ve bu ikilinin sürekli sarf ettiği imalı sözlere ve anlaşılan benden bir şeyler saklamasına ciddi anlamda sinirlenip bakışlarımı başka

yöne çevirdim. Gerçi Maltitz'in bir şeyler daha mırıldandığını duydum ama ona bir daha dönmedim. Hem kasabanın durumu şimdi beni meşgul etmeye başlamıştı. Nagy-Mihaly küçük bir kasabadır, ne var ki böylesine küçük bir yerde bu kadar çok insanı bir arada görmemiştim. Biz kasabaya girerken kalabalıklar halinde bize doğru geliyorlardı, atlarımızla pazaryerine doğru ilerlerken ise meydan tıklım tıklım insan doluydu, güçlükle yol alıyorduk. Oysa düşmana yakın konumda olan bu kasabayı daha ziyade boş ya da boşa yakın bir durumda bulmayı bekliyordum, ama aksine insandan geçilmiyordu. Ayrıca bunca kalabalığın nerelerde barındığını da anlamakta zorlanıyordum. Sonradan öğrendiğime göre insanların çoğu taşradan gelmişti. En azından iddia böyleydi. Kentli oldukları kuşku götürmeyen bir sürü insan gördüm. Bunların bir kısmıyla daha sonra tanışma fırsatım oldu. Anlaşılan Nagy-Mihaly'de memurlar ve onların aileleri, emekli subaylar, bölge başkanları, idari memurlar, Macarcada kullanıldığı şekliyle üst düzey idari memurlar, dini topluluklara üye soylu kadınlar, tarikat üyeleri, rahipler, papazlar ve benzeri kişilerden yana bolluk vardı. Bunlara ilaveten kasabada bütün bu insanların hizmetlileri ve çok sayıda tüccar vardı; bölgedeki toprak sahiplerinin sürekli kasabaya gitmekten başka yapacak işleri yoktu adeta; hatta köylüler, rençberleri ve hizmetçileri de –muhtemelen tarımla artık işleri kalmadığından– gruplar halinde uluorta sokaklarda dolaşıyorlardı. Ama kasabada harcadıkları onca parayı nereden bulduklarını merak ediyordum, zira oralarda tasarruf etmek şöyle dursun tam anlamıyla sefahat içinde yaşadıklarını fark etmekte gecikmemiştim; bazen delice bir neşeyle birahanelere ve meyhanelere gidiyor, durmadan çılgınca eğleniyorlardı. Sonunda bu insanların Ruslara yakın bir konumda olması sebebiyle taşraya kıyasla daha güvenli gördükleri bu kasabaya akın ettiği, paralarını yağmacılara ya da ellerinden alabilecek başkalarına kaptırmaktansa ellerinde avuçlarında ne varsa harcadığı kanaatine vardım. Öte yandan yerleşik kasabalılar

da savurganlıkta onlardan geri kalmıyor, paralarını avuç avuç sokağa atıyorlardı. Burada yalnızca nitelik değil, nicelik bakımından da böyle bir yaşam hüküm sürüyordu; her yer insan kaynıyordu, ailelerin hepsi çok kalabalıktı, herkesin çocuklarının, varsa torunlarının dışında yığınla başka akrabaları da vardı; öyle ki Macarların ünlü üreme kabiliyeti bir yana bu insanların bir de ölmediklerini düşünmekten resmen kendimi alamıyordum.

Biz pazaryerine yaklaşırken kalabalık bağırarak ve mendil sallayarak etrafımızı sardı, sonra atlarımızdan inmemiz emredildi, bir an sonra biz subaylar hemen hemen kendi sınıfımızdan bir kalabalık tarafından çember içine alındık; bizimle son derece sevimli bir şekilde konuşuyor, kendilerini tanıtıyorlardı ve bizi evlerinde misafir etmekten onur duyacaklarını söylüyorlardı. Gerçi üst üste yaşıyorlardı ama bize mutlaka bir yer açacaklardı. Bizim için adeta birbirleriyle yarışıyorlardı; yabancı insanlardan öğle yemeği, akşam yemeği, dostluk toplantısı davetleri yağıyordu. Ortamın havası bir anda tamamen değişmişti. Düşmanın sözü bile edilmez olmuştu. Rusların kasabaya girebileceğini anlaşılan kimse düşünmüyordu artık. Görünüşe bakılırsa şimdi tek dertleri bizi davet etmek, ağırlamak ve dikkatlerimizin dağılmasını sağlamaktı.

Gelgelelim konaklama konusu kolay bir iş değildi. Bize istediği kadar nazikçe teklif edilmiş olsun, özellikle birliklerin ve atların kalacağı yerler bakımından işin uygulaması gerçekte zordu. Zira her yer ağzına kadar doluydu. Gerçi Semler hemen bütün bir alayı güvenlik için geri çekip, adamların dörtte üçünü kasabanın kuzeydeki dış mahallelerine, kalanını Hradek'e (üzerinde şapelin bulunduğu tepenin adı buydu) yolladı. Arazi o tepeden gece dahil sürekli denetlenecek, Rus birliklerden hareketli ışıkların gelip gelmediği izlenecekti. Ancak geriye kalan iki alaya bile konaklayacak yer bulmak oldukça zordu. Biz subaylar sonunda hepimiz

bir manastıra yerleştik. Bizce en iyi çözüm buydu; böylece bize misafirperverlik göstermiş insanlardan birinin davetini kabul edip diğerini kabul etmemek zorunda kalmamış, dolayısıyla kimseyi gücendirmemiş oluyorduk. Manastır nötr bir mekândı. Ayrıca nispeten en fazla yer burada vardı, hepimiz birlikte kalabiliyorduk ve epeyce uğraştıktan sonra idari binalarına yerleştirilen süvari bölüğünün yakınında oluyorduk ve herkes memnundu.

Bu arada hava kararmaya başlamıştı; Semler'le ikimiz atlarımıza binip yarı karanlıkta dış mahallelerdeki muhafızları denetledik, sonra kavaklı bulvarda süratle ilerleyerek Hradek'e gittik, burada atların barındırılma işini üstlenmiş olan kıtayı teftiş ettik ve en son şapele çıktık. Calvary durakları üzerinde, çam ağaçları gölgesinde oldukça dik ve buzlanmış yaklaşık beş dakikalık kıvrımlı bir yoldu. Birlik, tepedeki şapelde küçük bir ateş yakmıştı. Dumanlar camı kırılmış bir pencereden çıkıyordu. Işığın gece dışarıdan görülmemesi için Semler pencereleri kahverengi büyük askeri paltolarla kapattırmıştı. Üzerinde yatmak için saman balyaları da getirilmişti. Tepedeki birlik güvenilir bir nöbetçi subayının komutasında bulunuyordu.

Şapelin etrafındaki dar platformu çevreleyen barok tarzı taş korkuluklara yaslanıp aşağıya baktık. Karanlık gitgide çökse de buranın panoraması hâlâ geniş ve muazzamdı; kuzeye, Karpatlar'ın dekor gibi sıra sıra yükselen tepelerinin arasına kadar uzanıyordu; eğer manzara yukarıda her şeyin üzerini kaplayan kalın ve bunaltıcı bulut tabakasıyla sınırlanmasa, muhtemelen daha da geniş olacaktı. Ama Laborza Vadisi'ne neredeyse Humenné'ye kadar hâkimdik.

Kasabanın kalabalığına karşın karla kaplı bu bölge bomboş ve ölgündü. İnsana, çiftçiye, arabalara ya da birliklere dair hiçbir ize rastlayamadık, köylerdeki çatılardan duman bile tütmüyordu. Arazi, demirden yapılmış gibi hareketsizdi. Her yerde ölüm sessizliği vardı; köpekler havlamıyor, araba takırtıları duyulmuyordu, sadece ışıklı hoş bir pusa bürün-

meye hazırlanan Nagy-Mihaly'den –muhtemelen onca insanın gürültüsünden– hafif bir uğultu bize kadar yükseliyordu.

Bu manzaraya bakınca içim derin bir hüzünle doldu ve bu duygu aslında o gün tattığım bütün duygulardan daha güçlüydü: Sinirlerim aşırı gerildi, aniden başım döndü, düş gördüğümü sandım; çelişkiler karşısında öfke, hayret, evet şaşkınlık duydum; nasıl gerçek düşlerde kayıtsızlık mümkün olmuyorsa, şimdi de kayıtsız kalmıyor, aksine güçlü, aşırı güçlü tepkiler veriyordum. Semler de konuşmadan gözlerini yere dikmişti, üstelik bunu o kadar uzun zaman hiç hareket etmeden ve bana göre kin dolu bakışlarla yapmıştı ki sonunda utanıp nesi olduğunu sormak istedim; bedeni yerde acı içinde kıvranıyormuşçasına hafif bir iniltiyle nihayet tekrardan kımıldadı.

"Neyin var?" diye sordum.

"Hiç," diye yanıt verdi. Ama yüzü biraz kasılmıştı.

"Bir derdin mi var?"

"Yok bir şeyim," dedi. "Gidelim!" Hemen yürüdü.

Onun yine delilik nöbetlerinden birini geçirdiğini düşündüm.

Saat altıda kasabaya döndük.

Hava artık neredeyse tamamen kararmış olsa da sokaklar hâlâ insan selinden geçilmiyordu, ama halkın bir kısmı evlerine çekilmişti; evlerden bağırtılar, şarkılar, kahkahalar, yani eğlenceye ve neşeye dair ne varsa yükseliyordu. Bu kasabanın tuhaf ve aşırı yaşam sevinci devam ediyordu ve bence en azından orada bulunduğum sürece kesilmemeliydi.

Manastırın önünde atlarımızdan inerken Szent-Kiraly ailesini ziyaret etmek üzere Semler'den izin istedim, o da beni onlara gitmekle görevlendirdi. Ev uzak değildi. Aile, kasabanın çıkışında yarı köy havasındaki bir arazide çiftliği andıran bir binada yaşıyordu, yapının bahçe duvarının dibinde bizim askeri karakollarımızdan biri bulunuyordu.

Bu bina da ışıl ışıl aydınlatılmıştı ve içerisi kalabalıktı. İki salon insan doluydu. Charlotte beni kapıda karşıladı. Öğle sonrasına uygun bir elbise giymişti ve inanılmaz derecede ince ve narin olduğunu –özellikle de kalçalarının– aslında şimdi görüyordum. Yüzü biraz solgundu, buna rağmen boyasız dudakları kırmızıydı. Çünkü o zamanlar ruj kullanmak yaygın değildi. İpeksi saçları açık kumraldı, gerçekte olduğundan daha açık duruyordu, kumral kaşları maviye çalıyordu. Başının arka kısmının uzunluğu dikkat çekiciydi, Mısır hükümdarlarının taktıkları çifte taçtan dolayı daha da uzayan başlarını andırıyordu neredeyse, ancak bu durum Charlotte'nin saç modelinden kaynaklanıyor olmalıydı, ama her durumda ona bir yücelik, aynı zamanda çocuksu inatçı bir ifade katıyordu. Kız gülümsediğinde hayvan yavrularınınki gibi belki biraz fazlaca belirgin bir şekilde kar beyazı bir mineyle kaplı dişlerinin parıltısını gördüm, açılmış mezarlarda yatan Yunan *hetaera*'ların* dişleri kadar kusursuzdular. Esasen insan bu kuşkusuz sıra dışı kişiye bakarken önce çok alakasız gibi gelen bir sürü şeyi anımsıyor ve çok geçmeden bunların aslında büyük ölçüde onunla bağlantılı olduğunu anlıyordu, yani tıpkı sıra dışı her şeyin birbirleriyle ilişkili olması gibiydi: Özellikle gözlerinin harikulade mavisi; içinde göğün ve denizlerin, korkunç yazgıların, altının, fildişinin, muhteşem ve nadir şeylerin olduğu uzakları yansıtıyordu adeta. Genel olarak edindiğim ve kızın beni kasaba girişinde karşılama tarzıyla da uyumlu olan izlenimim, bu kızın gençliğine rağmen günümüzün aşırı basmakalıp kadınlarından fevkalade üstün olduğu yönündeydi; antikçağdan, Syrakusa'dan, Kyrene'den ya da Korinthos'tan gelip yeniden doğmuş bir aristokrat olabilirdi; ama bu insanın adeta süzülen varlığı eski dönem insanlarının ışıltılı şatafatıyla ve heybetiyle bağdaşmıyordu; orada bedensel parlaklık olan şey, burada içten gelen bir parıltıydı; bir zamanlar kuyum-

* Antik Yunanda iyi eğitim almış kültürlü kadın arkadaş. (ç.n.)

cuların elinden çıkmışçasına uzun aralıklarla koyulaştırılmış saçlar benzeri saçlarla çevrili bu baş, o dünyanın içine gömüldüğü toz perdesinin ve devrilmiş kül çömleklerinden savrulan küllerin ardında parlıyordu.

Anlaşılan ona olağanüstü uzun bir süre, muhtemelen fazla uzun bir süre bakmış, daha doğrusu gözlerimi dikmiştim, hem kız galiba çoktan bir şeyler söylemişti, ben bunları ya duymazdan gelmiş ya da yanıtsız bırakmıştım, çünkü kızın bir sorusunu gülerek belli ki tekrarladığını ansızın fark ettim, sorusunun yaklaşık içeriği orada başka biriyle tanışmak isteyip istemediğimdi. Böylece hemen kızın peşi sıra gittim, ancak aklım biraz karışmıştı, kalabalıkların içinden güçlükle geçebiliyorduk. Sohbet eden, oyun oynayan ya da bir şeyler yiyip içen gruplar vardı, yan odada ise canlı müzik çalıyor, insanlar dans ediyordu; gerçi bu o zamanlar öğle sonralarında henüz hiç alışılmamış bir şeydi.

Charlotte beni önce babasıyla ve –söylemeden geçemeyeceğim– kendisinden yaşça epeyce büyük ağabeyiyle tanıştırdı. Baba Szent-Kiraly bana hemen sarıldı. Beni görmekten ziyadesiyle mutlu olduğunu üzerine basarak söyledi. Bir yandan da durmadan eliyle sırtıma vuruyordu. Ah benim zavallı annem! Adamın karısının yakın arkadaşıymış. Ama karısı da maalesef artık burada değilmiş. "Nerede ki?" diye sordum. "Peşte'ye mi gitti yoksa?" – "Hayır, öldü," dedi adam yüzünde anlaşılmaz bir ifadeyle. Bilmiyordum, çok üzüldüğümü söyledim. "Ah," dedi adam, "çok iyi bir kadındı! Bu dünyadaki en iyi kadınlardan biriydi. Üzerinden çok zaman geçti, ama bana henüz dünmüş gibi geliyor; o günlerde tabii iki gencecik kadın bizim bahçede oturmuş, Fransızca sohbet ederek kanaviçe ya da benzer bir şeyler işliyordu. Annen," dedi beni şaşkınlığa uğratarak, "o tarihte ilk çocuğuna hamileydi. Şu an ikisi de gözümün önüne geldi. Başlarına geniş kenarlı yazlık hasır şapkalar takmışlardı, yüzlerine şapkaların gölgesi düşmüştü, yüzleri çok sevimliydi, özellikle de annenin. Hatta ona biraz âşıktım... Hayır, henüz dünmüş gibi olamaz

elbette. Çünkü dün kıştı ama iki kadın bahçede otururken mevsim yazdı; ayrıca o günlerde hamile olan annen değil, benim kendi karımdı. Çok özür dilerim! Unutkan olmaya başladım. İnsan yaşlandıkça unutkan oluyor; sürekli her şeyi, zamanları ve kadınları karıştırıyor. Neyse ki o zaman artık en azından kadınları kalmamış oluyor, aksi takdirde kadınlar birbirlerine kızıp dururlardı. Çünkü insan aslında kimin yaşadığını, kimin öldüğünü bile tam anlamıyla bilemiyor artık; hatta kendi durumunu bile tam olarak bilmiyor. Tabii insanlar bunu onun yüzüne söylemeye çekiniyor. Neyse, bırakalım bu konuyu! Bizi ziyarete karar vermen için savaşın başlamasını beklemiş olsan da burada olmanın tadını çıkaralım. Sadece bir süvari taburuyla mı geldin buraya? Sırtındaki üniforma neyin nesi öyle? Gondola Ejderleri mi? Adı tuhafmış. Özür dilerim! Kaç subaysınız? Dört mü? Tabii ki bizde kalacaksınız. Charlotte'nin sizi neden hemen davet etmediğini anlayamıyorum! Ama daima çekingen davranır o. Tekrardan bütün kalbimle hoş geldin diyorum!"

Buz grisi, ılık ve biraz nemli şövalye bıyığını iki yanağıma bastırdı.

"Çok yüce gönüllüsün," dedim. "Ancak buraya geçeceğimizi sanmıyorum, çünkü manastıra yerleştik bile."

"Gülünç!" dedi. "Gencecik insanlar manastırda kalacak öyle mi! Muhtemelen doğrudan inziva bölümünde hem de! Hayır, bizim eve yerleşeceksiniz, üstelik derhal!"

"Ancak sanırım bu gerçekten imkânsız," dedim. "Birliği yakınımızda bir yere yerleştirdik, düşmana yakın olmamız bakımından biz kesinlikle..."

"Hah, düşmana yakın olmakmış!" diye haykırdı. "Şu düşmana yakınlığı nereden çıkardınız bilmiyorum! Düşman falan yok, hiçbir yerde yok! Her yere askeri karakol dikmenize bütün kasaba gülüyor zaten!"

"Kusura bakma," dedim, "ama şu meşhur Macar iyimserliği seni yanıltıp durumu... Bizim için kesinlikle söz konusu olamayacak şey..."

"Olmaz!" diye bağırdı adam. "Bahane bunlar! Hepsi bahane! Ben hiçbirine kulak asmam, sen bizde kalacaksın! Arkadaşların madem taşınmak istemiyor, o halde en azından yemeklerini soframızda yiyecekler." Sonra oğluna dönüp "Nikolaus," dedi, "şimdi derhal beylerin yanına gidecek ve buraya gelmelerini rica edeceksin. Bir de Bagge'nin eşyalarını buraya getirteceksin!"

Kararı karardı. Semler ve iki teğmen gelinceye kadar sayısız insanla tanıştırıldım: Zriny, Marşallovski, Leutzendorff, Türheim, Rabatta, Langenmantel, Halleweyl aileleri ve daha pek çok kişi. Onlarla sohbet ettim, sonra Charlotte'yle yan odaya geçip dans ettik.

Dans sırasında, bütün bunlar nasıl mümkün olabilir, diye düşündüm. Dün akşam saflarımızdan çıkmış ve sonrasında günlerce sadece kar ve pis kokulu köy meyhaneleri göreceğimizi sanmıştık, sonra saatler boyunca asılı üç kişiden başka kimseyi görmemiştik, ardından ölümün kapıda beklediği duygusundan kurtulamadığım bir köyde geceyi geçirmiştik, sonra en fazla beşte birimizin hayatta kalacağını düşündüğüm ağır bir çatışma yaşamıştık, ardından yine kimseleri görmemiştik, sonra anlaşılan akılları eğlenceden başka bir şeye çalışmayan insanlarla dolup taşan bir kasabaya varmıştık; Ruslar artık bir anda anılmaz olmuştu, onlardan söz edildiğinde herkes gülüyordu, odalar sohbet eden insanlarla doluydu ve ben o güne kadar gördüğüm en güzel, en azından en çekici kadınla dans ediyordum, üstelik beni –hem de en başta– öpmüştü... Bütün bunlar nasıl mümkün olabilirdi? Olayların beni hazırlıksız yakaladığını kendime itiraf etmeliydim, içinde bulunduğum durumu kavrayamıyordum, aklım karışmıştı; bunda muhtemelen Charlotte'nin yakınında olmamın da etkisi vardı; kız olağanüstü iyi dans ediyordu, beni sol koluyla hafif, inanılmaz derecede yumuşak, adeta kemiren bir güçle sarmıştı, ışıl ışıl deniz mavisi gözleri ve özellikle ağzı bana öyle yaklaşmıştı ki masum tavrımı korumakta zorlanıyordum. Vals yapıyorduk, ne kadar sürdü-

günü söylemem olanaksız, muhtemelen çok uzundu, zira bittiğinde odanın ortasında duran tek çiftin biz olduğumuzu fark etmiştik; herkes bizi alkışlıyordu; ayrıca Semler, Maltitz ve Hamilton da orada durup bizi seyretmişti. Semler'in bu iki adamla birlikte gelmiş olmasına şaşırmıştım, birine görev vermeyi gerekli bulup bulmadığını soracaktım, ama sonunda vazgeçtim. Ona bitip tükenmeyen kural ihlallerini hatırlatmaktan yorulmuştum.

"Birlikte dans ederken aklınızdan neler geçti?" diye sordu Charlotte, yerlerimize dönerken.

"Gözlerinizin içine baktım," dedim. "Gözleriniz bana denizler gibi göründü ve üzerlerinde altın kadırgalar yüzüyordu."

Az sonra yemeğe geçtik. Masa yan taraftaki salonlardan birine hazırlanmıştı; toplam kırk ya da elli kişinin yer aldığı iki masada oturuyorduk. Zengin ve çok neşeli bir sofraydı, yemek epeyce uzun sürdü, acaba her zaman böyle midir diye merak ettim. Eğer böyleyse Szent-Kiraly ailesi bu işe servet gömmüş olmalıydı.

Yemekten sonra yine konukların bir kısmı oyun oynadı, bir kısmı da dans etti. Charlotte'yle ikimiz bir kanepede yan yana oturup dans edenleri seyrettik.

"Bana şunu açıklar mısınız," dedim sonunda. "Gerçekten nasıl oldu da kasabanın dışına çıktınız ve beni tanıdınız?"

Kız bir an sustuktan sonra gözlerini yüzüme dikip, "Sizi sevdiğim için oldu," dedi.

Bana ilgi duyduğunu elbette fark etmiştim, ama böylesi bir açıksözlülüğe aslında hazır değildim, şaşkınlığımdan kibarca öne doğru eğilip "Anlamadım?" diyebildim yalnızca.

"Lütfen bilmezmiş gibi yapmayın öyle!" dedi kız, herhangi bir mahcubiyet göstermeden.

"Sayın Fräulein," diye kekeledim, "kuşkusuz beni onurlandırdınız! Gelgelelim böyle bir itirafta bulunacağınızı nasıl bile-

bilirdim? Ayrıca bir açıklama değil bu. Hepi topu yedi sekiz saattir tanışıyoruz, siz kasabanın dışında beni karşılarken birbirimizi hiç tanımıyorduk."

"Olur mu hiç!" diye karşılık verdi kız. "Sizi uzun zamandır tanıdığımı daha orada söylemiştim."

"Ama nasıl olur?" dedim. "Size benden bahsedildiğini anlatmıştınız. Evet, bana da sizden bahsetmişlerdi. Ama itiraf edeyim, bunlardan dolayı size karşı gerçek anlamda bir ilgi duymamıştım. Gerçi siz ayrıca fotoğraflardan söz ettiniz..."

"İlginç birisiniz," diye karşılık verdi kız, "herhangi bir kararın gerekçelendirilmesi misali bir duygunun açıklamasını bulmaya çalışıyorsunuz; örneğin zamanı geldiği için ayağa kalkmayı ya da başka bir yere gitmek istendiği için arabaya binmeyi ya da beğendiği için insanın bir şeyi satın almasını gerekçelendirmek mümkünmüş gibi davranıyorsunuz. Gelgelelim duygu bir karar değildir. Kendiliğinden gelir. Sizi iyi tanıdığımı söylemiştim. Annemle babam, annenizden sizin hakkınızda öğrendiği pek çok şeyi bana aktarmıştı, evet sizin hakkınızda, söylediklerine göre anneniz de size beni anlatmıştı. Sanırım ikimizi evlendirmeyi bile düşünmüşlerdi. Bize birbirimizi cazip göstermekte ellerinden geldiğince bonkör davranmışlardı galiba. Ama mesele bu değil. Çabaları, sizi tanımamı sağlayan fotoğrafların elime geçmesi bakımından işe yaradı sadece. Yaşadığınız dışında hakkınızda hiçbir şey bilmeseydim bile düşüncelerimde size yine yer verirdim sanırım. Yani varlığınızdan bihaber olsaydım bile. Siz var olmasaydınız bile sizi düşlerimde yaratırdım herhalde. Düşlerimizde daima aslında var olmayan varlıkları gördüğümüz söylenir zaten. Sizi gördüğümde hayal kırıklığı yaşayabilirdim. Ama gerçek duyguları hiçbir şey hayal kırıklığına uğratamaz. Bu daha ziyade ilgili nesneye değil, kişinin kendisine bağlıdır. Siz benim için düşlerimdeki insan oldunuz. Tesadüfen –eğer tesadüf diye bir şey varsa tabii– böyle oldunuz kuşkusuz ve bu durum sırf adınız anıldığı için meydana geldi.

Ailem aynı şekilde başka birinden de söz edebilir ve onunla evlenmemi arzulayabilirdi. Böylece size az önce bulunduğum itiraf bir asılma sayılmaz. Sizi hiçbir şeye mecbur etmez, siz kendinizi mecbur hissetseniz bile benim için bir şey yapamazsınız, tıpkı bana karşı bir şey yapamayacağınız gibi. Zira her birimiz kendimizle meşgulüz, kimse kimseye yardım edemez; her birey yalnızdır, çok yalnızdır, yapayalnızdır diye hissediyorum. İnsanlar arasında gerçek ilişkiler yok herhalde. Olamaz. Herkes birbiri için bir vesiledir, hepsi bu. Nefret etmek ya da sevmek için bir vesile. Oysa sevgi ya da nefret içimizde doğar, egemen olur ve yalnızca içimizde kaybolup gider. Bir insanla diğeri arasında gerçek bağlar örülmez. İnsanların birbirleri için olabileceği her şey, kişinin kendi duygusunun daha güzel ya da daha çirkin bir bahanesidir. Bundan dolayı sizi görüp beğenince mutlu oldum, çünkü hasretinizi çekiyordum; şimdi bütün dileğim, sizi rahatsız etmiyor olmaktır."

Bu sıra dışı kadının konuşmasını şaşkınlıkla, evet gitgide artan kafa karışıklığı diyebileceğim bir durum içinde dinlemiştim. Onun böyle konuşuyor olması mümkün müydü? On sekiz ya da on dokuz yaşındaki bir kızın sözleri miydi bunlar? Bazen derinden hissettiğim, ancak gerçek anlamda asla kavrayamadığım ya da dile getiremediğim bunca şeyi nereden biliyordu? Şimdi bu hareketiyle üzerimde inanılmaz bir etki yaratmıştı. Gerçek şuydu: Kadınların akıllı, hatta güzel bile olmaları gerekmiyordu. Bu güzel insanın bana bütün bu söylediklerini çirkin biri söyleseydi sözlerinin yarattığı etki daha az olamazdı. Ah, bu kadınlar, yeter ki istesinler, her şey kolaydı onlar için! Herkes olması gerektiği ve olabileceği gibi davransaydı, sadece kendilerini dinlemeselerdi; basitlikle, bencillikle, korkaklıkla, çarpıtmayla ve doğaya aykırı tutumlarıyla içlerindeki tanrıçanın sesini sürekli duymazdan gelmeselerdi, o zaman böyle basit, sevimsiz ve pinti erkeklerden her gün geçimlerini dilenmek yerine çoktan dünyanın bütün tahtlarına oturmuş olurlardı.

"Charlotte!" dedim sonunda ve ellerimin arasında tuttuğum elinin her yerini öpmeye hazırlanırken. "Ben..."

Ama o sözümü yarıda kesti.

"Bir şey söylemeyin şimdi," dedi. "Sizden bir şey söylemenizi beklemiyorum. Size sizi sevdiğimi açıklamaktan bile mutluluk duydum. Buna gerçekten nasıl bir yanıt verebilirsiniz ki? Beni şimdi yalnız bırakıp başkalarının yanına gidin. Genç hanımlarla konuşun, Langenmantel, Zriny, Rabatta ailelerinin kızlarıyla sohbet edin, Charlotte'nin sizin için ne ifade ettiğini o zaman anlarsınız belki!"

Davet sabahın ikisine kadar sürdü. Sonunda konuklar gittiler, ancak çoğunun hedefi muhtemelen uyumak değil, sohbeti sürdürebilecekleri başka bir mekâna geçmekti.

Vedalaşırken hepimiz biraz sarhoştuk. Szent-Kiraly, bana odama kadar bizzat eşlik etmekte ısrarcı davrandı. Odam birinci kattaydı, kırmızı ipekten ve bir miktar altın yaldızlı dekoruyla nispeten şatafatlı döşenmişti. Emir erim odada hazırdı, beni bekliyordu. Szent-Kiraly yatağa oturdu, iyi olup olmadığını sınamak için üzerinde hoplamaya başladı. Bir yandan da sürekli konuşuyordu; birlikte sigara ve odaya onun getirttiği içkiden birkaç kadeh içtik; Szent- Kiraly sonra yatağa uzanıp sızmaya niyetlendi, derken toparlanıp doğruldu, ayağa kalktı, beni iki yanağımdan öperek vedalaştı ve gitti.

O gittikten sonra kendimi yatağa attım, emir erim giysilerimi çıkardı. Sonra o da gitti. Hemen arkasından, odaya biri daha gelecekmiş gibi rahatsız edici bir duyguya kapıldım. Bunun üzerine yerimden tekrardan kalkıp kapıyı kilitledim. Yatağıma dönüp ışığı söndürdüm ve hemen uykuya daldım.

En fazla birkaç dakika yattıktan sonra yanıma birinin sokulduğunu fark ettim.

Gelen Charlotte'ydi. Kilitli kapıdan, üstelik anahtar içeriden takılıyken nasıl girebildiğini anlamam olanaksızdı. Her misafire böyle mi davrandığını sormayı düşünüyordum ki buna ansızın gücüm yetmedi. Kızın ipeksi bir teni vardı. Onu geri yollasaydım, herhalde hakkında sonsuza kadar yanlış

bir hüküm vermiş olacaktım. Ama şimdi çok geçmeden beni gerçekten ne kadar sevdiğini anlamıştım.

Çünkü kız hâlâ bakireydi.

Semler ertesi gün birini Hamilton'ın, birini Maltitz'in, birini de bir çavuşun komutasına verdiği üç keşif kolunu sabah erkenden sevk etti. Kollardan ilki Laborza Vadisi'nde, ikincisi Fekišovce'de,* üçüncüsü de kuzeydoğuda Kiowisko adındaki bir dağ yönünde keşif yapacaktı.

Bütün günü Charlotte'ye karşı duyduğum rüyayı andıran tarifsiz bir sevdayla, evet coşkuyla geçirdim. Sevgimizi birbirimize birçok kez kanıtladık, baş başa kalabilmek için örneğin bizi öğlen yemeğine davet eden Türheim Ailesi'nden, evlerinde çay içtiğimiz Zkriny Ailesi'nden bir süre sonra sessizce uzaklaştık. Charlotte inanılmaz derecede çekici ve baş döndürücü bir sevgiliydi. Onca zaman neredeyse hiç konuşmadık, sadece bakışarak birbirimizle iletişim kurduk. Gülünç bir kalabalığın ortasında kalmıştık, ne var ki gözlerimiz birbirimizden başkasını görmüyordu.

Akşama doğru, Hradek tepesindeki gözetleme noktasından arazide bütün gün bizim üç keşif kolunun hareketi dışında bir hareket izlenmediği bildirildi; keşif kolları birliğe döndüklerinde hiçbir yerde düşmana ya da düşman izine rastlamadıklarını rapor ettiler yalnızca.

Hamilton ve Maltitz içeri girip bu bilgiyi verdiğinde biz oturmuş çay içiyorduk. Bölgenin ölgün hali ve Rus birliklerin hiç ortada görünmemesi benim için anlaşılır bir durum değildi ve itiraf etmeliyim ki bana ürpertici geldi. Semler bunun üzerine tam bir öfke nöbetine tutuldu ve bu öyle bir dikkat çekti ki herkes ne olduğunu sordu. Ama meselenin sadece "Her yerde

---

* 1918 yılına kadar, o dönemde Fekes ailesine ait olduğu için adı Fekésháza olan köy. O tarihlerde Macaristan'a aitken şimdi Slovakya toprakları üzerindedir. (ç.n.)

Rusların olduğunu varsayan ama hiçbir yerde bulamayan" yüzbaşının bir tepkisinden ibaret olduğunu öğrenince herkes çok güldü. İnsanların bu neşesine de anlam verememiştim. Bir anda sanki savaş yokmuş gibi hareket etmeye başlamışlardı. İşin garibi, teğmenler de düşmanla karşılaşmayacaklarından kesinlikle eminlermiş gibi raporlarını bıyık altından imalı bir gülümsemeyle sunmuşlardı. Bu ikisinin acaba neyi var, diye düşündüm. Anlaşılan Maltitz'in küstah ve kibirli tarzı Hamilton'a da bulaşmıştı ve onun bu hali yüzbaşıyı çok sinirlendirmişti. Böylece hemen odadan fırlayan Semler, sonradan öğrendiğime göre üçüncü keşif koluna komuta eden astsubayı yarım saat boyunca sorguya çekmiş; gelgelelim onu subaylardan fazla konuşturamamıştı.

Döndüğünde elinde harita vardı ve gerçi daha kontrollü bir tonda ama hâlâ büyük bir heyecanla bana şöyle emretti: "Yarın sabah erkenden senin müfrezenin yarısını yanına alıp yola çıkacaksın ve Laborza Vadisi'nde düşmanla karşılaşıncaya kadar keşif yapacaksın. Düşmanı bulmaktan başka çaren yok! Gerçi öbür günün akşamına kadar buraya mutlaka dönmüş olman gerekiyor, ama bana sakın hiçbir şey bulamadığını anlatmaya kalkma!"

Bu emir bütün düzenimi altüst etmişti, ancak yerine getirmekten başka çarem yoktu. Ama şunu söyledim: Eğer düşman yoksa yoktur! Aslında bu durumu kendimin de anlamadığımı belirttim. Ancak sihir yapacak halim yoktu, sonuçta düşmanla burun buruna gelip belki zayiat vermektense Rusları bulamamak daha iyiydi.

Bu sözlerim iyi karşılanmadı. "Düşmanı bulmak *zorundayız!*" diye bağırdı Semler ve yine genel ilgiye ve kahkahalara neden oldu. "Onlarla bir noktada karşılaşmak zorundayız! Yoksa bittik demektir!"

"Neden?" diye sordum. "Seni emekliye ayırmalarından mı korkuyorsun? Ya da Maria Theresia madalyası almaya mı

kararlısın? Ya da baronluk unvanını ele geçirmeye mi? Yerinde olsam bu kadar sinirlenmezdim. Tümen zaten yakında arkamızdan gelecek ve buralarda düşman olmadığına bizzat kanaat getirecektir."

"Yok ya!" diye bağırdı Semler. "Tümen demek! Tümen..." Ama sözünü yarıda kesip öfkeyle elini salladı ve bana sırtını döndü.

Ruslar olsun ya da olmasın, Semler her durumda aklını büsbütün oynattı diye düşündüm. Yine de ertesi gün yola çıkmaktan başka seçeneğim kalmamıştı.

O akşam Szent-Kiraly ailesinin evindeydik. Ertesi sabah gitmek zorunda olduğumu Charlotte'ye anlattım. Bir an sustu, canı acırcasına kaşlarını çattı, ardından, "Ama nasılsa döneceksin," dedi. "Ancak günlere ve gecelere yazık. Zira korkarım çok fazla gecemiz ve gündüzümüz olmayacak."

Ne zaman nereye gidersem gideyim döneceğimi söyledim.

Ama bana kız farklı şeyler seziyormuş gibi geldi.

Sohbetler yine gecenin geç saatlerine kadar sürdü. Sonrasında Charlotte yine odama geldi.

Ertesi gün sabah yedide müfrezemin yarısıyla kasabadan ayrıldım. Düz arazi büsbütün ölgündü; göğü kaplayan bulut kümeleri çok alçak, kasvetli ve boğucuydu. Ayrıca biraz çiy yağmıştı. Bir de bütün bu süre boyunca, en azından Nagy-Mihaly'de benim gözlemleme fırsatı bulduğum sürece barometre seviyesi daha önce hiç görmediğim kadar alışılmadık, evet endişe verici derecede düşüktü. Deprem olmasından şüphelenebilirdi insan.

Kısacası, o gün nehir ve harap durumdaki demiryolu hattı boyunca ilerleyip Humenné kasabası üzerinden Laborza ve Virava nehirlerinin birleştiği noktaya kadar

gittim. Burası dağların arasındaydı ve kalın bir kar örtüsüyle kaplıydı. Sonunda Hegyes Csaba'ya kadar yol aldık. Geceyi burada geçirdik. Gece boyunca cadılara benzeyen yaşlı kadınlar, bir sürü topal ve Laborzber'deki köyün delisi dışında kimseyi görmemiştik. Ahalinin geri kalanı gitmişti. Nereye gittiklerini çözmek olanaksızdı. Ruslara dair hiçbir ize rastlamamıştım.

Bunu hiçbir şekilde anlayamıyordum, nasıl mümkün olabileceğine kafa yormaya başladım. Düşman orduları ilerlemek yerine bizim müdahalemize maruz kalmadan, muhtemelen Karpatlar üzerinden geri çekilmiş olamazdı. Hiçbir şekilde top ateşi sesleri de duyulmuyordu. Hegyes Csaba'ya tekinsiz bir sessizlik hâkimdi; tek bir insan yoktu, ahırlar da anlaşılan boştu. Hava da buz gibiydi. Boş duran iki evin kapısını kırıp girdik, ateş yaktık, sonra yoğun güvenlik önlemleri altında yemek yedik ve geceledik.

Ertesi sabah güneş sanki hiç doğmak istemiyordu, belli ki dağlardan dolayı bana öyle gelmişti; hava uzun süre karanlık kaldı, bulutlar ya da daha ziyade sis her şeyi sarmıştı. Sonunda yola çıkabildik, kasvetli ve buz gibi alacakaranlıkta atlarımızı vadinin sağa doğru uzandığı Mesölaborz'a kadar sürdük. Buradan geri döndük. Semler'in yanıma verdiği haritaya göre, en az iki günde gidilebilecek bir yol kat etmiştik. Ne var ki özellikle sis yüzünden hiçbir şey görmemiştik.

Vakit öğleye yaklaşıyordu, saat on birdi, akşama tekrardan Nagy-Mihaly'de olabilmek için yorucu bir yolculuk yapmak zorundaydık. Ancak dönüşte gelişe oranla daha az güvenlik önlemi almamız gerektiğinden, dönüş yolculuğu düşündüğümden daha kısa sürdü. Buna rağmen kasabaya girdiğimizde saat gecenin on bir buçuğuydu.

O akşam herkes bir prensin ya da Macaristan'da kullanılan tanımıyla bir "Dük"ün verdiği maskeli baloya gitmişti; o gece yaşanan olaylar bir anda üst üste gelmeye başladığı için ev sahibinin adını aklımda tutamadım.

Semler beni holde bekliyordu. Tek bir gümüş mahmuzun çınlamaları eşliğinde oradan oraya koşuyordu, diğer mahmuzu ayağından çıkarmıştı; etrafı her yerde asılı rakun, vizon ve porsuk kürkleriyle çevriliydi. Bana, "Daha yeni mi geliyorsun?" diye bağırdı. Ona raporumu sunmamdan sonra öfkeden tam anlamıyla kudurdu. "Kendine gel istersen," dedim. "Dün ve bugün neredeyse iki yüz kilometre yol gittim ve yorgunluktan ölüyorum. Ortada düşman falan yok. Sihirle düşman yaratacak değilim. Buradan başlayarak en azından Karpatlar'ın sırtına kadar hiç Rus yok. Yarın sabah..."

"Yarın sabah," diye kükredi Semler, "buradan ayrılıyoruz! Kendi gözlerimle görmek istiyorum! Bu, şu demek: Sabah üçte yola çıkıyoruz. Çünkü sizin raporlarınıza göre civarda düşman olmadığına göre şimdilik karanlıkta da ilerleyebiliriz. Ama gün ağarınca bulacağım ben o düşmanı!"

"Umarım," diye öfkeyle bağırdım –çünkü Semler'in apar topar gitmeye kalkışması Charlotte'den dolayı beni çaresizliğe sürüklemişti–, "umarım raporumun doğruluğundan kuşku duymuyorsundur!"

"Ne düşündüğüm beni ilgilendirir!" diye kükredi Semler. "Yoksa içeri mi gireceksin?"

"Elbette," dedim kızarak.

"Onca yorgunluğuna rağmen mi?"

"Evet öyle!" diye bağırdım.

"Eğer Hamilton'ı ve Maltitz'i görürsen," diye o da arkamdan bağırdı, "bölüğü kaçta hazır etmeleri gerektiğini söylersin!"

Bu sözlerle haritayı elimden kaptı, aslında daha bolca zamanı olduğu halde anlaşılan daha başka planlar yapmak üzere kürkünü aldı ve hemen dışarı çıktı. Bir süre arkasından baktıktan sonra bir küfür savurarak arkamı döndüm ve yan taraftaki kapıdan içeri girdim: Birinden diğerine geçilen odalar ve salonlar maskeli insanlarla tıklım tıklım doluydu. Kostüm çeşit çeşitti, ama genelde tarihi kostüm-

lerdi, çoğu nefret ettiğim Biedermeier stilindeydi; balo belki bu yüzden üzerimde tatsız bir etki bırakmıştı, tabii bir de aşırı yorgunluğuma ve kızgınlığıma ters düşüyordu: İmparatorluk dönemi kostümleri azdı, Barok tarzı ise hemen hemen hiç yoktu. Diğer taraftan geçmişten kalma sırmalı memur frakları, mabeyinci giysileri, Macar süvarisi ve kodaman üniformaları, özellikle de Eski Ordu'da* kullanılan beyaz üniforma tunikleri olmak üzere bir sürü eski üniforma vardı. Beyaz üniforma tunikleri aslında artık beyaz değildi, çok eskilerden kalmışçasına sararmıştı; bu insanların hepsi anne babalarının, büyükanne ve büyükbabalarının giysilerini dolaplardan çıkarıp sırtlarına giymiş izlenimi uyandırıyordu. Yaratıcı kostümler, kukuletalı uzun giysiler ve egzotik kıyafetler hiç yoktu; bu balonun kıyafet zorunluluğunun antika kılıklara bürünmeyi gerektirdiğini varsaydım. Yerler konfeti yığınları ve serpantin şeritleriyle doluydu, insanlar oldukça sarhoş görünüyordu, müzik kulakları sağır eden bir gürültüden ibaretti.

Charlotte'yi bulmakta zorlanacağımı düşünürken o beni üniformamdan hemen tanımış olmalı ki bana doğru geliyordu bile. Göğüs altından bollaşan, şaşırtacak derecede cesur beyaz uzun bir elbise giymişti. Elbise şeffafa yakın muslin bir kumaştandı ve memelerini neredeyse gül tomurcuklarını andıran uçlarına kadar açıkta bırakıyordu; saçlarına bir sürü mücevher takmıştı. El bileğinde zümrütlerle bezeli, dantelli bir fildişi yelpaze asılıydı. Beyaz uzun eldivenler giymişti. Çıplak ayaklarında altın sarısı deri sandaletler vardı. Yüzü her zamankinden daha solgundu; insanı sersemleten, altüst eden bir solgunluktu diyebilirim; kız bana bakınca yüzü daha da soldu.

"Neler oluyor?" diye sordu.

Kürkümü sırtımdan hâlâ çıkarmadığımı, silahımı belimde taşıdığımı, kaskımı ve at binme eldivenlerimi elimde tuttu-

---

* Varlığını Birinci Dünya Savaşı'na kadar sürdüren 24. Tümen. (ç.n.)

ğumu ancak şimdi fark etmiştim. Postallarıma ve muhtemelen sırtıma çamur ve yollardaki kirli karlar sıçramıştı.

Bir an duraksadıktan sonra, "Charlotte," dedim.

"Hadi!" diye kekeledi kız. "Konuş artık!"

"Bu gece üçte gidiyoruz."

Charlotte söyleyecek bir söz bulamayınca devam ettim: "Düşman falan görmedim tabii. Semler şimdi bütün bölükle birlikte düşman aramaya gidiyor. Adam ahmağın teki. Ama gidiyor işte, ben de..."

"Gel," diye sözümü kesti Charlotte gergin bir halde kolumu tutarak. "Burada konuşulmaz, insan kendi söylediklerini bile duyamıyor!" Beni maskeli kalabalığın arasından sürükleyerek götürdü. Bu esnada yüzü muhtemelen daha da solmuştu, ayrıca dudaklarının titrediğini gördüm. Bana galiba bir şeyler söylemek istiyordu, ama duyamıyordum. Birkaç salondan güçlükle geçip nispeten daha az insanın bulunduğu bir salona geldik.

"Ee?" diyebildi sonunda Charlotte, yelpazesini bileğinden söküp kendini bir kanepeye atarken. "Bütün bunların anlamı ne? Daha yeni döndün! Neden gecenin bir yarısı ansızın gidiyorsunuz? Daha sonra olamaz mıydı?"

"Olurdu elbette!" dedim. "Hatta genel duruma bakarsak günler sonra da olabilirdi. Ama Semler şu lanet olası düşmanı bulmadan yaşayamayacağına inanmış!"

"Evet," diye mırıldandı kız, gözlerini yere dikerek. "Öyle inanmış. Herkes söylüyor bunu. Belki gerçekten öyledir?"

"Neymiş gerçekten öyle olan? Etrafta düşman diye bir şey yok, en azından keşif için bize havale edilen bölgede yok. Gerçi bu durumu ben de anlayamıyorum, ama kimse yok işte! Buna sevineceği yerde..."

"Semler mi?"

"Evet. Buna sevineceği yerde kendini yine de düşmanın varlığına ve bulunması gerektiğine inandırmış. Ahmak herif! Anlaşılan Maria Theresia Madalyası'nı almayı aklına koymuş ya da baron veya kurmay subay olmak istiyor, ne bileyim ben!"

Kız susuyordu, sanki ansızın bütün gücünü yitirmiş gibi yelpazesi elinden kaydı, kanepenin kenarından yere düştü. Yelpazeyi almak için eğildim. Düşerken açılmıştı, üzerine, danteller ve fildişinin uçuşan kuğu tüylerine geçiş yaptığı üst kenarın arasındaki alana altın yaldızlı harflerle yazılmış bir şiir gördüm. Şiir şu dizelerle başlıyordu:

"Dersen konuştuğu dil nenin nesi
Bir kanat vuruşu yeter göklerden"

Mallarmé, karısının yelpazesi üzerine yazdığı bu en enfes şiirlerinden birinde şunu söylüyordu: Karısı aynanın önünde duruyordu, yelpazesini her sallayışında ayna aydınlanıyordu ve yelpazenin her hareketinde aynanın içinden yarı görünmez küller akıyordu.

Avec comme pour langage
Rien qu'un battement aux cieux
Le futur vers se dégage
Du logis très-précieux

Aile tout bas la courrière
Cet éventail si c'est lui
Le même par qui derrière
Toi quelque miroir a lui

Limpide (où va redescendre
Pourchassée en chaque grain
Un peu d'invisible cendre
Seule à me rendre chagrin)

Toujours tel il apparaisse
Entre tes mains sans paresse.

Dersen konuştuğu dil nenin nesi
Bir kanat vuruşu yeter göklerden
Yayılıyor geleceğin dizesi
Çok değerli, eşsiz konuttan evden

Ardında pırıl pırıl bir aynanın
Işıdığı yelpazenin aynıysa
Uçan, havalanan bir ulak kadın
Usul usul çarpan bir kanat bu da

Saydam, duru (nerelere konacak
Avlanmış her tohumda, her tanede
Belki de görünmez bir küldür ancak
Adanmış bana acı çektirmeye)

Hep böyle görünür yelpazen bana
Gayretli parmakların arasında.*

Bu şiirin bu yelpazenin üzerine nasıl nakşedildiğini bilmiyordum, ama çömelip şiiri sonuna kadar okudum; o günden beri dizlerimin üzerine çöküp bin kez okudum, sonra doğruldum, yelpazeyi kapatıp Charlotte'ye verdim.

"Kimin bu?" diye sordum.

Charlotte yanıt vermeden yelpazeyi aldı, ansızın yaşlarla dolan gözlerini bana çevirdi.

"Gidersen, bir daha dönmeyeceksin," dedi. Sesinin tonundan ve gözlerindeki yaşlardan aklım karışmış, etkilenmiştim.

"Ne demek istiyorsun?" diye sordum. "Dünyanın öbür ucuna gitsem bile sana döneceğimi biliyorsun. Bundan nasıl şüphe duyabilirsin?"

"Dünyanın öbür ucundan mı? Hayır," diye kekeledi, "dönmeyeceksin!"

Elimdeki eşyaları kanepenin üzerine atıp kızın ellerini tuttum. "Lütfen böyle yapma!" dedim ellerini ellerimin

---

* *Şiirler*, Stéphane Mallarmée, Çev.: Erdoğan Alkan, Varlık Yayınları.

arasına alarak. "Neden dönmeyeceğimi düşünüyorsun? Kötü şeyler mi seziyorsun?"

Yanıt vermek yerine hıçkırıklarla omzuma bıraktı kendini.

"Charlotte," dedim kızın başını doğrultmaya çalışarak, "toparla kendini. İnsanlar bize bakmaya başladılar. Ortada bir şey yok. Kendi kendine kuruyorsun. Düşmanla karşılaşamayacağımıza göre başıma ne gelebilir ki? Ama benden asla şüphe etmeni istemiyorum. Sen... sen karım olmadan seni terk edebileceğimi mi düşündün yoksa?"

Charlotte gözyaşlarından ıslanmış yüzünü hızla kaldırıp bana baktı.

"Evet," dedim, "sana zaten söylemek istiyordum. Birbirimiz için yaratıldığımızdan başka bir şey düşünemiyorum artık. Ailelerimiz de böyle olmasını isterdi. En azından annem bunu arzu ettiğini açıkça belirtmişti. Hemen babanla konuşmak istiyorum. Nerede kendisi? Burada mı? Derhal yanına gidelim."

"Ah," diye hıçkırdı kız, "mesele bu değil..."

"Ama benim için ne ifade ettiğini sana kanıtlamam için tek yapabileceğim şey bu. Seni seviyorum, Charlotte! Seni canımdan çok seviyorum!"

Kollarını boynuma doladı.

"Sensiz yaşamaktansa seninle birlikte ölmeyi tercih ederim," dedi ağlayarak. "Ama sensiz ölüm nasıl olacak?"

"Charlotte, neler söylüyorsun sen?" dedim. "Gerçekten benim için endişe mi ediyorsun? Ortada bir şey olmadığını söyledim sana. Hem ne var ki? Birkaç günlük, en fazla birkaç haftalık kısa bir vedalaşma olacak. Niceleri gidip geri döndüler."

"Ama sen dönmeyeceksin!" diye hıçkırdı kız.

"Kendini deli etme böyle!" dedim, doğruldum ve onu da elinden tutup ayağa kaldırdım. "Gel! Kaybedecek çok fazla zamanımız yok. Hemen babanın yanına gidiyoruz!"

Szent-Kiraly'nin haberi duyduğunda sergilediği gürültülü duygulanmaya değinmeden geçiyorum. Eflatun rengi frak

kollarının yel değirmenini andıran hareketleriyle beni kalbine doğru çekmek ve gözyaşından ıslanmış şövalye bıyığını yüzüme bastırmak için fırsattan yararlanmayı ihmal etmedi tabii. "Ah," dedi mütemadiyen, "şu günü hanımefendiler de görebilseydi keşke!" Karısını ve annemi kastediyordu. Ona hayal kırıklığı yaşatan tek husus, nikâhın apar topar kıyılacak olmasıydı. Sanırım yüzlerce davetliyle günlerce sürecek görkemli bir düğün hayal etmişti. Ama bu durumda hiç değilse balodaki konukların büyük bir kısmının nikâha katılmasını sağlamaya çalışıyordu. Bunu aklından çıkarmasını güçlükle sağladım. Sonunda sadece en yakın akrabaların hazır bulunması, Hamilton ve Maltitz'in benim nikâh şahitlerim olmaları hususunda anlaştık; Charlotte'nin ağabeyine ise papazı çağırma görevi verildi.

(Şu Nikolaus von Szent-Kiraly, aslında babasından arada sırada aldığı görevleri yerine getiren biri olarak aklımda kaldı sadece. Onun dışında anlaşılan yalnızca tarımla uğraşırdı, hemen hemen hiç konuşmazdı, okumazdı, çoğunlukla yorgun ve uykuluydu, sadece ona bir görev verildiğinde kendisine bir şey açıklanan bir köylü gibi dikkat kesilirdi. Charlotte'den en az on yaş büyüktü ve ne kız kardeşine ne de babasına benziyordu.)

Sonra iki teğmeni aramaya koyuldum ve onları çok geçmeden bir grup genç kızla sohbet ederken buldum, yani şöyleydi: Maltitz ansızın ortaya koyduğu olgun delikanlı tavrıyla kızlarla sohbet ediyordu, Hamilton ise yanlarında öylece duruyor, susuyor ve bir hizmetçinin ona gümüş bir tepsiyle uzattığı kadehleri peş peşe yuvarlıyordu. Geldiğimi görünce sırıtarak "Rus ordusunu buldun mu bakalım?" diye uzaktan seslendiler.

"Dalgayı bırakın!" diye karşılık verdim. "Bir şey bulduğum falan yok elbette. Hal böyle olunca bu gece üçte gidiyoruz."

İnanmak istemediler.

"Ama öyle işte," dedim. "Fakat önce evleneceğim. Fräulein von Szent-Kiraly'yle evleniyorum. Gerçi son zamanlarda bana

karşı çok tuhaf davrandınız, yine de nikâh şahidim olmanızı rica ediyorum."

Yanıt vermek yerine birbirlerine yine tuhaf bakışlar attılar.

"Bırakın artık şu aptallığı!" diye sinirle bağırdım. "Nikâh şahidim olacak mısınız, yoksa olmayacak mısınız?"

"Olacağız elbette!" dediler bu defa. "Seni gönülden tebrik ederiz!"

Sonraki bir saat, balodaki herkesin Charlotte'nin, Szent-Kiraly'nin ve benim etrafıma üşüşüp bizi tebrik etmesiyle geçti; Szent-Kiraly, bu tebriklere bütün erkek misafirlerin ve kadın misafirlerin çoğunun, en azından genç ve genç sayılabilecek kadınların yüzlerine şövalye bıyığını bastırarak karşılık verdi. Bir yandan da bize servis edilen şaraptan ve şampanyadan sürekli içmemiz bekleniyordu. Sonunda saat ikide kiliseye geçtik ve balodaki konukların çoğu bize eşlik etti. Nikâh çok garip bir şova dönüştü. Yalnızca birkaç mumla aydınlatılmış olan geniş mekân mücevherlerden, altın ve gümüş yaldız işlemelerden parıldayan, omuzlarına birer kürk atmış fısıltıyla konuşan maskelilerle tıklım tıklım dolarken papaz nikâh törenini gerçekleştiriyordu ve manzara öylesine tuhaf ve gerçekdışıydı ki, bu kostümlerin içinde soluk alıp verenlerin canlı insanlar olduğuna inanmak zordu. Papaz sonunda Charlotte'yle ikimizin ellerini birleştirdi. Düğün gecemiz bu dokunuştan ibaretti. Ama başka iki canlının hiçbir zaman bizim o anda birleştiğimizden daha fazla birleştiğini sanmıyorum. Yüreğim Charlotte'nin yüreğiydi, onun yüreği de sonsuza kadar benim yüreğim olmuştu.

Sonra Szent-Kiraly gürültülü bir şekilde sümkürdü, ardından bizi tekrardan tebrik etmek üzere şimdi her üyesi teker teker yanımıza gelen kalabalığın içinde de genel bir duygu yüklü gözyaşı silme ve sümkürme hareketi başladı. Sonra hemen süvari bölüğünün toplanmaya başladığı manastıra geçildi; kürkünün altına sadece incecik bir elbise giymiş olan Charlotte, ayağındaki altın rengi sandaletlerle yani neredeyse yalınayak halde karda benimle yürüyor, diğerleri arka-

mızdan geliyordu. Ellerimizi bırakmadan ağır ağır yürüdük ama birbirimize tek söz etmedik. Böylece bembeyaz karlar üzerinde karanlıkta çift sıra dizilmiş, atların başlarını sağa sola savurduğu, silahların inceden çınladığı ışıltılı süvari birliğine yaklaştık. Semler başında miğferiyle kendi atının ve savaş borusunu taşıyan süvarinin atının yanında bölüğün başında duruyordu; bizi karşıladı, yanımıza gelip tebrik etti.

"Kilisede hazır bulunamadığım için üzgünüm," dedi. "Ama planlamalarla uğraşıyordum. Seni bir süreliğine bile olsa burada bırakamadığım için ayrıca çok üzgünüm. Ancak koşullar buna izin vermiyor." Sonra Charlotte'ye döndü, "Barones, lütfen siz de beni bağışlayın," diyerek kızın elini öptü.

Ardından bizim ve diğerlerinin önünde eğildi ve yerine döndü; bu sürece düğüne katılan konukların aşikâr homurdanmaları eşlik ediyordu; konuklar bu tepkiyle Semler'in iltifatlarında geç kaldığını anlatıyor ve bu gidişi saçma bulduklarını gizlemiyorlardı.

Öyle ya da böyle vedalaşmaktan başka çaremiz kalmamıştı. Charlotte'ye kısa bir an baktım, sonra onu kollarıma alıp son kez öptüm. Nikâhtan beri ağzından tek kelime çıkmamıştı, artık ağlamıyordu, kocaman açtığı gözlerini hiç kırpmadan doğal olmayan bir durağanlıkla, aşk denizlerinde dalgaların dinmesi misali bana dik dik bakıyordu. Ayrıca buseme karşılık vermeye de gücü kalmamış gibiydi. Dudaklarının canı çekilmişti adeta. Bu sahneyi daha fazla kaldıramayacağından korktum ve hemen arkamı döndüm. Nikolaus'a elimi uzattığım sırada Szent-Kiraly'nin bıyığını son kez yanaklarımda hissettim. Sonra kendimi geri çektim, on beş-yirmi adım atarak süvari bölüğüne geçtim ve hemen atıma atladım. Hamilton ve Maltitz de benimle gelmiş ve atlarının sırtına oturmuşlardı bile.

Semler'in ve savaş borusunu taşıyan süvarinin atlarına bindiği aşağı yukarı yarım dakikalık süre içinde mutlak bir sessizlik olmuştu. At sırtından Charlotte'nin yüzünü seçmeye çalıştım, ancak yüzüne dair sadece beyaz bir ışık ve kürkünün

önünü iliklemediği için elbisesinin pırıltısını görebildim; babasının ve ağabeyinin ortasında duruyor ve ikisinden açıkça destek alıyordu; arkalarında diğerlerinin oluşturduğu sisli bir kalabalık vardı.

O anlarda, orada birkaç gün değil, yıllarca yaşadığım ve asla başka bir yerde yaşayamayacağım duygusuna kapılmıştım, ama diğer yandan oraya bir daha dönmeyeceğime dair acıklı bir düşünce, evet mutlak bir kesinlik beni ele geçirmişti. Döndüğümde her şeyin farklı olacağı düşüncesi değildi bu sadece, hani bir yerden döndüğünde insanın içini her zaman saran o her şeyin değiştiği ve eski haline hiç benzemediği düşüncesiyle bir ilgisi yoktu bunun; o anda mutlak bir katiyetle biliyordum ki aya bile ulaşabilirdim, ancak oraya bir daha dönemezdim. Bu gidişin dönüşü yoktu. Oraya yoktu. Geride bıraktıklarım sonlanmıştı. Asla oraya dönmeyecektim, asla.

Semler savaş borusunu taşıyan süvari gibi atının sırtına oturup yola çıkma emrini verdiği sırada yaşadığım ani bir delilik hali, tarifsiz bir korku ve şaşkınlık içinde atımdan atlayıp Charlotte'ye koşma, onu kollarımın arasına alma ve ondan koparılmaktansa canıma kıyma ihtiyacı hissettim. Öyle ki emri duymadım, ancak yüzbaşının sağ kanadı harekete geçirdiğini, süvarilerin dörderli gruplar halinde sağa yöneldiğini gördüm; derken süvari bölüğü beni de aralarına kattı ve yol boyunca haykırarak kuzeye doğru ilerledi.

Sadece beni değil herkesi etkisi altına almış olan büyü, sanki böylece bozulmuştu ve o ana kadar sessizce bekleyen kalabalıktan yüksek perdeden sesler ve çığlıklar yükseldi ve arkamızdan bütün eller bize sallandı. Bir kez daha dönüp Charlotte'ye baktım. Ne var ki gece yağan kardan ya da küllerden oluşan bir şey perde gibi zorla aramıza inmişti ve onu artık göremiyordum.

O günden itibaren üç gün daha süren yolculuğumuza dördüncü günün ilk birkaç saati de eklenmişti.

Seni bu yolculuğun ayrıntılarıyla daha fazla yormaya niyetim yok, ayrıca bunlar konumuzla esasen ilgili değil zaten. Sabah saat dokuza doğru Çiroka'nın kollara ayrıldığı Laborza Vadisi'nin kuzeye tırmandığı noktada bulunan Humenné kasabasına vardığımızı anlatmakla yetineceğim. Semler'in şimdi yukarı doğru ilerleyeceğini tahmin ettiğim sırada o neredeyse tam doğuya, diğer vadiye yöneldi. Neden kuzeye gitmediğini sorduğumda, "Bunun bir anlamı yok! Kendin söyledin!" diye mırıldandı.

Zaten o andan itibaren kuzey istikametinden olabildiğince kaçınmak gibi bir eğilim içine girmişti, sanki o taraftan korkar gibiydi; süvari bölüğüne verilmiş olan asıl emirden kaçmak için ağzında geveleldiği bahaneler buluyordu sürekli.

Böylece sonraki üç gün boyunca Sinaia, Takcsány ve Nagypolány üzerinden sürekli sağ istikamette ilerleyerek dağların arasına daldık ve nihayet belli tekerlek izlerini takip ederek bir geçit üzerinden Solinka Vadisi'ne vardık; ancak çok geçmeden buradan da ayrılıp sarp ve karlarla kaplı tepeleri aştık ve San Vadisi'ne ulaşmak üzere atlarımızı uçarcasına karların içinden koşturduk. Vardığımızda üçüncü günün akşamıydı ve hava kararmaya başlamıştı. Bu süre zarfında karşımıza ne bir düşman ne de –en azından Sinaia'dan itibaren– bir insan çıkmıştı. Köyler ıssızdı, halk belli ki kaçmıştı, nerede oldukları hakkında bize bilgi verebilecek kimseyi bulamadık.

Ayrıca göğü kaplayan ve vadiden bakıldığında çok geçmeden dağları görünmez kılan bulut tabakası gitgide kararmış ve sonunda ilerlemekten ziyade el yordamıyla içinden geçtiğimiz bir tür siyahımsı dumana dönüşmüştü. Gündoğumu bir saatten fazla gecikmişti, gündüz hüküm süren karanlıktan farksız alacakaranlık epeyce erken bastırmıştı. Üstüne üstlük kar yağıyordu; aslına bakılırsa kopuk kopuk sis bulutlarıydı bunlar, sanki üzerimize kül yağmurları yağıyordu, kar taneleri gri renkteydi, yağan kar değil küldü ve söndüğünü sandığımız ancak yeniden canlanan yanardağlardan geliyordu sanki. Bunun dışında bu üçüncü günde et

tayınımız da tükenmişti, bu yüzden Hamilton'ın bir geyik avlamasını şans saymak zorunda kalmıştık. Boynuzlarını daha önceden kaybetmiş olan bu geyik umulmadık bir anda önümüze çıktı, bize cansız diyebileceğim ifadesiz, ölmüş bir yabanınkini andıran gözlerle birkaç saniye baktıktan sonra ağır ağır sallanarak kaçmaya başladı. Hamilton, atıyla peşinden gittiği hayvanı kısa bir süre sonra ağır Amerikan silahından attığı kurşunlarla yere serdi. Hasta olduğu aşikâr bu yaban hayvanının etinden yemeye bir tek ben itiraz ettim; ötekiler sonrasında etin mis gibi otlardan koktuğunu, biraz sert ama lezzetli olduğunu savundular.

Bu arada ertesi gün Hamilton'ın avlanma becerisinin başka bir örneğiyle daha karşılaşacaktım. Çünkü son gecelememizin ardından bize derme çatma bir konaklama olanağı sağlamış olan San Nehri kıyısındaki yıkık dökük kulübelerin önünde durduğumuz sırada gitgide daha geç ağaran ve neredeyse geceye benzeyen kasvetli günlerin gecikmiş hüzünlü şafağında Hamilton'ın yakınımızdaki ağaçların altında dolandığını, elinde çubuk benzeri uzun bir silahla yapraklarını dökmüş ağaç tepelerine baktığını gördüm. Taşıdığı nesnenin bir tür antika, aşırı uzun namlulu bir tüfek olduğunu öğrendiğimde şaşırdım; Amerikalı, sorularım üzerine bunun Kentucky tüfeği olduğunu, memleketinden gelirken getirdiğini ve yanından hiç ayırmadığını anlattı. Gelgelelim tüfeği şimdiye kadar nerede taşıdığını çözememiştim. Atının üzerinde taşımış olamazdı, çünkü tüfek bir adam boyundan uzundu ve bunu zaten çoktan fark etmiş olmam gerekirdi. Bu konuda daha fazla kafa yormaya fırsat bulamadım, çünkü Hamilton ağızdan dolmalı egzotik tüfeğini yanağına dayadı ve yoğun dumanlar saçarak ağaç tepelerine doğru bir el ateş etti; bunun üzerine ağaç tepelerinden ayaklarımızın dibine iki yabani hindi düştü, hayvanlar biraz çırpındıktan sonra hareketsiz kaldı. Gözlerime inanamıyordum. İmkânsız, diye düşündüm. Olamazdı! Çünkü ağaçlarda yaşayan, bir şekilde değişime uğramış yabani hindilerden oralarda yoktu. Düş gördüğümü ya da

aklımı kaçırdığımı sandım. Hamilton ise büyük bir sükûnetle hindileri eyerine asıp atına bindi.

Bu arada toplanmış olan süvari bölüğü bunun üzerine hemen hareket etti. Şimdi akıntı yönünde dosdoğru kuzeye ilerliyorduk; Semler bu bölgeye karşı duyduğu isteksizliği anlaşılan yenmişti ya da vadi onu o yönde ilerlemeye zorluyordu. Sağımızda San Nehri su yerine cam parçaları taşıyormuş gibi gürül gürül çağıldıyor, nehir yatağından bize doğru muazzam şakırtılar yayılıyordu. Bu arada biz yola devam ettikçe vadi gitgide çukurda kalıyordu; dağları saran sis bile şimdi daha saydamdı ve dağların koyu renkli muazzam köknar ormanlarıyla kaplı sivri kayalık zirvelerinin göğe uzanarak gün ışığına pek geçit vermediğini gördük; yalnızca en tepede kayalık sırtların arasında gümüşi bir ışık hattı kalmıştı. Hamilton sırıtarak, "*Every cloud has a silver lining,*"* dedi. Ama geçidin derinliklerinde gündüz yeniden geceye dönmüştü. Fakat nehir yatağından aynı zamanda bize doğru garip bir parıltı yükseliyor, deniz ışıltılarını andırıyordu ve şimdi toprak bile üzerine fosfor zerreleri serpilmiş gibi ışıldamaya başlamıştı, evet süvarilerden ve atlardan olağandışı bir ışık ya da daha fazlası yayılıyordu: Her birinin ardında bir mum yanarmışçasına birer hareyle çevriliydiler. Bütün bu değişimleri tarifsiz ve azap dolu bir duygu içinde algılıyordum. Kâbus gördüğüme inanmıştım; tıpkı rüyadaymış gibi kendi irademle hareket etmem, konuşmam ya da bağırmam ansızın olanaksızlaşmıştı sanki; daha ziyade tamamen kendiliğinden ve atım üzerinde hiçbir tasarrufum olmadan diğerlerinin oluşturduğu konvoyu izliyordum ve onlara sürekli bütün bu saçmalıkların ne anlama geldiğini sorma isteği duyuyordum. Ancak sesim çıkmıyordu ve onlar hiçbir şeyin farkında değilmiş, hiçbir şeye şaşırmamış gibi muntazam şekilde yollarına devam ediyorlardı.

---

* Her zorluğun bir avantaj barındırdığını ifade eden, "Her işte bir hayır vardır" diye çevrilebilecek İngilizce deyim. (e.n.)

Derken yolumuzda ansızın madeni yoğun bir parıltı belirdi, yaklaştıkça bunun nehrin üzerine bu noktada kurulu bir köprüden yayıldığını fark ettim. Gökyüzü kadar yüksek camsı şelalelerden geliyormuşçasına müthiş bir gürleme ve kaynar sulardan çıkarcasına gökkuşağı renklerinde bir buhar derinlerden yükseliyordu. Ama köprü, altın gibi parlayan metal levhalarla kaplıydı. Evet, köprüyü altınla kaplamışlardı.

Bu gerçek olamazdı artık, nasıl ve ne zaman başladığını kestiremesem de, bir düştü *mutlaka!* Altın kaplı köprüler falan yoktu! Tarifsiz bir gayretle, çene kaslarım yırtılacakmışçasına canımı dişime katarak bu çok zor anlarda dudaklarımı aralamayı ve dilimi oynatmayı başardım. Şelalelerin uğultusuna doğru, "Nereye?" diye bağırdım. "Nereye gideceksiniz? Köprüden... köprüden mi geçeceksiniz?" – Hep bir ağızdan, "Evet," diye yanıtladılar, sesleri bir çan korosu gibi çıkıyordu, "karşıya geçeceğiz!" Atların nalları köprüye değer değmez altınımsı bir gök gürlemesini andıran bir gürültü koptu. Bense atımı sertçe döndürüp kenara doğru sürerken içimden şöyle haykırdım: "Sizinle gelmeyeceğim, karşıya geçmek istemiyorum, istemiyorum, bu bir düş olmalı, uyanmak istiyorum." Ve uyandım.

Köprünün orta yerinde yatıyordum, ama gürül gürül akan nehrin üzerine kurulmuş şu altın köprü değildi tabii, (bana tam sekiz gün öncesi gibi gelen, oysa gerçekte az evvel) Semler'in Horovce köyünde hücuma geçtiği Ondava Nehri üzerindeki köprüydü hâlâ. Biz atlarımızı baraja doğru koştururken nalların altından yukarı fırlayıp bana isabet eden iki taş, aslında çakıltaşı değil kurşundu ve beni atımdan yere fırlatmıştı. Şakağımdaki yara kanıyordu, ayrıca sol göğsümün epeyce üst kısmından vurulmuştum. Düşerken bayılmıştım ama baygınlığım birkaç saniyeden uzun sürmemişti. Zira camsı sular taşıyan nehrin üzerine kurulu köprünün metal levhalarının gümbürtüsünden ve gürültüsünden yayılan altı-

nımsı gök gürlemesi hâlâ kulaklarımdaydı, ancak Horovce'de Ondava üzerine kurulu tahta köprünün gürlemesiydi bu sadece. Kalaslar az önce üzerinden süratle geçen atların nallarının etkisiyle hâlâ çatırdayıp sarsılıyordu, gelgelim görünürde ne at ne de atlı kalmıştı. Süvari bölüğü birkaç saniye içinde yok olmuş, imha edilmişti. Hâlâ üzerimden geçen kudurmuş uğultulu top ateşlerinde yok olmuş, toprağa serilmişti; tahmin edilebileceği gibi hücum tamamen başarısızlığa uğramıştı; kahverengi paltolu Ruslar güruhlar halinde yakındaki köyden koşarak gelmeye başlamıştı ve yaralılar arasında hâlâ kımıldayan kim varsa et iğnesini andıran uzun süngüleriyle şişliyorlardı. Şimdi onlara düşman topçuları da katılmıştı, Japon el bombalarının gümbürtüsünü ve kapkara zehirli dumanını seçebiliyordum. Benimle birlikte konvoyun arkasından ilerleyen sadece bir astsubay ve üç ya da dört ejder süvarisi son anda döndürmeyi başardığı atlarından atlamıştı ve şimdi beni kısmen koruyarak bentten geri çekiliyorlardı. Beni atlardan birine bindirmeye çalıştıkları sırada yeniden kendimden geçtim.

Günler sonra ikinci kez uyandım. Macaristan'da bir sahra hastanesindeydim. Köprüde yattığım anlarda gördüğüm her şeyin rüyadan ibaret olduğunu anlamam haftalarımı, aylarımı, hatta yıllarımı aldı; buna bugün bile tam anlamıyla inanamıyorum, ölüm de yaşam da sadece bir rüya değilse tabii. Rüyaların arasında zaman zaman köprüler bulunur; ölümün ve yaşamın ne olduğunu ya da ikisinin arasında mekânın ve zamanın nerede başlayıp nerede bittiğini gerçekte kim söyleyebilir ki?

Yaralı ciğerlerimin üzerinde buz torbalarıyla hareketsizce yatarken yüksek sesle konuşmam yasak olduğu için en lüzumlu şeyleri ancak fısıldadığım, ağır ağır, çok ağır iyileştiğim o sahra hastanesinde bütün dünyayı bilen ve herkesi tanıyan Macar sosyetesine mensup yardımsever yaşlı bir Macar Fräulein bakımımla görevlendirilmişti. Ona yanıt

vermem yasaklanmış olsa da, beni oyalamak için saatlerce anlatıyordu. Çok geçmeden Macaristan'ın her köşesindeki dedikoduları öğrenmiştim. Kadın bana arada sırada hikâyelerinin beni sıkıp sıkmadığını soruyor, ben de gözlerimi hayır anlamında açarak karşılık veriyordum. Sonunda günlerdir beklediğim o konuyu anlatmasını umuyordum, onun hatırına beni hiç ilgilendirmeyen bir sürü şeyi dinlemiştim. Nihayet bundan gerçekten söz etmeye başladı. Szent-Kiraly'lerle aramdaki bağı bilmeden bu adı andı.

Charlotte Szent-Kiraly öleli çok olmuştu. Rüyamda onunla karşılaştığımı gördüğüm sırada çoktan ölmüştü. Karpatlar üzerinden her yeri yağmalamaya gelen Çerkezler Charlotte'yi, babasını ve ağabeyini talana direndikleri için öldürmüştü. Szent-Kiraly'nin öldüğünü iddia ettiği anneleri hayatta kalmıştı sadece. Başkentte yaşıyordu.

Anlaşılan rüyamda yalnızca ölüleri görmüştüm. Yaşayanlar rüyalarıma girmemişti. Bu yüzden atlarımızla ülkenin ıssız bölgelerinden geçerken –ki oralar aslında o günlerde Rus kaynıyor olmalıydı– bir anlamda gölgelerin toplandığı Nagy-Mihaly aşırı kalabalıktı; ben onları rüyamda görürken ölen süvari bölüğüyle günlerce yol almam bu yüzdendi. Ancak Semler hâlâ düşman bulmaya çalışıyordu. Zira düşmanları bulabilirse ölmemiş olacaktı. Ama bulamadı. Efsanelerde belirtilen dokuz günlük ölüm yolunda ilerledi, düşler ülkesine doğru yol aldı; kimselerin geri dönemediği, o dönüşü olmayan yere götüren Helweg* yakınlarındaki Horovce köprüsüne, o altın köprüye kadar kuzeye doğru yol aldı. Yalnızca ben arkamı dönüp geriye bakmış, böylece geri gelebilmiştim. Çünkü ölüm yolunda dönüp arkasına bakan kişinin geri geldiği söylenir.

Savaşın üzerinden uzun bir zaman geçtikten sonra, vaktiyle rüyamda gördüğüm yoldan kendi arabamla bir

* Ortaçağda askeri yol ve ana seyahat rotası. (ç.n.)

kez daha geçtim. Aslında rüyamdaki yola bir şekilde benziyordu; en azından gözümün önündeki haritayla ve bölge hakkında bildiğim birçok hususla karşılaştırdığımda doğru hayal etmiştim. Çünkü insan beyni ve sinirleri olağanüstü durumlarda normal koşullara kıyasla ansızın bin kat daha büyük yoğunlukta çalışarak bize ilahi bir güce sahip olduğumuz duygusunu verirdi. Gelgelelim gerçek yol yine de daha farklıydı. Bir dakikanın kısa bir bölümünde ölümle yaşam arasında gidip gelerek üzerinde yattığım Horovce köprüsü vaktiyle nasılsa öyleydi elbette. Sadece çevresindeki çayırlarda sürüler otluyordu ve köprünün karşısında eski çağların kahraman mezarlarını andıran kocaman bir höyük meydana gelmişti. Altında ise süvari bölüğü, toplu katledilen kurbanlar, İskandinav hesaplarına göre yüz yirmi adamlık bölük yatıyordu. Çünkü hemen ardımızdan başlayan ve sonunda Polonya'nın tamamının fethiyle sonuçlanan taarruzda ordu gelmişti ve ölüler, yani kahramanlar defnedilmişti; çünkü her ölü bir şekilde kahramandır. Semler bile ahmak olmasına karşın bir kahramandı. Ben yoluma devam ederek Nagy-Mihaly'ye gittim. Burası rüyamda gördüğümden çok farklıydı. Küçük, ıssız bir yerdi. Buna karşın çevresindeki topraklar çiftçi doluydu. Szent-Kiraly ailesinin evini hemen bulmuş olsam da belleğimde kalandan oldukça farklı görünüyordu. Ardından annemin yaşadığı evi bana hiç değilse göstermelerini istedim. Ancak evin yerini kimse bilmiyordu artık.

En son Charlotte'nin mezarını da görmek istedim. Mezarı yabani otlar bürümüştü, tepenin üzeri çimenlerle ve açık mavi hezaran çiçekleriyle kaplıydı. Mezarın başında durdum ama tuhaf bir şekilde hiçbir şey hissetmedim. Orada bir yabancı yatıyordu sanki. Aslında bir yabancıydı zaten... Gitmek üzere döndüğümde kırk yaşlarında iyi giyimli bir adam gördüm; mezarlık girişinde durmuş, gözlerini üzerime dikmişti. Adamın, Szent-Kiraly'lerden ya da akrabalarından biri ve mülkün

şimdiki sahibi olduğunu ve birinin aile mezarlarını ziyaret ettiği haberinin ona ulaştırıldığını düşündüm. Adam muhtemelen benimle konuşmak ve mezarların durumundan dolayı özür dilemek için koşarak gelmişti, çünkü suçlanmayı bekler gibi bir hali vardı ve ben yanına yaklaşınca gözlerini yere dikmişti. Ama ona hiçbir şey söylemeden yanından geçip gittim. Adam beni tıpkı o yabancı mezar gibi ilgilendirmiyordu.

Sonra Laborza Vadisi'ne doğru yoluma devam ettim. Düz ve ferahtı, asla kasvetli değildi; kuzeydoğu ve kuzey istikametindeki vadilerin hiçbir noktası göğe yükselen dağların arasına sıkışmamıştı, patlayan Japon mermilerinin dumanlarına benzeyen kapkara sislerle örtülmemişti. O yolu yayan gittim, ancak Hamilton'ın geyiği vurduğu noktayı bulamadım. Ama camsı nehrin üzerine kurulu olan en son geçtiğimiz şu altın köprüyü buldum. Köprü ahşaptı tabii ve San Nehri'nden cam değil su akıyordu. İşçiler o sırada köprüyü tamir etmekle meşguldü. Bu yüzden köprüyü yine geçemedim. Ama rahat bir nefes aldım. Çünkü köprüyü geçecek cesareti muhtemelen hâlâ bulamazdım. İster gerçekte üzerinde can vermiş yüz kadar askerin at sürdüğü altın plakalarla kaplı köprü, ister Arapların bilenmiş bir kılıç kadar dar, cennete giden Sırat Köprüsü, isterse de sadece San Nehri üzerindeki basit köprü olsun, korkarım hiçbir durumda oraya ayak basmaya cesaret edemezdim.

Çünkü fantezi kurmayı gerçekte ne kadar aykırı bulsam da ruhumun derinlerinde o rüya hâlâ hakikatti ve hakikat aslında bir rüyaya benziyordu. Charlotte Szent-Kiraly'nin aslında yalnızca orta boylu, saçlarınınsa daha ziyade koyu renkli olduğunu, asla çirkin değil ama dikkat çekici güzellikte biri olmadığını bana defalarca söylemiş olsalar da, o her şeye rağmen rüyalarımda nicedir düşlediğim kızdı, beni daima bekleyen sevgilimdi; ölümün kül yağmurunda, ölüler diyarının yanardağlarından sessizce çağıldayan kül perdesinin arasından bir tanrıçanınki gibi ışıldayan kutsal baştı, yıkılamaz bir âleme sonsuza kadar göçmüş mutlak ve ışıltılı kadındı.

Alexander Lernet Holenia, Yıl 1897

Adım Alexander Lernet-Holenia. Babam yolcu gemilerinde teğmen Alexander Lernet, annem kızlık soyadı Holenia olan dul Bayan Boyneburgk-Stettfeld'di. İkisinin oğlu olarak 21 Ekim 1897 tarihinde Viyana'da dünyaya geldim.

Viyana'da Palais Abensperg-Traun içinde yer alan bir kiralık dairede, taşrada ise kendi evimizde yaşıyorduk. Bu ev eski olmamakla birlikte modası geçmiş bir stildeydi, bir İtalyan mimarın elinden çıkmıştı. Dolayısıyla çokça İtalyan tarzı yapı öğesi taşıyordu; örneğin zaten serin bir bölge olan Salzkammergut'ta yaşamı daha da serin hale getiren çok kalın duvarları vardı; belli bir eğime sahip tabanı rustik taşlarla kaplıydı; bu özelliğiyle büyük ölçüde Floransa sarayları mimarisini ve Güney İtalya'daki Castelli Svevi teraslarının kaidelerini anımsatıyordu; bu teraslardan yağmur ve kar suları ve benzer şeyler doğrudan evlerin içine sızardı. Binanın İtalyan stilini en çok yansıtan bölümü, güneydoğuya bakan kanadında yer alan üst üste konumlandırılmış iki beşgen cumbaydı. Alt cumba aynı zamanda bir anlamda bodrum katında bulunan ve Sala Terrena mimarisinde inşa edilmiş gibi duran ana mutfağın bir çıkıntısıydı; üst cumba da aynı şekilde birinci kattaki yemek odasının bir çıkıntısıydı ancak bütün bina çukurda kaldığından burası aslında yüksek bir asma kattı.

Mutfak cumbası, ortasında bir kapının olduğu ahşap bir duvarla sonlanıyordu. Cumbanın dış kısmında bulunan yaklaşık bir metre kalınlığındaki eğimli duvarda güneye bakan parmaklıklı, jaluzili tek pencere vardı. Burada çeşitli mutfak ve ev aletleri saklanırdı, ayrıca sürekli kullanılmayan eşyalar da buraya konurdu: Örneğin eski model bir buzdolabı, o bölgede adına şövale denen merdivenler, ayakkabı boyama malzemeleriyle dolu küçük bir sandık, ütü masası, olası bir elektrik kesintisinde kullanılmak üzere gaz lambaları –ki her fırtınada yaşanan bir olaydı bu– ve benzer şeyler. Bu küçük odadan mutfaktan yayıldığından daha fazla emniyet duygusu, evet mahzen serinliği yayılırdı, çünkü insan burada bedeninin en azından yarısının toprağın içinde olduğunu açıkça fark ederdi; bu ve kalın duvarlar açılacak herhangi bir top ateşine karşı dayanıklı olduğu izlenimi uyandırırdı, ne var ki yazlık bir ev için biraz garip bir izlenimdi bu; ancak benim kuşağımın tamamı gibi insan sayfiye yerlerinin bile bombalanmasına alışmışsa bu izlenim o kadar garip sayılmazdı.

Öte yandan birinci kattaki cumbanın dört penceresi, alan sınırlı olduğu için çok dardı ama bunlar jaluzili yüksek çifte pencerelerdi. Sürgülüydüler, ancak yine yer darlığından yanlara değil, aşağı ve yukarı doğru açılıyorlardı; hem aşağıda hem yukarıda mandalla sabitlemek gerekiyordu; eğer dışarı bakarken pencere üstten mandallanmamışsa ya da mandal yeterince sağlam takılmamışsa, pencerenin giyotin bıçağı gibi inmesi ve insanın kafasını koparmasa bile başından tehlikeli bir şekilde yaralaması işten bile değildi. Yalnızca –ya da özellikle– Fransız kralları ya da en azından Marie Antoinette ile akrabalığı bulunan kişileri rahatsız etme ihtimali olan bu durumun haricinde üst cumba en rahat oturma alanı kabul edilebilirdi. Holenia ailesinin eşyalarından kalma iki eski deri koltuk, İngiliz kralları yetiştiren Warwick kentinin soylularının Avon Nehri kıyısındaki şatolarından birinde yer almış gotik tarzda bir sandalyenin taklitleri ve bu üç sandalyenin orta-

sına yerleştirilmiş bir yuvarlak masayla döşenmişti; masanın üzerinde daima birkaç eski kitap dururdu; bunlar, çoktan tasfiye edilmiş imparatorluklara ve krallıklara ait bayrakların ve nişanların yer aldığı yaklaşık yüz yıllık bir coğrafi atlas; örneğin henüz tek bir gökdeleni yokken tanıtılan New York gibi çehreleri şimdi tamamen değişmiş kentlerin gravürleri ve artık gerçek durumla örtüşmeyen haritalardı – ama burada oturmaktan, sigara içmekten, şekerleme yemekten ya da boş boş bakarak çevreyi saran yaprakların hışırtısını ve yağmurun insanın kafasını uçurabilecek pencerelerin camlarına vuruşunu dinlemekten daha keyifli hiçbir şey yoktu.

Ama şu garipti ki, burası aslında binanın bir uzantısı olmasına karşın insanda ana binada, evet evin orta yerinde bulunduğu düşüncesini uyandırıyordu. Sürgülü çift pencerelerin girintileri örümcek ağlarıyla, önceki yıldan kalma kuru yapraklarla, sinek ve kelebek ölüleriyle doluydu ve yapı planı bütünüyle hatalı olduğu için bunları buralardan çıkarmak olanaksızdı; yabani sarmaşıklar cumbaları dıştan sarmıştı ama evi çevreleyen ağaçların gölgesinde pek gelişemiyordu; korkuluksuz geniş merdivenler üzerinden cumbaya ulaşan rutubet duvar kâğıtlarını kabartmıştı; yıllar içinde civara park eden otomobil sayısının artmasına, kamyonların mahalleye kasalar dolusu Coca-Cola, bira, meyve ve sebze indirmesine, gülünç giysiler giymiş turistlerin önümüzden geçmesine ve refah kepazeliğinin artmasına rağmen yapı, gerçekte olduğundan daha eski, çok daha eski olduğu izlenimi uyandırıyordu. Geçen yüzyılın 90'lı yıllarından kalma bir binaydı ama insan buranın yaşı belirlenemeyecek kadar eski olduğunu düşünebilirdi.

Zamanla içinde yaşadığımız koşullar gereği, hemen hemen her pazar akşamı saat 22.00'ye doğru Heldenplatz'dan* geçi-

* Kahramanlar Meydanı. (ç.n.)

yordum; Josefstadt semtinde oturan babamdan kent merkezinde oturan annemin evine gidiyordum. Çünkü annemle babam boşanmıştı, ancak Viyana'da bulunduğum zamanlarda babamı her pazar akşamı ziyaret etmem kesin karara bağlanmıştı.

Babamın oturduğu banliyöde onun sokağından evine ulaşabilmem için önce ön binanın ahşap döşeli uzun girişini yürüyordum, sonra zemini kiremit benzeri tuğlalarla kaplı avludan geçiyor ve arka binanın birinci katına çıkıyordum. Babam burada yaşıyordu. Evinin pencerelerinden bazıları içinden geçtiğim avluya, diğerleri ise çevresindeki evlerin arka duvarları ile yangın duvarı arasında kalan bir bahçeye bakıyordu.

Bu yapı ve etrafındaki yapıların çoğu 80'li yıllarda inşa edilmiş olmalıydı. O dönemde taşra ticaret hayatı hızlı bir gelişme göstermişti ve o semtte yaşayan herkes evine daha iddialı bir görünüm kazandırmaya çalışmıştı; ya da evlerini yıkmışlar ve o zamanki yeni çağın şatafatlı tarzında yeniden yapmışlardı; bu hâlâ biraz ürkütücü olan tarz ve çağ neredeyse başladığı gibi son bulmuştu. Gerçi semt zaman içinde kötü denebilecek bir semte dönüşmemişti. Gelgelelim bir özelliği kalmamış, her bakımdan sıradanlaşmıştı. Yaşadığımız birinci bölgeden en azından arada sırada kürklü, silindir şapkalı insanlar ve türlü türlü altın sırmalı şerit ve kordonlarla bezeli subaylar geçerdi, bazen de eski nedimelerinden birinin ziyaretine gelmiş bir arşidüşesin faytonu evimizin önünde dururdu; arabacıyla uşak, arabacı bankı üzerinde kıpırdamadan oturup beklerdi, kocaman atlar dışkılamaya bile cesaret edemezdi; altın sarısı tekerlekler, o günlerde sosyal demokratların güçlü kolunun hareketsiz durmasını istediği ama yine de birkaç yıl daha dönmeye devam eden kişilerden çok daha hareketsiz dururdu. Oysa bu banliyöden subaylar yerine yalnızca bir postacı ya da olsa olsa bir kasabın kızlarının ziyaretine giden 4. Piyade

Alayı'ndan bir onbaşı geçerdi, ayrıca numarasız faytonlar* yerine tek atın çektiği arabalar ya da kömür arabası olurdu.

Babam, iki ya da üç odasını, evin kendisi gibi seksenli yıllara ait meşe mobilyalarla döşemişti, ama evde ailesinin daha eski, gitgide sadeleşen kiralık dairelerinden kalma başka eşyalar da vardı; aralarında bir zamanlar Aşağı Avusturya'da ya da Moravya'da sahip olduğumuz çeşitli evlerde kullanılan birkaç parça da bulunuyordu; bunlardan ikisi 17. yüzyılın başlarına ait manzara tablolarıydı; tablolar öyle küçüktü ki vaktiyle Otuz Yıl Savaşı'nın alevlenmesine katkı sağlamak üzere Namur bölgesinden gelirken eyer çantalarında getirdiğimizi düşünürdüm. Gelgelelim o yıllarda eyer çantaları henüz yoktu, olsa olsa heybeler vardı; bu köşeli tabloların heybe içinde atlara bağlanmış olması ihtimal dışıydı. Demek ki tablolar bagajın başka bir yerine konmuştu. Eski günlerle hiçbir ilintisi bulunmayan bu sıradan eşyaların arasında bir anda birkaç yüzyıl yaşında olanların da bulunduğuna dair içimde garip bir duygu belirmişti. İnsan bu durumun her zaman farkına varmasa bile bakışları, bütün sıradanlıklarıyla bir temizlikçi kadın gibi yaşsız olan iki tablonun ve diğer bütün eşyaların üzerinde geziniyordu. Ama resimlerin her şeyden daha eski olduğunu anımsayınca adeta tuzaklı bir kapağa basmış gibi oluyordunuz, kapak ansızın açılıyor ve sizi çevreleyen sıradanlıkla her türlü ilişkisini reddeden bir geçmişin içine düşüyordunuz.

Böyle düşüncelerle irkildiğim zamanlarda odalarda perde bulunmayışını daha da garipserdim. Ortam ışığını, görevi sadece ortadaki masayı aydınlatmak olan ve odanın geri kalanını loş bırakan koyu renk abajurlu bir avizeden alırdı; perdesiz pencerelerden, kış mevsimine bürünmüş bahçeyi çevreleyen diğer evlerin arka cephelerinin ışıkları görünürdü.

---

* Resmi numarası bulunmayan faytonlar kendi arabaları olmayan Viyana sosyetesi üyeleri tarafından kullanılıyordu. Bir ziyarete giderken resmi numaralı faytona binmek katı görgü kurallarına aykırıydı. (ç.n.)

Burada oturur ve akşam yemeğinde babamın olağanüstü hazırladığı çayını içerdik; babam doğru çay hazırlamayı Japonya'da öğrendiğini iddia ederdi. Pilav pişirme konusunda da aynı şeyi savunurdu, ayrıca Fuji Dağı'nın resmini de bir yerlerde denizden çizmişti. Tıpkı "Büyülü Dağ"* romanında geçen Hollandalı Pieter Peeperkorn gibi babamın "kaptan elleri" vardı; geniş ve güçlü olmalarına karşın bu eller, uçlara doğru iyice incelirdi, "mızrak biçiminde" tırnakların dizildiği parmaklarla biterdi, ama babamın tırnak uçları bir miktar içe doğru kıvrıktı; zaten Bay Peeperkorn gerçek kaptan ellerine sahip olamazdı, çünkü Hollanda'da yığınla bulunan tüccarlardan biriydi, ama babamın gerçek kaptan elleri vardı, çünkü o gerçek bir kaptandı; ancak donanmadan ayrılıp, daha doğrusu ayrılmak zorunda kalıp bir uzun yol gemi kaptanlığı ya da Almanya'daki adıyla (çünkü Almanlar abartıyı bizim ülke insanından biraz daha fazla sever) büyük yolculuk gemi kaptanlığı ehliyetine başvurarak kaptan olmuştu. Ne var ki babam hiçbir zaman uzun yolculuklara çıkmadı, kendini karada makineli tüfek ve deniz mayını keşfine adamayı tercih etti; kimsenin istemediği ürünlerdi bunlar, olsa olsa Rumenler birkaçını satın alırdı; babam sol elinin yüzükparmağında mavi bir taş taşırdı, taşa altındaki siyah tabakaya kadar bir arma nakşedilmişti. Armanın tepesinde bir zambak vardı, babam buna bilgisizlikten "Bourbon tarzı" derdi; nedeni ise, öyle olsun ya da olmasın bütün zambakları "Bourbon tarzı" diye tanımlamanın alışkanlık haline getirilmiş olmasıydı; İmparator Franz Joseph'in Laxenburg'da inşa ettirdiği mimari facianın bir ortaçağ sarayı olarak kabul edilmesi gibi bir şeydi bu; sonraları aklıma geldikçe hep gülmüşümdür, çünkü bu zambak gerçekten o türden bir zambaktı ve babam haklıydı.

Ailenin bütün erkek çocuklarına subay olduklarında anne babaları bu yüzüklerden armağan etmişti.

Babam benimle konuşması gerektiğine inandığı zamanlarda sigarasının külünü kül tablası olarak kullandığı, Japonya'dan

---

* Thomas Mann'ın 1924 yılında yayımlanan, pek çok dile çevrilmiş romanı. (ç.n.)

getirdiğini savunduğu yarım deniz kabuğunun içine arada bir silkelerdi; benimle yaptığı konuşmanın göze batacak şekilde eğitici bir havası olsa da aslında rahatsız edici bir yanı yoktu. Her şeye rağmen durum özünde biraz hazindi, buna pazar akşamlarının melankolisi de eklenirdi; bu adamın evini basit insanların evlerinden ayıran neredeyse hiçbir şey kalmamıştı, oradan her çıkışımda rahatladığımı söyleyebilirim. Babam şanssızlığı her geçen gün artan bir dizi insanın sonuncusuydu; onun durumu bana Prusya Kralı II. Friedrich döneminde talihin yüzüne hiçbir zaman gülmediğinden kralına yakınan yüzbaşıyı hatırlatıyordu; Friedrich bunun üzerine talihsiz bir subayın işine yaramayacağını söylemişti. Kralın gerçekten böyle düşünüp düşünmediğini bilmiyorum, ama gerçek şu ki başkalarının talihsizliği insanı sonunda tedirgin eder. Sonunda babam da tıpkı o yüzbaşı gibi kimsenin işine yaramaz olmuştu; evinden ayrılırken onu sürekli sinirleri bozuk bir halde ve gözle görülür bir sabırsızlık içinde bırakıyordum; derken son ormanını, son atını ve son sabanını satıp bütün bunların bulunmadığı kente taşınmasının kaçınılmaz olması aslında gerçekten tuhaftı. Gün gelmiş, babam hücumbot iskelesinden son kez inmiş, ardından Trieste'deki denizci müfrezesine usulen bir süre daha komuta etmişti, sonra da Yedi Denizler'den tamamen kaybolmuştu; "ve artık" diye bir yerlerde okumuştum, "dalgalar çok uzaktaydı..."

Babamın yanından eve dönerken Josefstädter Straße'den aşağı indikten sonra Ring'i, ardından Volksgarten'ı ve Heldenplatz'ı geçerdim. Şubat ayının sonlarına doğru tepemdeki kent ışıklarıyla bezeli karanlıkta o sırada göçmekte olan yabankazlarının çığlıklarını duyardım.

Baharın, evet kış uykusuna yatmış doğanın uyanışının ilk işaretiydi bu. Aslında saydam ve aydınlanmaya hazır olması gereken karanlığın kenarları donuk ve yoğun bir ışık altındaydı, kilometrelerce uzunlukta taştan bir kentle çevriliydi; kentin etrafında ise uyuşmuş doğasıyla düzlük Aşağı Avusturya vardı; burayı tepeler yer yer çember içine almıştı, tepelerin üzerlerindeki karaçamlar kış rüzgârında savrulurdu; ama kent iki üç

yüz fit yükseklikte hızla dikleşiyordu ve o yükseklerde sıcak bir hava tabakası gibi –çünkü sıcaklık tuhaf bir şekilde aşağıdan yukarı çıkmaz yukarıdan aşağıya çökerdi– yine uzanıp giden doğa o tepelerde uyandığı için içinden yabankazları göçerdi.

O günlerde trafik asla günümüzdeki gibi yoğun olmadığından kazların sesi açıkça duyulurdu; bugün ise ömür boyu yayan gitmiş biri ansızın bir otomobile binme ihtiyacı duyar orada; gaz lambalarının ışıkları soluktu, çevredeki ölgün çayırlar üzerlerine gecenin karanlığı çökmüş bozkırlar gibiydi, yapraksız kestane ağaçlarının arasında kış rüzgârları fısıldardı –içlerinde kıpırdanan bahar rüzgârı mıydı bu yoksa?– ve yukarılarda yabankazları göçerdi. Belki de bir zamanlar bizim geldiğimiz yere geri dönüyorlardı.

Japon şair Ohotsune Ozi'nin 700 yılı civarı yabankazlarının göçü üzerine yazdığı mısraları o yıllarda henüz bilmiyordum. Aksi halde bu dizeleri mutlaka hatırlardım. Şair hanedana mensup bir prensti ve tahta hak iddia edebileceğine inanmıştı; ancak deniz kabuğu trompetlerinin sesiyle yönettiği ordusu yenilmiş, sancakları ve flamaları inmişti; Abumi denilen demir üzengisinden yere atılmış, komutanlığı bitmişti; çifte Daisho kılıçları elinden alınmış; büyük zırhı, omuzluğunun kanatları ve brokar tuniği üzerinden çıkarılmıştı. Yargılanmıştı ve sonunda kutsal göl kıyısında infazını bekliyordu sadece. İşte o sırada bu dizeleri yazdı:

Çiçeklerden kar yağıyor
Kurşuni göle
Sis perdesi inmiş.
Iware kutsal göletinde
Yabankazları çığırıyor.
Karanlık düşler akın akın
Tehditkâr danslar ediyor.
Kalbim acıyor.
Seneye kazlar çığırdığında
Ben artık olmayacağım.

Babamın sadece deniz kuvvetlerinden ayrılmaya değil, aynı zamanda rütbesinden vazgeçmeye zorlanması yeni yüzyılın başlarına rastlar; babam bu kararın kendi payı olmaksızın saraydan geldiğine inandığından –ki bunda pek haksız sayılmazdı– o tarihten itibaren bütün dikkatini ve amacını kendi geçmişinin olduğu kadar, Habsburg Hanedanı'nın da zayıf noktalarını bulmaya yöneltmişti. Bu bağlamda en zayıf noktanın şu iyi bilinen, evet ünlü Mayerling Faciası olduğunu düşünüyordu; veliaht prens ve olaya karışmış olan Arşidük Johann Salvator, daha sonraki adıyla Johann Orth ile ilgili tuhaf denebilecek şu teoriyi hazırlamış ve bunu bir dizi kanıtla güçlendirmek için kolları sıvamıştı:

Babama göre veliaht prensin imparatora isyan etmesi önceden planlanmıştı, çünkü imparatorun her bakımdan geri kalmış ve çağın sorunlarının üstesinden gelemeyen biri olduğunu düşünüyordu; Prens Rudolph iki devrimci gruptan destek alıyordu: Bunlardan biri nüfuzlu Macarlardan oluşan Kont Pista Károlyi komutasındaki gruptu; diğeri arşidüklerden oluşuyordu ve başlarında Johann Salvator von Toskana bulunuyordu. Bu iki grup, imparatoru tahtı bırakmaya zorlayacak ve yerine veliaht prensi geçirecekti. Gelgelelim Rudolph'un bu isyan için son anda cesareti kırıldı. Yandaşlarına onları yarı yolda bırakmak zorunda olduğunu bildirdi, ama başarısızlığının sonuçlarına katlanmaya kararlıydı; bir başka deyişle hiç değilse kendini vuracak kadar bir cesarete sahip olduğunu düşünüyordu.

Ne var ki bu konuda da kendine güvenmiyordu, daha doğrusu güveni tam değildi. Yani tek başına değil, bir kadınla birlikte ölmek istiyordu. Çünkü böyle bir durumda önce ona eşlik eden kadının canını alması gerekiyordu ve ardından kendi hayatına da son vermekten başka çaresi kalmayacaktı. Kendi canına kıyacak cesareti muhtemelen başka türlü bulamayacaktı.

Birlikte intihar etme teklifiyle önce hizmetçi Mizzi Kaspar'a, sonra Belçika Prensesi olan kendi karısına, hatta

sonunda çevresindeki birkaç zabite gitti. Kimse razı olmayınca en sonunda henüz on yedi yaşındaki Barones Mary Vetsera'nın kapısını çaldı ve bu kız onunla birlikte ölüme gitmeyi gerçekten kabul etti.

Arşidüklerden ve nüfuzlu kişilerden oluşan iki grubun prens tarafından yarı yolda bırakılmaya tepkisi farklı olmuştu. Pista Károlyi prense küçümseyici bir telgraf göndermekle yetinmişti. Johann Salvator ise Rudolph'un Vetsera'yla birlikte intihar için belirlediği 29 Ocak akşamı yaşlı bir din adamı kılığında Mayerling'e giderek veliaht prense en ağır ve kırıcı suçlamalarda bulundu, bunun üzerine Rudolph ona Amerikan düellosu önerdi.

Bu tür ölümcül çatışmalarda, biri siyah biri beyaz olmak üzere bir kabın içine iki top konulur ve kaptan siyah topu çeken taraf belli bir süre içinde canına kıymayı taahhüt eder. Şimdi babamın amacı, Rudolph'un zaten intihar fikrini içinde taşıdığı için rakibine bu tür bir düelloyu teklif ederek hiçbir şeyi göze alamadığını kanıtlamaktı. Evet, aslında karşısındakini yanıltıyordu ya da tıpkı Vetsera gibi onu da yanında ölüme sürüklemek istiyordu; burada kader, genelde olduğu üzere kötünün değil iyinin aleyhine yön değiştirdi ve Johann Salvator mağlup oldu.

Mayerling hikâyesinin peşini bırakmayacak olan bu Amerikan düellosu hakikaten gerçekleşmişti. Ne var ki kamuoyunda Johann Salvator'un değil, Rudolph'un mağlup olduğu görüşü hâkimdi. Çünkü Rudolph, Vetsera'yı o 29 Ocak akşamı saat on buçuk sularında vurmuş, ancak akabinde kendini de vurma ya da hemen vurma cesaretini tabii ki gösterememişti. Canına ancak bütün geceyi ölünün yanında geçirdikten sonra ayın 30'unun sabahı saat yedi buçukta kıyabilmişti.

Tahtın varisi kendi elleriyle hayatına son verdiği için kilise töreniyle toprağa verilmesinin reddedilme ihtimali sarayı zor duruma düşürmüştü. Vatikan'ın kilise cenaze törenini her şeye rağmen kabul etmesini garantilemek için şöyle bir yol izlenmesine karar verilmişti:

Avusturya-Macaristan'ın Roma Quirinal Tepesi büyükelçisinin girişimiyle veliaht prensin intiharından birkaç gün sonra misyoner Peder Gregorius de Groote, Palazzo Venezia'ya gelip, 29 Ocak günü Bur Said'den Brindisi'ye giden *Pasametta* gemisinde bulunduğunu açıkladı. Gemide yanına yabancı bir yolcu yaklaşmış ve veliaht prensin intihar ettiğini bildirmişti.

Ruhlar âleminden gelen bir habere inanmak istenmiyorsa, yabancının yaptığı açıklamadan söylediklerinin tam tersi anlaşılıyordu: Yani veliaht prens intihar etmemiş, belli ki uzun zamandır planlanan bir suikasta kurban gitmişti. Aksi halde *Pasametta* gemisindeki o yabancı, intiharın gerçekleştiği gün veliaht prensin öldüğünü nasıl bilebilirdi? Papa bu yorumu gerçekten kabul etti ve Rudolph'a kilisede cenaze töreni düzenlendi.

Ancak gözden kaçan bazı hususlar vardı: Birincisi, Peder de Groote'ye böylesine önemli bir bilgi verdiği iddia edilen *Pasametta* gemisindeki yabancı, yolcu listesi üzerinden kolayca ortaya çıkarılabilirdi – ancak kendisi hiçbir zaman bulunamadı; ikincisi, Rudolph ayın 29'unda değil 30'unda kendini vurmuştu. Bu durumda ya ruhlar âlemi yanılmıştı ki bu kötü bir şeydi ya da bundan da kötüsü, saray yanılmıştı.

Ancak neresinden bakılırsa bakılsın, meçhul tetikçi girişiminin düzmece olduğu bütün hikâyeden anlaşılıyordu. Ne var ki bu rivayet tıpkı Amerikan düellosu gibi zihinleri gitgide daha çok meşgul eder olmuştu. Gelgelelim bütün bilgilerin kaynağında bulunmasına karşın ruhlar âlemi düşüncelerine iyice dalmış olan imparatoriçe, suikast haberinin sadece bir söylenti olduğuna inanmak istemiyor, de Groote'nin aldığını savunduğu haberin öbür dünyadan geldiğinde ısrar ediyordu; oğlunu kimin öldürdüğünü çözmek için Rudolph'un toprağa verilmesinden kısa bir süre sonra bir gece sarayda herkes uyuduktan sonra yatağından kalktı, yüzünü kalın peçeyle gizleyerek sarayın Schauflergasse'ye açılan küçük kapısından dışarı çıktı; çağırdığı bir faytonla Kapuzinergruft mezar odasına giderek kapıyı yumrukladı, peçesini kaldırdı, "Ben

imparatoriçeyim" dedi ve oğlunun tabutunun başına götürülmeyi talep etti. Zira oğlunu kimin öldürdüğünü bizzat ondan öğrenmek istiyordu. Şaşkına dönen pederler mezar odasını alelacele meşalelerle aydınlattılar; gelgelelim imparatoriçe kendisine eşlik edilmesini reddetti ve kendini kaybederek sürekli, "Rudolph! Rudolph!" diye bağırdı. Bir süre sonra bitkin ve solgun bir halde yeniden kapıda belirdi. Belli ki ölü ona beklediği yanıtı hayalinde bile vermemişti.

Bunda şaşılacak bir yan yoktu. Oğlunun öldürüldüğünü söylemesi, ona yanıt vermesinden çok daha şaşırtıcı olurdu. Zira kesinlikle öldürülmemiş, kendi canına kuşkusuz kendi kıymıştı; veliaht trajedisini etraflıca araştıran Jacques Courtrai'nin aktardığı üzere, Hofmann, Kundrat ve Widerhofer adlı üç hekimin ortak otopsi raporunun ilgili bölümünde şunlar yazılıydı:

*"Il est hors de doute que S.A.I. s'est tirée elle-même un coup de feu et que la mort a été instantanée."**

Ama Johann Salvator'a gelince, Mayerling faciasından sonra ister öyle inandığı ister kendini adadığı cinayeti sırf doğal bir ölüm gibi göstermek için bir bahane aradığından olsun, ticari deniz nakliyesine yöneldi ve 15 Eylül 1889'da Trieste'de Capitano di Lungo Corso, yani uzun yol kaptanlığı sınavını kazandı; bundan üç hafta sonra 8 Ekim'de bulunduğu Zürich'te yalnızca sahip olduğu arşidük rütbesinden değil, aynı zamanda temsil ücretleriyle birlikte yılda 100 bin guldene ulaşan ödenekten koşulsuz feragat etti. İmparator bu feragati 12 Ekim'de onayladı ve Johann Salvator 15 Ekim'de Johann Orth adını aldı. 15 Aralık'ta ise nüfuzlu kişi tanımından ve saray üyeliğinden düşürüldü. Şubat 1890 başlarında Hamburglu bir komisyoncunun aracılığıyla "Saint

* Majesteleri veliaht prensin kendini vurduğuna ve anında öldüğüne kuşku yoktur. (e.n.)

Margaret" adlı barkentini (1368 GRT)* satın aldı ve Gmunden kenti Sparkasse Bankası onun bu kredi ihtiyacına bağlı olarak sahibi olduğu Gmunden yakınlarındaki Orth Şatosu'nu –ki soyadı bu şatodan geliyordu– 250 bin gulden karşılığında ipotek altına aldı. Otuz üç Dalmaçyalı'yı ve Prusya Silezyası'nın Wernsdorf semtinden gelip aslen Fransız olan Wendelin Mayer adlı kişiyi "Saint Margaret" mürettebatı olarak işe aldı ve Kaptan Sodich'in emrine verdi. Mart ayında kız arkadaşı Mili Stubel'le Londra'da evlendi ve 26 Mart'ta genç karısını yanına almadan denize açıldı. Başbakan Kont Taaffe yaklaşık eşzamanlı olarak Orth'un koruduğu Avusturya vatandaşlığını ve kaptanlık ehliyetini tanıdı. "Saint Margaret" 30 Mayıs'ta Porto La Plata'ya vardı ve burada, daha doğrusu Ensenada dış limanında Johann Orth subaylarıyla bir kavgaya tutuştu; öyle ki Sodich ve ikinci zabit Enrico Sucich, üçüncü zabit Luigi Leva'yı ve Giovanni Giaconi, Paolo Blaskovich adlı denizcileri ve aşçı Giuseppe Vale'yi de alarak tekneden indiler. Johann Orth annesine yazdığına göre birinci ve ikinci zabit ateistti, üçüncü zabit ise en azından Orth'un gözünde ruhçulukla uğraşan biriydi ve "Saint Margaret"in talihsizliğini muhtemelen öngördüğü için tekneyi terk etmişti. Johann Orth ise başka zabitlerle; birinci zabit olarak Jellecich, ikinci zabit olarak Mayer –ki bu Mayer Prusya Silezyası'ndaki Wernsdorf'tan gelen Fransız Meyer ile aynı kişi olabilirdi– ve Maat Vranich ile 12 Temmuz'da yeniden denize açıldı; hedefi Valparaiso idi. Mili Stubel bir gemiyle onun peşinden gelmişti. Gerçi Orth, karısını Valparaiso'ya götürmemekte diretti; ancak kadın ısrar edince muhtemelen onunla ve bütün mürettebatla birlikte 20 Temmuz 1890'ı 21 Temmuz'a bağlayan gece, gece yarısıyla sabah saat 4 arasındaki vardiya sırasında Cabo Tres Puntas ya da Punta Descado seviyesinde yaklaşık 480 güney paraleli ve 650 derece batı meridyeninde, yani Horn Burnu

* Sicile kayıtlı gros tonaj, bir geminin toplam iç kapasitesini ifade eder. (ç.n.)

yakınlarında uçan ikinci Hollandalı misali barkenti alabora oldu ve battı; böylece veliaht prensle düştüğü ihtilaf sırasında bulunduğu taahhüdü yerine getirmiş oldu – her durumda kendisinden, teknesinden ve adamlarından bir daha hiçbir haber alınamadı.

Bu konuda da derhal yayılan söylentilere göre Orth ölmemişti ve Arjantin'de ya da Ateş Toprakları'nda* yaşamayı sürdürüyordu; babamı bu meselede en çok meşgul eden nokta işte buydu. Çünkü onun henüz deniz asteğmeni olduğu dönemde Avusturya tarafı, Johann Ort'un ve "La Plata'dan Valparaiso'ya giderken muhtemelen Cadbyses fırtınasında batan Saint Margaret"in akıbetini araştırmak üzere "Saida"yı Ateş Toprakları'na yollamıştı; bu fırtına ayrıca dört başka geminin ve otuz yedi denizcinin de sonu olmuştu; tıpkı Johann Orth gibi rütbesini kaybettikten sonra uzun yol kaptanlığı ehliyeti alan ve ticaret filosuna katılmayı düşünen biri olarak babamın bu olayda kendisiyle belli bir paralellik kurması ihtimal dahilindeydi. Gelgelelim Johann Orth'un taahhüt ettiği ölümden kaçtığını kanıtlamayı babam başaramadan monarşi 1918'de çöktü; babam da bir süre sonra, 1922'de öldü.

Hanedanın düşüşünde rol oynamak için şahsen ömrümce fırsatım olmuştu; ama asıl fırsatı 1914 yılında Avusturya Prensi Franz Ferdinand'a Saraybosna'da düzenlenen suikasttan sonra elde etmiştim. Çünkü tahtın varisinin vurulması, haklı olarak Prens Eugen ve Arşidük Carl ile aynı safta yer alan genelkurmay başkanı ve sonraki unvanıyla Mareşal Conrad'a 1907 yılından beri planladığı önleyici harbi ilan etme olanağını tanımıştı; Conrad'a göre Avusturya'nın kurtulması için bu savaş kaçınılmazdı ve gerçekten doğru zamanda başlatılabilmiş olsaydı aslında Radetzky'nin ölümünden bu yana göstermelik bir varlık sürdüren çifte monarşinin ömrü onlarca

* Güney Amerika'nın güney ucunda yer alan adalar topluluğu. (ç.n.)

yıl daha uzatılabilirdi. Ne var ki geç kalınan beş yılı aşkın süre artık geri kazanılamazdı. Zira İngiltere Kralı Edward'ın Almanya'nın ve Avusturya'nın çevresine yerleştirdiği çember, Bad Ischl buluşmasının başarısızlıkla sonuçlanmasından dolayı patlatılamamıştı, silahlanma aşamalarını neredeyse tamamlamış olan İttifak Devletleri'nin boğazını eskisi kadar sıkmıyordu sadece. Tabii bu arada Fransa ve İngiltere de tepeden tırnağa silahlanmıştı; hatta Rusya'nın en uç doğu kanadında bile Moğol birlikleri Avrupa'ya doğru ilerliyordu; öyle ki Amerika Birleşik Devletleri bile kıtaya müdahale etme düşüncesi içindeydi.

Gerçi başlarda Alman ve Avusturya orduları sıklıkla olduğu gibi milliyetçi bir dayanışma içinde zaferden zafere koşuyordu, hatta çifte kartal pençelerini Doğu'nun en uç kanadına atacakmış gibi görünüyordu; zira Rusya Çarlığı'nın çöküşünden sonra 1917'de Arşidük Karl Stephan'ın üçüncü kez kurulacak Polonya Krallığı'nın hükümdarı olması kararlaştırıldı – bu kararda muhtemelen onun kişisel bir girişimi olmamıştı, çünkü hükümet karşıtı muhalifliğe bir miktar yatkın bu Habsburglu henüz otuz beş yaşını doldurmadan atandığı amirallikten feragat edip kendini buharlı ve yelkenli yatların satışına adamıştı. Buna rağmen Ukrayna'da bir nişancı tugayına komuta eden oğullarından biri, Vasil Vishivanyi Ukrayna'nın gelecekteki hükümdarı tayin edildi ve bundan dolayı sürekli işlemeli Ukrayna gömlekleri giydi. Ancak bütün bu hak iddialarıyla bir yere varılamadı, çünkü sonunda savaş kaybedildi, monarşi çöktü ve çifte kartalın tüyleri, üzerinden araç geçen tavuğun tüyleri misali rüzgârlara karıştı.

Karl Stephan 1933'te öldü, Vishivanyi de Kiev Prensliği hayalinin tutmayan hesaplarının bedelini öyle bir şekilde ödedi ki Ruslar onu tam otuz yıl sonra, yani 1947'de Viyana'da, ilginçtir ki Habsburgergasse'de bir halıya sarıp hazır bekleyen bir kamyona attılar ve Vishivanyi yok oldu. Zira o Ukrayna hikâyesinin unutulmasını istemiş ve işlemeli gömlek giymeyi sürdürmenin tehlike arz edeceğini anlamış olsa da

Ruslar unutmamıştı; oysa sözleşmeli eski subaylar da yapacak başka işleri olmadığından olayları unutmamış ve Vishivanyi'yi o sarılıp götürüldüğü lokantada yemek yememesi konusunda uyarmıştı, ama Vishivanyi buna rağmen oraya gitmiş ve tıpkı keyifli olaylarda, alaylara onursal adların verildiği törenlerde ifade edildiği şekliyle "sonsuza kadar" ortadan kaybolmuştu. Ah tabii, alaylar artık bir zamanlar verilen adları taşımıyor artık, ayrıca pek çok yerde yaptığı gibi Stefan Zweig'ın konuk defterine de kendini kaydettiği şekliyle Guillaume d'Habsbourg-Lorrainne Archiduc d'Autriche'i ne gören ne de duyan oldu – ta ki geçenlerde balkon kapımızın eşiğine ansızın bir tavus kelebeğinin konduğunu görünceye kadar; ilk bakışta bunun bir amiral olduğunu düşündük; Karl Stephan da amiral olduğundan, ayrıca kelebeği babamın ölüm yıldönümü olan benim için anlamlı bir günde, yani 28 Ağustos'ta bulduğumuzdan, saçma bir şekilde bunun Arşidük ve oğlunun öbür dünyadan gönderdiği bir tür mesaj olduğunu düşünmeye başladık. Bunun Njegovan'ın* ya da Montecuccoli'nin** göçe çıkmış ruhları olabileceği şüphesini aklımızdan çıkarmaya karar verdik; bu durumu aşağıdaki şiirle ölümsüzleştirmeye çalıştım:

Altında komuta ettiği sancakla
o yaşam adına kefenlenen ölü,
O ölü ki öbür dünyada bile hâlâ
donanmanın uğultuları ve topçularla çevrili,
Bize bir işaret vermek istedi,
Ölüm vadisinin denizler hükümdarı,
Böylece Polonya'nın son hâkimi,
oğlu Vasil Vishivanyi'yi getirtti
Ve ikisi birlikte bize amirali yolladı.

---

* Avusturya-Macaristan İmparatorluğu döneminde filo komutanı ve amiral. (ç.n.)

** Avusturya-Macaristan İmparatorluğu döneminde savaş bakanlığında donanma komutanı. (ç.n.)

Uzun zaman önce susan
Konuşmak için çırpınıyordu hâlâ
Artık olmayan, olmaya çabalıyordu.
Yağmur derelerce çağıldıyordu,
Rüzgâr da gözyaşları içinde geziniyordu.
Lâkin halının içinde ve tabutta yatan iki kişinin zafiyeti yüzünden,
Karanlık diyarlardan gelen haber boşa gitmişti.
Böylece evimize sadece zayıf bir işaret,
bir tavus kelebeği ulaşabilmişti.

Artık ne Yedi Denizler'in ne de ölüler denizinin
efendisi olanın sancağını kuşanmıştı kelebek de,
Ölüler denizinin dalgalarını güçlükle aşıp gelmişti
Kelebeğin eşiğimize yumuşak inişini de görememiştik
Ah, ölülerin bile artık yaşamadığı hiç aklımıza gelmezdi,
Zira kanatları titreyen kelebek bile çok geçmeden donakaldı
Ve onlar gibi ruhunu teslim etti.

İki büyük savaş arasındaki yıllarda birkaç kez İtalya'ya gitmiştim, burada soyluların ortaçağ kuleleri olan *Torri Gentilizie*'ler özellikle gözüme çarpmıştı. Soylular vaktiyle evlerinin yanına sağlam kuleler inşa etmiş ve tehlikeli zamanlarda kendilerini bunların içine atmışlardı; amaçları kendilerini korumak kadar düşmanlarına bu kulelerden saldırmaktı. Burada mesele duvarların sağlamlığı ve kalınlığı değildi, asıl önemli olan kulelerin yüksekliğiydi, zira alçak duvar taçlarında toplanmış düşmanın üzerine daha yüksek kulelerden bir şeyler atmak ya da ateş açmak daha iyi sonuç veriyordu. Bir aile, gücü nispetinde kendine daha yüksek savunma sistemleri kurabiliyordu; Bologna'daki Asinelli'nin yüksekliği 500 fiti bulur, Garisenda ise sadece 350 fit yüksekliğine ulaşabilmiştir. Ama San Gimignano'da soylulara ait bütün kulelerin belediye binası kulesinden daha alçak inşa edilmesi koşulu vardı. İtalyan kentleri bu kulelerden taşlaşmış ormanlardan bakarcasına bakıyordu, ancak ağır topçuların devreye girmesiyle birlikte kule inşaatları sona erdi. Kuleler çürüyüp dökülmeye ve Garisenda gibi

yana doğru çökmeye başladı; çevre açısından tehlike oluşturdukları için kalıntıların çoğu yıkıldı ve en sonunda kulelerden geriye sadece kütükleri kaldı; bunların bazıları binalardan bile daha alçaktı artık.

Her şeyden önce şunu anladım ki çiftlik evimizin üst üste yerleştirilmiş cumbaları mimari açıdan bir İtalyan binasının kule kütüğünün taklidinden başka bir şey değildi. Evimizi yapan İtalyan mimar, kule kütükleriyle şık bir İtalyan evi inşa etmişti; hatta belki de bu uzantının ne olduğunu, ne işe yaradığını bilmeden yabancısı olduğu bir ülkede bir taklit gerçekleştirmiş ve uzantıyı iki cumba olarak tasarlamıştı.

Evimizin su boruları, giderler, kanalizasyonlar, elektrik prizleri, yalıtımlar gibi yararlı şeyler dışında bir tür kuleyle de donatılmış olmasının neden hoşuma gittiğini bilmiyorum. Kule işlevini tamamen yitirmişti, evi zerre kadar koruyordu, kule inşasından çoktan vazgeçildiği bir dönemde yapılmış olsa da yine de bir kuleydi ve bu hoşuma gidiyordu.

O yıllarda adaşlarım Alexander, Norbert ve Maria Magdalena (Mecdelli Meryem) dışında koruyucu azizlerim olarak özellikle iki azizi, Büyük Antonios'u ve Jude Thaddäus'u seçmiştim.

Alexander adını babamdan almıştım, babam da uzak bir akrabasından; Kral Stanislav Poniatovski'nin yüksek rütbeli bir memurunun oğlu olarak Rusya'ya giden bu kişi burada servet sahibi olmuştu, biz de bu servetin bize miras kalacağını ummuştuk. Ne var ki hayal kırıklığına uğratılmıştık. Norbert, tıpkı Arnold ve Herman gibi ailemizde nesilden nesle sürekli konulan kısmen ya da büsbütün bir Flaman adıydı; Maria Magdelena ise, adı babaanneme verilen, yanında bulunmaktan herkesin gurur duyduğu, dünyaya mal olmuş bir azizeydi.

Büyük Antonios, Katolik Hollanda'da adını taşıdığımız köyün hamisiydi. Köy bize miras kaldıktan sonra onun uzak bir akrabamız olduğuna dair muhtemelen yanlış bir kanıya

kapılıp onu bizzat bizim köyün hamisi yapmamız olacak şey miydi? İsa'nın akrabası olan Aziz Jude Thaddäus'a hürmet gösterme sebebim, çok önemli soylara mensup akrabalardan en iyisi hiç faydalanmamanın yollarını bana öğretmesiydi. Jesse ailesine mensup Maria Cleophas'ın oğlu olarak tabii onun ailesi daha da önemliydi, ama bahsettiğim gibi o bununla asla övünmezdi; bunun nedeni belki aksi halde onu da çarmıha gerecek olmalarıydı ya da akrabalara karşı duyduğu genel kuşkuydu. Hayat hikâyesinde yer alan şehit olduğu bilgisi adeta dindarlar arasında iyi etki yaratmak adına uydurulmuş gibi duruyordu. Ayrıca onun ve Büyük Antonios'un umutsuzca kaybolmuş şeyleri yeniden ortaya çıkarma konusunda mucizeler yarattıklarına inanmıştım.

O günlerde ayrıca, Avusturya'nın büyük devlet olarak çökmüş olsa da bir tür "operet devlet"* olarak yeniden küllerinden doğduğu anlaşılmıştı. Avusturya halkı, hatta hanedanın ülkeyi henüz yönettiği dönemde adeta hayatta kalma içgüdüsüyle operet tarzı sahte yaşama sığınmıştı. Çünkü böyle bir dönüş olmadan bu gidişatın son bulamayacağını daha o zamanlar öngöremeyen yoktu.

Bu ülkenin operetleri çağrıştıran yanı neydi ya da nedir? Özel bir niteliği olmayan ya da bütünüyle niteliksiz döviz kaynakları uğruna, kısacası yaz ve kış sezonunda beş ay boyunca yabancıları etkilemek ve yılın geri kalan yedi ayında onlardan doğrudan ya da dolaylı yoldan olabildiğince işsizlik yardımı koparabilmek uğruna kendi değerlerini, hatta en yükseklerini bile riske atmaya büyük ölçüde hazır olmaktır açıkçası. Turizmimiz olmasaydı nispeten ahlaklı bir ülke olarak kalabilirdik. Ama turizmle bunu başarıp başarmadığımızı burada tartışmayalım.

---

* Görkemli şekilde temsil edilmeyi önemseyen küçük devletler için Alman yayıncılığında kullanılan küçümseyici tanım. (ç.n.)

Ancak bu operetvari dürtü yalnızca alt tabaka diye tanımlanan sınıfla sınırlı değildir, bilakis ülkenin en üst tabakaları dahil bütün sınıflarına yayılmıştır. Sınıflarının operetvari durumunu sözleşmeli subaylar örneğin "Hussar Fever"da,* kontlar "Kontes Mariza"da, baronlar "Çingene Baron"da gördüler ve görmeye devam ediyorlar, kendini Tanrı'ya adamış olan son imparator, anlatılana göre "Csárdásfürstin"i imparatoriçeyle birlikte on beş-yirmi kez izlemişti. Halkın bütün kesimleri sadece ülkenin gerçek durumunu gösteren temsillere eşit derecede içerliyor. Kısacası, Avusturya artık Avusturya olmaktan çıkıp kendi gölgesine dönüştüğünden beri gitgide artarak kendi propagandasını yapmaktan başka bir yol bulamıyor ve özellikle de modern bir devlete dönüşerek kendi elleriyle tahttan indirdiği geçmişini yüceltiyor. Aslında hiç umursamadığı geçmişini geleceği için çıkar sağlamak amacıyla kullanıyor.

Hanedan gibi başka ülkelerde güncelliğini çoktan yitirmiş bir konuda bu ülkede bir tartışma meydana geldiği zaman bu durum özellikle açığa çıkıyor. Örneğin Fransa'da Paris Kontu'nun ya da Almanya'da Prusya Prensi Louis Ferdinand'ın ciddi hükümet krizlerine yol açabilmeleri çok zordur. Buna karşın Avusturya'da Habsburg Hanedanı'nın başı bugün hâlâ huzuru bozabilir. Hükümet üyeleri ve onların yerli ve yabancı konukları pratikte sık sık onun sofra takımlarından yemek yiyor, onun saraylarında kalıyor, mobilyalarında oturuyor, hazinesini sergiliyor, tablolarını evlerine asıyor ve onun ormanlarında avlanıyor ve bunları sırf Avusturya'nın propagandası uğruna yapıyor olsa da, Louis Ferdinand'ın mallarının en küçük bir parçasını bile yeniden elde etmesi olanaksızdır. Sarayın kendisi değil ama saraya ve saray çevrelerine bir zamanlar yakın durmuş olmak hâlâ önemlidir, hatta sarayın kendisinin bir zamanlar hiç olmadığı kadar önemlidir. Örneğin bir zamanların seçkin, şimdilerin artık o kadar seçkin olmayan sosyetesi ve eski ordu geleneği, Avus-

* 1925 yılına ait Alman sessiz komedi filmi. (ç.n.)

turya'da kendini bugün hâlâ birer güçmüş gibi gösterir ve ülkenin özellikle en iyi çevrelerinin yaygın bir *horror vacui** ile kaplandığı gerçeğine bakıldığında bu güçler, monarşinin en iyi zamanlarında olmadığı kadar güçlü bir sosyal terör havası estirmeye çalışır. Şöyle ki onlardan bir şey beklenmeyen ya da artık beklenmeyen kişilere artık Bay Falanca değil, "şu" veya "bu" Bay Falanca denir. Hatta delege Baron Burian, Bulgaristan Prensi I. Ferdinand'ın huzurunda sabık Arşidük Johann Orth ile yaptığı görüşme hakkında Bakan Kont Kalnoky'ye şunları yazmıştı: "Majesteleri (Bulgaristan Kralı I. Ferdinand) 'şu kişinin' (Johann Orth'un) karakterini öyle iyi tanıyordu ki, beyefendinin hangi niyetle ansızın ortaya çıktığını ilk anda çözememişti." Tabii, "şu kişinin" Coburg Prensi Ferdinand'ı Bulgaristan'da o makama getirdiğinin unutulmaması gerekiyordu; hem bunun dışında Burian diye bir baronun sabık da olsa bir arşidük hakkında böyle bir açıklamada bulunması küstahlıktı. Üstelik İmparator Franz Joseph de, Johann Orth'dan henüz arşidük olduğu yıllarda "şu arşidük" diye söz etmişti. Bir imparatorun bu davranışı yine kabul edilebilirdi, ancak Burian'in sözlerinde tuhaf, ama her şeye karşın ülkenin yabancısı olmadığı bir tavır vardı.

Bütün bu tipik Avusturya tarzına zaman zaman isyan edenler oluyordu tabii ki, ama bir insan ne kadar iyi bir Avusturyalıysa sonunda kendini bile tanıyamayacak bir noktaya gelmesi o kadar hızlı gelişirdi. Bunun örneği yalnızca Johann Orth değildi, adı sonradan Leopold Wölfling olan yeğeni Leopold Salvator ve onun kız kardeşi Luise von Toskana da bu insanlardan bazılarıydı; Luise von Toskana, kocası Saksonya veliahtını çocuklarının dil hocası uğruna terk etmişti, daha sonra otuz yedi yaşına geldiğinde yirmi dört yaşındaki besteci

* *Boşluk korkusu*, rölyef ve resim başta olmak üzere sanatta boş alanları süslemelerle doldurma arzusu. (ç.n.)

Enrico Toselli'yle evlenmişti. Ancak bütün Toskanalar; Habsburglar ve Bourbonlar arasında yapılan dört-beş evlilikten dünyaya gelmişti, derken taşıdıkları Bourbon kanı sonunda öyle ağır basmıştı ki, bu kanın yüksek yüzdesini hesaplayabilmek için bir bilgisayar gerekirdi. Hanedanın diğer dalları ve kolları da yoğun bir şekilde Bourbon'laşmıştır, burada başı imparatorun kendisi çeker; çünkü annesi, Bourbon-Parma prensleri Felix ve Xavier'nin kız kardeşlerinden biridir ve böylelikle İspanya veliahtı Hugo Carlos'un öz teyzesidir; bir başka deyişle adı aslında hiç Carlos olmamış olan Hugo, Avusturya İmparatoru'nun öz kuzenidir.

Aslında bütün bu Bourbon'laşmanın hanedanın ihtişamını artırmaktan başka bir işe yaramadığı düşünülebilir. Çünkü Robert le Fort'un* Normanlarla savaşırken 866 yılında Brissarhte'da kilise kapısının dibinde şehit olduğu günden beri Capet, Valois ve Bourbon hanedanlarının şanı, hatta kutsallığı artmıştı. Ama Bourbonlar yalnızca kendilerine karşı bağışıklık kazandılar; gelgelelim Habsburglar, Bourbon basiline karşı belli ki hâlâ dayanıksızlar; üstelik kimilerinin son çağ olduğunu düşündüğü çağımızda bu basil en büyük felaketlere yol açtı.

Keltlerden kalma özellikle göz banyosu için kullanılan buz gibi Fontaine de Jonas çeşmesindeki Undine Borbo ya da Burbo adını taşıyan su perisi ve karın bölgesindeki tıkanıklıkları, basur problemlerini, âdet düzensizliklerini, gut ve uyuz gibi hastalıkları iyileştiren su sıcaklığı otuz ile elli derece arasında seyreden Bourbon l'Archamboult'daki Fontaine de Saint Pardoux Çeşmesi, onca zaman sonra kendi adları altında imparatorluklarda ve krallıklarda bir dizi saçmalığa yol açıldığını nereden bileceklerdi! Üstelik bütün bunlar hem hâlâ varlığını sürdüren hem de var olmayı çoktandır istemeyen imparatorluklarda ve krallıklarda yaşanıyordu!

---

* Yürekli Robert. (ç.n.)

Hitler 1938'de nüfusun azımsanmayacak bir bölümünün tezahüratları eşliğinde Avusturya'yı işgal etti ve herkes Yahudi olmadığına dair az çok bir kanıt bulmanın telaşına düştü. Gerçi ülkedeki Yahudi sayısı yüksekti, ama her ne kadar Yahudi çıkmaları dilense de Avusturyalıların çoğu Yahudi değildi.

Benim şahsen baba tarafımdan ziyade, anne tarafımdaki atalarım arasında herhangi bir nedenden SS kapasitesi taşıyan bir geçmişle karşılaşmam daha kolay olmuştu; gerçekten de kimi akrabam Schutzstaffel'e (SS) hizmet etmişti.

Holenia'lar, aslen İspanya'nın –sayıları hiç de az olmayan– "seçkin" ailelerinin arasında yer almakla bilinirdi ve Otuz Yıl Savaşı sırasında Moravya'ya gelmiş, ama sonra Macaristan üzerinden Carinthia'ya göçmüşlerdi. Başka kaynaklara göre ise kökleri İspanya'yı istila eden "de los Godos" yani Gotlar'a değil, Moravya'yı istila eden Slavlara dayanıyordu. Ama öyle ya da böyle daha İspanya'dayken bile yüksek rütbelerle işleri olmamıştı; madencilikle, muhtemelen de cıva işiyle ilgileniyorlardı. Ama Moravya'da ve Macaristan'da madencilik alanında faaliyet gösterdikleri kesindi; Carinthia'da ise Bleiberg'deki önce Fugger, daha sonra da Kilzer loncalarına evlilik yoluyla dahil oldular ve yüzlerce madenciyi kurşun, altın, gümüş ve başka madenler çıkartmaları için çalıştırdılar. Madencilik dışındaki "diğer iş kollarının efendileri"ni temsil eden neredeyse bütün ailelerle; Perscha, Gordon, Pobeheim, Mühlbacher aileleriyle, hatta Tomatschger, Neydisser, Ainöth, Wieltschnig ve başka bir birçok aileyle çeşitli evlilikler yoluyla akraba oldular. Anne tarafımdan büyük dedemin, Sternfeld ailesine mensup annesinin sorumsuz yaşam biçiminden olsa gerek, gün geldi bütün sülaleyle ilişkileri koptu; dolayısıyla ailenin İspanya'nın Alma köyünden mi –ki burası en detaylı haritalarda bile bulunamayan muhtemelen yalnızca yirmi nüfusu, bir ineği ve iki domuzu olan bir yerdi– ya da Moravya'nın Pribor kentinden mi geldiği önem taşımaz oldu. Ama her durumda aile fotoğraflarına biraz mahmur mavi gözler

ve belli ki yüzyıllardan beri çalışmamış şahane eller damgasını vuruyordu ve bütününe bakıldığında Holenia ailesinin kökeni Carinthia'da bile, sahibi oldukları maden ocaklarına ve Wasserleonburg şatosuna ait dağların ormanları kadar karanlıkta ve maden ocaklarının kuyuları ve tünelleri kadar yeraltında kaldı.

Baba tarafımdan büyükbabamın hayatını araştırmaya başlayınca çözülmesi herhalde daha olanaksız ayrıntılarla karşılaştım. "Canterville Hayaleti"nde biri, "Burada öyle insanlar tanıyorum ki," der, "bir büyükbabaya sahip olabilmek için bin dolar ödemeye hazırdır." Benim büyükbabam önce üsteğmen ve tugay emir subayıydı, sonra II. derece süvari yüzbaşısı, o devirdeki tanımıyla Auersperg Cuirassier Süvari Alayı İkinci Süvari Yüzbaşısı oldu, alayın adı daha sonra Rus Çarı I. Nikolay olarak değiştirildi; büyükbabam 1848'de İtalya'ya karşı yürütülen savaşa, 1849'da da Macaristan'a karşı yapılan sefere katılmıştı. Macaristan'dan geri çekilirken, seksen süvariyle birlikte bir mühimmat nakliyesini onları takip eden süvarilerden kurtararak büyük başarı kazandı; tekrardan Macaristan'a dönerlerken Pered yakınlarında alayının 3. Bölük komutanı olarak güç durumda kalmış 2. Bölüğü, komutanı Schindlöcker'le birlikte kurtararak daha da öne çıktı. Bunun için kendisine bulunduğu rütbe açısından orantısız bir yükseklikte olan III. derece Demir Taç Nişanı verildi ve şövalyelik makamı da bu nişana bağlandı. Ocak 1850'de I. Derece Süvari Yüzbaşısı rütbesine terfi etti, gelgelelim çok geçmeden beklenmedik bir anda alaydan kayboldu ve jandarmanın içinde ortaya çıktı.

Acaba ne olmuştu? Belgelerde bu konuda bilgiler yer almıyordu, tıpkı veliaht prens olayında olduğu gibi konuyla ilgili ne varsa kayıptı, hatta en önemli evrak bile bulunamaz olmuştu. İçerikleri hanedanın itibarını zedeleyebilecek ve bir anlamda mumyalanmış devletin dışarıya karşı görüntüsünü bozabilecek belgeleri ortadan kaldırmak Avusturya'ya özgü bir davranıştı. İlgili yöntemler, Şansölye Metternich zama-

nından kalmaydı ve en sonuna kadar kullanıldı, hatta bazen cumhuriyet döneminde bile örneğin eski orduyla, dahası sarayla ilgili meselelerde devreye sokuldu; şimdi bizzat cumhuriyet tarafından ya da cumhuriyet döneminde bile monarşinin zayıflıkları örtbas ediliyor.

Sonunda kendi içinde bir amaç haline gelen bu örtbas durumu her yere öyle işlemişti ki, nihayetinde büyükbabamın şerefine leke düşüren kaderinin nedeni kendi ailemiz içinde dahi örtbas edildi. Amirini tokatladığı, sonra da onunla düelloya giriştiği kulaktan kulağa yayıldı yalnızca; bazen de düellodaki rakibinin daha sonra savaş bakanı olan ve bu kimliğiyle Johann Orth'un amansız düşmanı kesilen Kont Kalnoky olduğu, bazen de büyükbabamın düelloyu süvari sınıfını teftiş eden Kont Pejachevich ile yaptığı iddia edildi. Ne var ki bilinen amirleri arasında ne bir Kalnoky ne de bir Pejachevic bulunuyordu. Zor dönemlerdeki albayı Baron Minutillo'ydu, o da Demir Taç ile taltif edilmişti; yarbayı Baron Baselli, binbaşıları Kont Coudenhove ve von Eberling adında bir beyefendiydi. Olayla ilişkili evrakı yok etmekle devlet hazinesi yine her zamanki başyapıtlarından birine imza atmıştı. Büyükbabamın düellodaki rakibi büyük olasılıkla yüksek rütbeli değildi ama hiç değilse konumu yükseltilmiş biriydi ve bu yüzden ne pahasına olursa olsun bir skandalın önüne geçilmeye çalışılıyordu; böylece susması karşılığında sadece jandarma bünyesinde de olsa büyükbabamın rütbesi elinden alınmadı. Ne var ki taç nişanı da kayıplara karıştı.

Bu, Avusturya standartlarına göre bile ağır bir durumdu. Büyükbabamın haklı olarak fiziksel saldırıda bulunduğundan kuşku duymamaya başlamıştım, zaten veliaht prens de bu cezanın muhatabının ait olduğunu düşündüğü sosyal sınıf hakkında asla olumlu bir fikre sahip değildi, bu insanların cahil ve korkak olduğunu söylemişti. Muhtemelen haklı yere görevden alınan babamın aksine büyükbabam haksız yere ona böylesine kötülük yapan bir rejime zarar vermeye asla çalışmamıştı. Bu tarz bir felakete uğramak anlaşılan ailemize özgü

bir durumdu ve bununla mücadele etmenin anlamı yoktu. Monarşi günlerinden bu yana koşulların tamamen değişmiş olmasına rağmen benzer bir talihsizliğin gelip beni de bulmasını beklemeye başlamıştım. Benim için artık talihsizlik sayılmasa ve beni uzunca bir süre bekletmiş olsa bile miadı dolmuş, garip diyebileceğim bir kadersizlik sonunda benim de başıma geldi; aslında artık başıma gelemeyecekken geldi.

Sonuçta aileler bireylerden daha güçlüdür ve evimizin hâlâ bir kulesinin olduğu, zira evlerimizin vakti zamanında kulelerle güçlendirildiği bulunduğumuz taşrada anlaşılınca, felaket adeta sırf bize ait olduğu ve bizi hiç bırakmadığı için şansını bir de benim üzerimde denedi. Sülalede büyükbabamdan geriye doğru gidildiğinde, askeri şanssızlıklara maruz kalmış en yakın kişiler bir yüzyıl geride bulunuyordu; bir öncekiler neredeyse bir bu kadar daha gerideydi ve bu böyle sürüp gidiyordu; bizim kuleden eski zamanlardaki kulelerimize dönmek için aradaki mesafe çok daha uzundu.

Bununla ilgili bulduğum bir sonraki şey, Belçika'nın Presles köyünde bir şatonun yanına inşa edilmiş, evimizin kule kütüğüne benzeyen bir topçu tabyasıydı; tek farkı, topların tahminen üç-dört yüz yıllık olan binanın arazisi üzerinde rahat hareket ettirilebilmesi için çok geniş tutulmuş olmasıydı. Ayrıca yaklaşık aynı yaşlardaki Hollanda'daki Waesschout ve Meetkerke ile yakınlarında bulunan Bodhingien, Soncx ve Lassue şatoları da gündemdeydi. Bunların kulelerinin olup olmadığını etraflıca araştıramamıştım. Namur yakınlarındaki birkaç mülkümüzün sanırım hiç kulesi yoktu, yalnızca Namur içindeki Tour Joyeuse'ün ve Obliette'in neredeyse tamamen dökülen kalıntıları vardı.

Eve dönüş yolunda Krähenberg'de birkaç gün misafir edildim ve ormanlarla kaplı Ardenler'i uzaktan şu dizelerle andım:

Ardenler'de dünyanın ağacı vardı.
Tanrılar da gelirdi oraya.
Kahramanlar gövdesi muazzam bir şiddetle devrilirken
yırttı buraların alacakaranlığını.
Ama şimdi kesilen ağaçlar üzerinde orman yeniden büyüyor
Ağaçsız kalmış, kutsallığı bozulmuş dünyayı
mümkün mü sevmek?
Ama burada dünya hâlâ bir orman
Odenwald Dağları'nda gerçekten hâlâ orman dünya.

Çok daha eski zamanlardan kalma, Bourbonnais eyaletinin tam orta yerindeki kulelerimizden üçü bir seyahat rehberinde şöyle anlatılır:

O sağlam şatodan tek geriye kalan kuzey tarafındaki üç kule –ki bunların hemen dibinde içlerinde döner merdivenlerin yer aldığı birer küçük kule daha vardır– kısmen rustik taştan yontularak düzleştirilmiş kaideler üzerinde oturur. Üç kulenin de dış kaplamasının tekdüzeliği bir yana, yüksekliklerinin dörtte üçü hizasından itibaren 14. yüzyılda yükseltildikleri açıkça görülür. En üstlerinde yer alan kesik konilerin tepesinde vaktiyle siperler ve mazgallar sıralanırdı. Devasa duvarların içinde dar, dikdörtgen pencereler ve yüksek ok fırlatma yarıkları bulunur.

Kulelerin arka tarafında eskiden üst üste iki büyük salon ve her birinin sivri bir kemeri vardı. Çeyrek yivli ve oluklu sivri kemerler, çeşitli maske ve suratla süslenmiş çanak şeklindeki kaideler üzerine oturtulmuştu. Dışarıdan bakıldığında dikdörtgen gibi duran pencereler, içe doğru genişleyerek kemer ve taştan kademelerle donatılmıştır. Ortadaki kulenin altında muhtemelen bir sarnıç vardı, çünkü belli su hatlarının tamamı oraya doğru uzanmaktadır. Ayrıca zemin katta su çekilebilecek bir ağız bulunuyordu. Tuvaletler batı tarafındaki kulede yer alıyordu.

Kulenin harabeye dönmüş olmasına karşın bütün bunları kolayca canlandırmak mümkündür. Ayrıca bir zamanlar üst

salonu alt salondan ayıran ahşap zemin döşeme kirişlerinin üzerinde oturduğu çıkmalar bugün hâlâ katlar arasında mevcuttur. Zemin kat bugün büyük ölçüde toprağa gömülüdür. Üst katta sekiz adet kaburga tonoz bulunuyordu, bunlar tıpkı sütun başlıkları gibi daha önce belirttiğimiz çokgen, kornişlerle donatılmış ve duvarlardan çıkıntılı tabakalar üzerine oturtulmuştu. Bacaları üst üste konumlandırılmış iki güzel şömine bugün kısmen yıkılmıştır.

Kulelerimize duyduğum ilgiden dolayı gerçekleştirdiğim birçok keşif yolculuğundan sonra geldiğim nokta gösteriyordu ki çoktandır mevcut olmayan bir ordu; yani önce dedemin, ardından dolaylı bir yol izleyerek deniz kuvvetleri üzerinden babamın rütbesini fesheden Avusturya-Macaristan Ordusu sonunda bana da zarar vermişti ve bu şöyle gelişmişti:

Bu orduyu methetmek gibi yanlış bir fikre kapılmıştım. Ülkeyi, onu yönetenleri ve halkı övmek, Avusturyalı şairlerin oldum olası düştüğü bir hataydı ve sonunda insanlar onlara, onlar da kendilerine bunu neden yaptıklarını defalarca sorardı. Şahsen ben de Avusturya ordularını öven koca kitaplar yazarak hata yapmıştım.

Çünkü bizim ülkemizde edebiyat bilgisinin okuyarak değil, dedikoduyla çoğaldığını unutmuştum. Her şey kulaktan dolma bilgiye dayanıyordu, bilhassa sözde üst tabakanın bir kısmı pratikte doğrudan cahillerden oluşuyordu. Bu, onları çekici kılıyordu belki, ama içinde adeta bulanık, yüreksiz ve değişmez bir tehlike de barındırıyordu. Elli ya da altmış kişiden bir araya gelen yüksek mevkiden gruplar, kendileri kadar yüksek mevkiden olmayan, ama entelektüel düzeyde daha deneyimli olması nedeniyle yazılanları ve konuşulması gerekenleri özümsemiş bir okuru zaman zaman bünyelerine alırlardı; bu kişi bildiklerini aktarırdı, ardından bu bilgiler dedikodu kazanında öylesine eğilip bükülürdü ki sonuç kimsenin işine gelmezdi. Örneğin Friedrich Schiller'in "Haydutlar" adlı dramasının İmparator I. Franz aleyhine olduğunu bilmek yeterliydi, çünkü içinde "Franz'dır herge-

lenin adı" diye bir cümle geçiyordu; ayrıca "Habsburg Hanedanı'nda Kardeş Kavgası"ndan*, hanedana atılmış alçakça bir iftirayı konuşurcasına fısıltılarla söz edilirdi.

Hepsinden öte ordunun kalıntıları, özellikle de süvariler savaşta gerçekte nasıl davrandıklarının, dolayısıyla savaştaki hatalarının anlatılmasını istemiyordu. Geriye dönük olarak savaşı ve savaştaki kendi tutumlarını yüceltmeyi ağızlarına dolamışlardı, tabii savaş bittikten sonra kendi kahramanlıklarını savunmak kolaydı, çünkü artık ateş edilmediği için iddiaların sağlamasını yapmak olanaksızdı. Kısacası süvari birliğinden zaman zaman bir araya gelen on beş-yirmi ya da birkaç yüz subay, benim onları yeterince idealleştirmediğim sonucuna vardı; ayrıca birkaç alaydan ihtiyatlı davranıp ölmemeyi başaran bir grup, sonunda toplantılarına gelmemi istemedi.

Demek nihayet, diye düşündüm. Nihayet, çünkü olayın üzerinden uzun zaman geçmiş olmasına karşın, "Radetzy Marşı"ndaki Trotta'ların talihinin tersi olan ailemin askeri kariyeri hedefine ulaşmıştı. Büyükbabamın kazandığı onurların elinden alınmasıyla başlamıştı her şey; ardından alışkanlıklarını babamın üzerinden sürdürmüş ve benimle tamamlamışlardı. Ben aslında memnun sayılırdım. Zira haritalarımızdaki kehanetler hiç değilse boşa çıkmamış, yerine gelmişti artık. Gerçekleşemeyecek şeylerin bile gerçekleşmiş olması bir anlamda rahatlatmıştı. Anlaşılan kaderime artık kafa yormam gerekmiyordu, zaten gerçekleşmişti.

Cannae Muharebesi, Cortrai ve Guinegate gibi Altın Mahmuzlar Savaşları, Gorlice-Tarnow Taarruzu, Sassow Taarruzu gibi eski savaşlardan 1918 yılında yapılan Piave Nehri Muharebesi, karakteristik bir isim alamamıştır.

---

* Franz Grillparzer'in 1848 yılında yazdığı beş perdelik oyun. (ç.n.)

Sonraları Üçlü İtilafın, İttifak Devletleri'ne karşı yalnızca Batı'da zafer kazanabildiği sıklıkla iddia edilmiş, kararın savaşın gerçek bitiminden çok önce verildiği savunulmuş ve çeşitli tarihler açıklanmıştı; bu tarihlerden biri Fransızların I. Marne Muharebesi'ni kazanarak Almanların ilerlemesini durdurduğu Eylül 1914 idi. Evet, hatta Almanlar Paris'i almak niyetindeydi ve süvari sınıfı zaman zaman Eyfel Kulesi'ni incelemeye gitmişti. Ne var ki o günlerde asıl karar Doğu'da, Tannenberg Muharebesi'nde verilmişti. Çünkü Ruslara karşı kazanılan bu zafer, Doğu'yu korumak amacıyla Batı'dan çok fazla birlik geri çekildiği için Fransızlara karşı zafer kazanılamadığı anlamına geliyordu yalnızca – gelgelelim Prusya'nın geçici bile olsa işgal edilme fikri bir Almanın zihnine nüfuz edemezdi. Hindenburg henüz o tarihte, Hitler'in iktidara gelmesine göz yumduğu 1933 yılında olduğu gibi tehlikeli bir figür olduğunu kanıtlamıştı: 1914 yılında Doğu Prusyalı sülalesinin hatırına –gerçi olacakları henüz tam anlamıyla öngöremeden– topyekûn zaferi ve monarşiyi feda etmişti; 1933'te de bu defa bile isteye demokrasinin parçalanmasına izin verdi. İki tarafın toplam bir milyon kayıpla giriştiği, aynı zamanda engellediği Verdun'ün olası ele geçirilmesi bile Birinci Dünya Savaşı'nda Almanlara zafer kazandırmaya yetmezdi.

Zaferi –tabii başkalarına– aslında Rusya'nın uçsuz bucaksızlığı kazandırmıştı; sonunda iki yüz tümeni bütünüyle çökmüş olsa bile Rusya gerçek anlamda asla yenilemezdi; son Alman taarruzu 21-26 Mart 1918 arasında Amiens'de, Nisan sonu Armentières'de ve Bailleul'de ve Haziran ortasında Soissons'da ve Reims'da tümüyle başarısızlıkla sonuçlansa da İtilaf Devleri'ne kesin zaferi Fransız cephesinin yıpratma savaşları da sağlayamamıştı; İtilaf Devletleri nihai zaferini, Mareşal Conrad'ın haziran ayında komuta ettiği Piave Nehri Muharebesi'nin başarısızlığa mahkûm olmasına borçluydu. Çünkü başarılı olsaydı, daha doğrusu başarılı olmasına izin verilseydi İtalya hızlıca yeni-

lirdi ve Almanlara destek vermek ve de İngilizleri, Fransızları hatta henüz Okyanus üzerinden gelmiş olan Amerikalıları müthiş üstün topçu silahlarıyla birlikte denize dökebilmek için Batı'ya yeterince birlik kaydırılırdı. Savaştan sonra İtalyan Mareşal Cadorna, Mareşal Conrad'a Innsbruck'ta vaktiyle Avusturya'nın Piave Nehir Muharebesi'ni kazanması durumunda İtalya'nın sekiz günden fazla direnemeyeceğini söylemişti. Bu belki keskin bir ifadeydi ama Piave kıyısında yenilmeyi Savoy Hanedanı kaldıramazdı; işte bu yüzden Piave Nehir Muharebesi, Savoy Hanedanı'nın yenilgisine dönüşmemeliydi.

Vaktiyle İtalyanların karşısında Conrad'ın ordu grubu, Arşidük Joseph'in ordu grubu ve Mareşal Boroevic'in ordu grubu olmak üzere üç ordu grubu vardı ve toplam elli iki ila elli dört tümenden bir araya geliyordu. Bunlardan otuz birlik cephedeydi ve 19,5 piyade bölüğü ile iki süvari bölüğü onların arkasında yer alıyordu. Toplamda 553 tabur, 891 batarya, 71 piyade alayı, 27,5 süvari alayı ve yaklaşık 5 bin makineli tüfek mevcuttu.

Conrad'ın başlangıçtaki planı Alpler'den denize doğru ilerlemek, Isonzo kıyısında benzeri görülmemiş bir yenilgiyle geri püskürtüldükten sonra Piave kıyısında toplanan İtalyan ordusunun tamamını arka bölgeden koparmak ve yok etmekti – başarılı olamayacak kadar alışılmamış boyutlarda bir karardı bu. Zira çok geçmeden Arşidükün ve Boroevic'in hırsları devreye girmişti. Cannae Muharebesi'nden daha şiddetli bir muhasaranın söz konusu olacağını kavrayamamışlardı ve taarruza geçmek istiyorlardı. Böylelikle düşmanın imha edileceği neredeyse kesinken cephenin tamamına toplu bir taarruz gerçekleşti ve üç ordu grubu da kesin yenilgiye uğradı.

Yeni ve yavan plana göre başarı artık kuzeyden değil doğudan, cephenin Arşidükün ve Mareşal Boroevic'in ordu gruplarının buluştuğu noktasından kazanılacaktı. Burada siperlerde iki piyade ve bir nişancı tümenine sahip

XXIV. Kolordu bulunuyordu, arkalarında biri Honved diğeri yedekte bir Honved Piyade Bölüğü olmak üzere iki süvari tümeni vardı. Güneyde, artık Isonzo ordusuna dahil olmuş, siperlerde üç piyade tümenine ve yedekte bir nişancı tümenine sahip XVI. Kolordu arkadan geliyordu; buna iki Honved Piyade Tümeni ve siperlerde iki piyade tümeni, ayrıca yedekte bir süvari tümeni ile "asıl darbe grubu" olan IV. ve VII. Kolordu katılmıştı. Daha da güneyde XXIII. Kolordu konuşlandırılmıştı.

Üstelik zaten anlamsız bir noktaya gelmiş taarruzun zamanı da ifşa olmuştu; burada amaç Conrad'ın yararsız hale getirilmiş hedefini daha da yararsız kılmaktı ya da başka bir deyişle: İmparatorluk savaş planının bütün karışıklığına karşın, İtalya ve belki de Avusturya tarafında başarılı olmasından mı korkuluyordu? İtalyanlar daha sonra nazik bir şekilde, Alpler'in eteklerinde yer alan Altipiani'de yalnızca Avusturya birliklerine telefonla verilen bir emri dinlediklerini ve bu emirden topçu sınıfı hazırlığının başlama zamanının yanı sıra piyade birliği saldırı zamanını da çıkardıklarını savundular. Bu emri gerçekten dinlemişler miydi; yoksa bu, bugün bile hâlâ susturulamayan belli söylentiler doğrultusunda Avusturya tarafının, üstelik çok yüksek bir makamın ihaneti miydi? Piave Nehri'nin iki yakasındaki güçler gerçekten karşılıklı bir güvence mi sağlamak istemişti? Ah, Piave'nin iki yakasındaki o güçler bugün neredeydi?

Bu kadar yeter, Dante'nin sözünü biraz değiştirerek "*non si pensava quanto sangue costerebbe*"* diyorum; Avusturya'nın yaklaşık yüz elli bin gaz bombası her ne kadar boşaltılmış İtalyan piyade ve topçu mevzilerine atılsa da, Conrad'ın ordu grubu hızla ilerledi, ardından Fransız ve İngiliz destek birliklerinin çok güçlü bir direnişiyle karşılaştı; ancak Mareşal, saldırganları aynı günün akşamı başlangıç

* Dante: "*non vi si pensa quantıosangue costa.*" (Ne çok kana mal olduğunu kimse düşünmüyor.) (ç.n.)

pozisyonlarına geri gönderecek güce ve özdisipline sahipti; oysa en tehlikeli düşman olarak, üstelik en tehlikeli noktada en güçlü birliklerle karşı karşıya getirildiğinden kuşkusu yoktu. Arşidük, gerçi Piave'nin batısında yer alan Montello tepelerini ele geçirdi, ancak birkaç gün direndikten sonra o da geri çekilmek zorunda kaldı; Boroevic ise ölüm saçan İtalyan topçu ateşleri altında nehri onlarca kez aşan adamlarının, özellikle de öncü birliklerin kahramanlığına inat yerinden neredeyse kıpırdamadı.

Arşidük, rütbesi nedeniyle sorumlu tutulamadığından, Boroevic'i ise bilmem kaç Isonzo savaşının galibi olarak kimse –en azından resmen– sorumlu tutmak istemediğinden, sorumluluk kilise yasalarına yeterince boyun eğmediği için zaten sevilmeyen Conrad'a yüklendi; komutanlık görevinden alındı ve Arciere muhafız birliğinin başına getirildi; imparatorla görüşmek üzere Viyana'ya geldiğinde pek çok nahoş olayda olduğu gibi kendini imparatorun yerine imparatoriçenin karşısında buldu. İmparatoriçe ona sadece, "Ee, Arciere muhafız birliğindeki görevinize başladınız mı?" diye sordu; bu, bir başbakana Ballhausplatz meydanındaki mürekkep hokkalarıyla ilgilenip ilgilenmediğini sormakla eşdeğerdi.

Avusturya ordularının girdiği son savaşın artçısıydı bu.

Beni böylesine hayal kırıklığına sürükleyen geçmişime duyduğum ilginin her şeye rağmen peşinden gidebilmek için bir kez daha kulelerimizi incelemeye yöneldim. Sıklıkla yaptığım gibi bu kez de Belçika üzerinden Fransa'ya gittim ve kendini kadermiş gibi göstermesine göz yummadığımız sürece aslında var olan bir tesadüf sonucunda sınırın daha bu tarafında, daha doğrusu sınıra yüz adım kala Kalterherberg yakınlarında Engels adlı bir ailenin odalarını yabancılara kiraladığı bir çiftlikte geceyi geçirdim. Çiftlik Ardenler'in en yaban bölgelerinden birinde ormanın ortasında yer alıyordu, Roer

Nehri çağıldayarak akıyordu; çiftlik sahipleri bir tür pansiyonculuğun yanı sıra mütevazı bir tarımla uğraşıyor, ayrıca bölgede iyi bir üne sahip bir tahıl likörü yapıyor, satıyor ve alıcısına gönderiyordu.

Çiftlik binasının yanında Engels ailesinin yaşadığı ve nadiren müşteri ağırladığı bölüm bulunuyordu, bu yapıya içinde saman balyalarının depolandığı bir şapel ya da kilise dahildi. Kilisenin arkasındaki vaktiyle muhtemelen kutsal oda olarak kullanılan bir ya da iki alan, artık likör imalathanesiydi. Yakınlarda ayrıca bir balık göleti vardı. Bütün bunların garip bir yanı yoktu. Gerçekten tuhaf olan bahsettiğim gibi çiftliğin hemen yakınından sınır boyunca iki demiryolu hattının uzanmasıydı; bunlardan daha alçakta olanı çoktan, daha yüksekte olanı yakın bir tarihte geçişe açık bırakılarak muhtemelen Eupen ve Malmedy adları altında Belçika'ya bırakılmıştı; her iki hat da çiftliğin hemen önünden, boğazı andıran bir vadiden geçiyordu, vadiye bir zamanlar kurulmuş iki köprü şimdi çökmeye yüz tutmuştu.

Bu çiftliğin adı Reichenstein idi. Sanırım Köln'den gelen tarihi eser idaresi görevlilerinin sıklıkla ziyaret ettiği ve bölgenin tarihini yakından tanıyan bu insanlar bana çiftliğin bir zamanlar bir manastır, ondan da önce Franklar döneminde bir saray olduğunu anlattılar. Verdun Kontu Richwin diye biri burayı 890 yılı civarı büyütmüş ve mülke kendi adını vermişti.

Araştırmalar elli yıldan daha kısa bir süre önce, 923 yılında öldürülen bu Ardenler kontunun, sonradan kurulacak Lorrain Hanedanı'nın, dolayısıyla Avusturya İmparatorluğu hanedanının belgelenen en eski atası olduğunu ortaya çıkarmıştı; o tarihten beri Reichenstein, bu hanedanın en eski makamı kabul edilmekteydi.

Richwin –ancak sadece söylenceye göre– Maasgau Kontu Giselbert ile İmparator Lothar'ın kızlarından birinin oğluydu ve bu iki kişi sonradan kurulacak Hesse Hanedanı'nın atalarıydı. Giselbert ise soyunun Alberich'e uzandığını belirtiyordu; Alberich, Batı Frank Merovenj Hanedanı'nın deniz

ejderi soyunun en yakın Doğu Frank akrabalarından biri olan Clojo'nun oğluydu.

Çok eski devirlerin soluğunu, tıpkı bana onları anlatan insanların soluğunu yüzümde hisseder gibi olmuştum ve geceyi Richwin'in evinde geçirirken, bir anlamda kendi elleriyle trajik biçimde tahtı kaybeden imparatorlarımızın kökenini temsil eden Richwin'in ruhunun sıradan Renanya bölgesi sakinlerine kiralanan odalarda hâlâ dolaştığı duygusuna kapılmıştım.

Böylece onu bu dizelerle hatırlamayı uygun görmüştüm:

Denize girenlerin karşısında denizden
denizayısı gibi kocaman ve boz yükselen neydi?
Oysa rüzgâr ve boşluktu yalnızca
ve dalgalar çayırları kükretiyordu.
Kral kendini sarhoş sanıyordu
Çünkü bak, suların mavisi onun ateşinin saçaklarına karışıyordu
Ve canavarın çifte yaşamı
Kral karısının güzelliğiyle birleşiyordu.

Balık kokusunu oğluna geçirmişti,
Gebe kadına bile balık yağını bulaştırmış
ve sudan gelen mahlukla kralın çocuğunu tereddütsüz zehirlemişti.
Fransa'da Tournai'ye egemen olan somon balığı
Bu yüzden iguana imiş, diyorlardı.
Ve diyorlardı ki Ardenler'in sihir yapmayı bildiği söylenen Alberich'i
bir semender imiş ve sadece yarısı insanmış.

Şimdi hava soğuduğunda duvarları buğulanan odalarda
torunu geziniyor yalnızca.
Onun zırhının parladığını görür gibi oluyorsun,
Oysa görmüyorsun onu.
Roer Nehri'nin parıltıları içinden bazen doğrulduğunu, ormana doğru, Bühl yakınlarındaki eski saraya geldiğini sanıyorsun,
Cılız saksı bitkilerinin hışırtısında timsahın sürünmelerini duyuyorsun,
Atanın, canına kıyılan sürüngenin sesini.

İki haftalığına kiralamışsan burayı,
Çevrende nelerin başladığını ancak fark ediyorsun.
Dolabın altında saklandığı yeri bulup, cılız balçık ağında
başka zaman solungaçların olduğu yerde
Kalbinin ölüm korkusuyla küt küt atışını görüyorsun:
Sonradan büzülüp küçüleni
Kımıldamadan dik dik bakanı ve
Soyunun tüm felaketlerini ısrarla bekleyeni
Vurup öldürmeliydi bahçıvan çocuk.

Destanlar çağının sonuncusuydu o.
Eşleri Gisela'nın ve Imeza'nın koynundan çıkmasalar bile
Bu varlıkların soyunu yürütmeye yetmemişti.
Sihirli güçleri Verdun ile Viyana arasında
kim bilir hangi yollarda paramparça olmuştu,
geceleri yatakta dümdüz edilirken
ördek avı için kendilerini yırtmaları bile
onlara artık Ricuin'i hatırlatmıyordu.

Aslında bana sadece kulelerimizden ***birinin***, içlerinde en eski ve en orijinal olanın incelenmesi kalmıştı.

Oraya giderken vakti zamanında bizim olan ve çok uzun zaman önce bağımsızlığını geri verdiğimiz yakınlardaki bir kasabadan geçtim. Burası başlarda kırk elli sakinin ve çiftçinin yaşadığı bir yerleşim bölgesiydi, şimdilerde nüfusu on binleri bulmuştu. Adı Saint-Dizier idi ve çok sayıda fabrikaya, özellikle de yüksek binalara sahipti. Burada en fazla bir pazaryeri bulacağımı düşünerek ne kadar geri kaldığımı hissettim, oysa şimdi karşımda devasa kulelere sahip bir kasaba vardı. Gelgelelim kuleler yeni çağa aitti, yüksek binalar ise muazzam ama savunmasızdı. Bence bunlar savunma gücü bakımından en sıradan şatonun kuleleriyle bile kıyaslanamazdı. Örneğin New York bu yeni kulelerle doluydu, ne var ki en ufak bir askeri müdahale bile böylesine abartılı bir kenti karmaşaya sürükler, büsbütün savunmasız kılardı. Ne gaz ne de elektrik kalırdı, ne

asansörler çalışır ne de sular akardı; ateş açılması neticesinde meydana gelen en ufak bir arıza, hele ki bomba ya da füze atılması tamamen yıkıcı bir etkiye yol açardı. Adeta kentlerin kenti olan bu kent bütün suretiyle kendi çöküşünü kendi hazırlamıştı.

Ona ulaşmak üzere yola koyulduğum kule de beni aynı şekilde hayal kırıklığına uğratmıştı. Çünkü artık yerinde yoktu. Çoktan yıkılmıştı. Mansart'ın bir şatosuna ve büyük ustanın şatonun çevresine kurduğu bahçelerine engel teşkil etmişti ve yaklaşık yüz elli yıl önce yıkmışlardı. Champagne bölgesi kireç taşından inşa edilmiş kulenin duvarları dörtaltı metre kalınlığındaydı, yüksekliği kilise kulesini aşıyordu. Soyumuz gerçekten ondan geliyordu. Ama artık yoktu ve herkes gibi bizim de hiçten geldiğimiz duygusuna kapılmıştım. Champagne'lı mareşallerin elliyi aşkın başka malikâneyi de buradan yönettiği, kalelerin tam orta yerinde bulunan bu devasa esas kulenin durduğu yerde şimdi yalnızca yarım bir küre şeklinde budanmış kocaman çok eski şimşir çalıları yetişiyordu. "Her şeyi doğuran ama sonra bağrına geri alan" toprağın bağrı gibiydiler.

Tekrardan eve döndükten sonra evimizin üst cumbasına, adeta bize kalan son kulenin içine oturup kendi kaderimi, bizimkilerin kaderini, çağımızın eylemlerinin boşluğunu ve kendi eylemlerimin boşluğunu düşündüm; sonra bu düşünceleri bizim tekrardan kaybettiğimiz –içinde kuleler geçsin ya da geçmesin– eski mülklerimizin olduğu birkaç dizede yakalamak istedim:

Bu yel değirmeni gıcırtısından farksız gevezeliği
artık dinlemeseydim keşke,
Agincourt ve Béthune'yi andıran dizelerim
Perwis'ten Upingy'ye kadar unutulsaydı keşke.
Presles, Hébronval, Noville, Anthien,
Taviers, Bossut, Boneffe, Branchon, Bourdines,
Marchienne-au-Mont ve Rosely'de kimseler gelip rahatsız etmeseydi beni.

Belrouart ve Bliscastel'da yatsam
ve hiç geri dönmeseydim keşke,
Yanmış bir kiriş gibi Beaufort'un
ve Saint-Remy'nin boş harabelerinde olsaydım
Ya da Saint-Cannat'da gümüş dikenli kalkanla örtülseydim
aç köpekler ağıldaki alageyikleri parçalarken;
ya da Rumigny'nin damtaşı döşeli
bütün çatıları üzerime yıkılsaydı.

Sabahları Ortenburg'un ve çevrenin ağaçları
beni hışırtılarıyla uyandırsaydı keşke
ve ben giderken Reckovice ve Racice tarlaları
arkamdan usulca dalgalansaydı.
Yaz bitmeye yüz tuttuğunda
ve üzeri buğuyla kaplı dere usul usul aktığında,
keşke ilk kar tanesi düşene kadar kalabilseydim
Wasserleonburg'un ve Ottmanach'ın
kardan akordu bozulmuş çanlarını dinleyebilseydim.

Modern Klasikler Dizisi - 226

Alexander Lernet-Holenia, modern Avusturya edebiyatının en önemli yazarlarından biridir. Ölüm ve yaşam, gerçeklik ve fantezi arasındaki çizgide ustalıkla gezindiği, gerçekdışı deneyimlerin gerçekliğe müdahale ettiği yapıtlarında yarattığı büyülü "öbür dünya" atmosferi, ona edebiyatın "büyücüsü" olarak haklı bir ün kazandırmıştır.
Jorge Luis Borges ve Stefan Zweig gibi yazarların da hayranlığını kazanan Lernet-Holenia, 1936 yılında yayımlanan *Baron Bagge* adlı novellasında, Birinci Dünya Savaşı'nda orduda süvari subayı olarak görev yapan Avusturyalı genç bir aristokratın akıl sır ermez deneyimini anlatır. Baron Bagge'nin de mensubu olduğu bölük, ruhsal dengesi bozuk komutanından bir köprüye saldırma talimatı alır. Bu saldırının onları Ruslarla burun buruna getireceğine dair hiçbir kuşku yoktur. Ancak sonrasında her şey esrarengiz bir havaya bürünür. Bu kitapta Lernet-Holenia ile Stefan Zweig'ın birbirlerine yazdıkları mektupların yanı sıra yazarın yaşamını ve aile geçmişini kendi sözcükleriyle anlattığı kısa otobiyografisini de bulacaksınız.

ALEXANDER LERNET-HOLENIA

(1897-1976): Viyana'da dünyaya gelen romancı, oyun yazarı ve şair Lernet-Holenia asker olarak iki dünya savaşına da katıldı. I. Dünya Savaşı'nda Avusturya ordusunda süvari subayıydı. Şair olarak başladığı edebiyat yolculuğunu oyun ve epik dramalar yazarak sürdürdü. 1926'da sahnelenen tek perdelik güldürüsü *Ollapotrida* Kleist Ödülü'ne değer görüldü. Lernet-Holenia, aralarında Alman Federal Cumhuriyeti Büyük Liyakat Nişanı'nın da bulunduğu daha pek çok ödül aldı. II. Dünya Savaşı sırasında bir süre ordudaki film merkezlerinden birinde çalıştı. Başta Güney Amerika olmak üzere dünyanın birçok bölgesine yolculuklar yaptı. *Die Abenteuer eines jungen Herrn in Polen* (1931; Genç Bir Beyefendinin Polonya'daki Maceraları), *Ich war Jack Mortimer* (1933; Ben Jack Mortimer'dim), *Die Standarte* (1934; Bayrak), *Beide Sizilien* (1942; Her İki Sicilya), *Prinz Eugen* (1960; Prens Eugen) ve *Das Halsband der Königin* (1962; Kraliçenin Gerdanlığı) önemli yapıtları arasındadır.

9 786254 296970